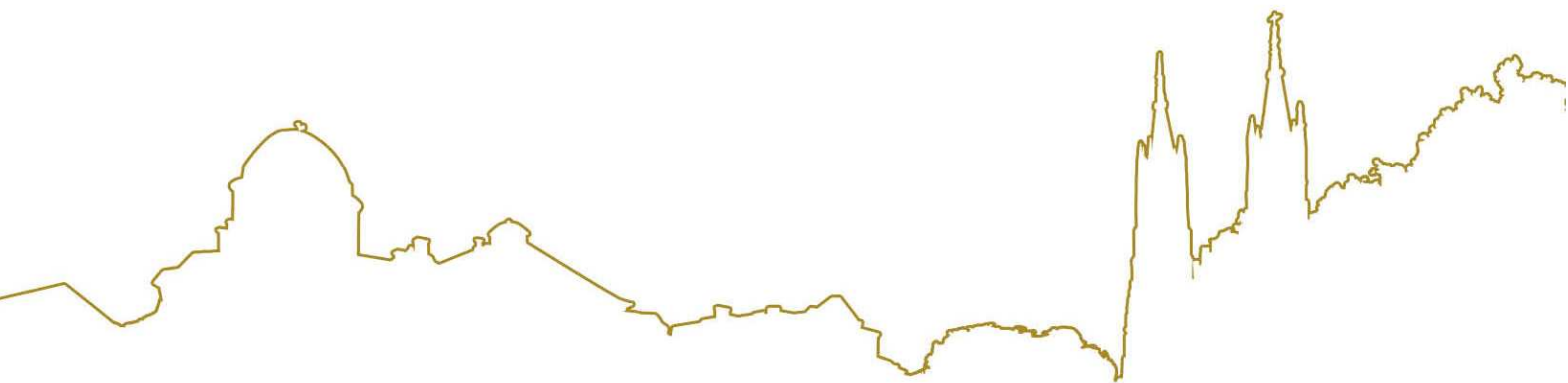

ŻYRARDÓW

Program Rewitalizacji Miasta Żyrardowa do roku 2020

Miasto Żyrardów

Spis treści

Wstęp	4
I. Misja programu rewitalizacji i wizja wyprowadzenia obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego - planowany efekt rewitalizacji	5
II. Diagnoza stanu wyjściowego - raport o sytuacji społeczno-gospodarczej miasta.	6
1. Strefa społeczna.	7
1.1 Demografia	7
1.2 Stopa bezrobocia/trendy.	9
1.3 Pomoc społeczna	11
1.4. Kultura, zabytki, sport i turystyka	15
1.5. Edukacja	22
1.6 Identyfikacja problemów. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia w ramach programu rewitalizacji.	32
2. Gospodarka	38
2.1 Ilość podmiotów gospodarczych	38
2.2 Oferta dla inwestorów	41
2.3 Identyfikacja problemów	41
3. Bezpieczeństwo publiczne	42
3.1 Opis bezpieczeństwa na terenie Żyrardowa	42
3.2 Identyfikacja problemów	43
4. Infrastruktura techniczna	45
4.1. Wodociągi	45
4.2. Kanalizacja sanitarna	46
4.3. Kanalizacja deszczowa	47
4.4. Ciepłownictwo	48
4.5. Sieć gazowa	50
4.6. Telekomunikacja	50
4.7. Elektroenergetyka	52
4.8. Gospodarka odpadami	52
4.9 Drogi	54
4.10. Identyfikacja problemów	56
5. Gospodarka Mieszkaniowa	57
5.1 Informacje ogólne	57
5.2 Struktura wieku budynków mieszkalnych	58
5.3 Identyfikacja problemów	59
6. Środowisko i zagospodarowanie przestrzenne	60
6.1. Uwarunkowania środowiska	60
6.2 Powietrze	61
6.3 Hałas	62
6.4 Zagospodarowanie przestrzenne	62
6.5. Własność gruntów i budynków	63
6.6. Identyfikacja problemów	66
7. Analiza strategiczna miasta (SWOT - słabe i mocne strony oraz szanse i zagrożenia).	67
7.1 Strefa społeczna	67
7.2 Dziedzina gospodarcza	68
7.3 Dziedzina techniczna	69
7.4 Środowisko i zagospodarowanie przestrzenne	70
III. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy	71
IV. Zasięgi przestrzenne obszaru/obszaru zdegradowanego	79
V. Identyfikacja potrzeb rewitalizacyjnych	86
VI. Cele oraz kierunki działań mające na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk.	91

VII. Wykaz dopełniających się wzajemnie najważniejszych przedsięwzięć i głównych projektów rewitalizacyjnych	92
VII. Ogólny opis innych, uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych	104
VIII. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji	108
IX. Indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć	110
X. Partycypacja społeczna - mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji	112
XI. System realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji	116
XII. System monitoringu skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu	117

Wstęp

Rewitalizacja¹ jest to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (*powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe*), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji.

Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (*w tym także kulturowych*) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (*m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.*) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością.

Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnętrznie (*poszczególne działania pomiędzy sobą*) oraz zewnętrznie (*z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych*).

Celem opracowania i wdrożenia programów rewitalizacji miast jest pobudzenie aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego w zagrożonych patologiami obszarach miast.

Realizacja programów ma umożliwić w zdegradowanych dzielnicach tworzenie warunków lokalowych i infrastrukturalnych do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, działalności kulturalnej i edukacyjnej, w tym mających za zadanie podniesienie kwalifikacji mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym, ze szczególnym uwzględnieniem działań obejmujących:

- poprawę estetyki przestrzeni miejskiej;
- porządkowanie „starej tkanki” urbanistycznej poprzez odpowiednie wyburzanie i zabudowywanie pustych przestrzeni w harmonii z otoczeniem;
- rewaloryzację obiektów infrastruktury społecznej oraz budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym,
- działania mające na celu reintegracji społecznej.

¹ Definicja zgodna z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministra Infrastruktury i Rozwoju (*wersja z dnia 3 lipca 2015 r.*) oraz Instrukcją dotyczącą przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego (*Wersja z 8 grudnia 2015 r.*)

I. Misja programu rewitalizacji i wizja wyprowadzenia obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego - planowany efekt rewitalizacji

Misją programu rewitalizacji Żyrardowa jest kompleksowa odnowa przestrzenna, gospodarcza i społeczna wyznaczonego do rewitalizacji obszaru miasta. Obszar ten obejmuje zarówno centrum miasta wraz z zabytkową zabudową Osady Fabrycznej i terenem po-przemysłowym, jak i tereny najbardziej zdegradowanej dzielnicy mieszkaniowej.

Programem rewitalizacji objęto następujące tereny:

- centrum miasta wraz z zabytkową zabudową tzw. „Osadą Fabryczną”;
- obszary poprzemysłowe obejmujące tereny dawnych Zakładów Przemysłu Lniarskiego;
- najbardziej zdegradowane dzielnice mieszkaniowe.

Zabytkowe centrum Żyrardowa stanowi dziś dziedzictwo europejskiej kultury materialnej, bo jak powszechnie się uważa, jest jedynym w Europie, zachowanym w tak dużej skali, zespół urbanistyczno-architektoniczny miasta przemysłowego przełomu XIX i XX wieku. Obiekty Osady Fabrycznej i cały jej układ urbanistyczny wpisane są do rejestru zabytków. W centrum miasta znajduje się strefa ochrony konserwatorskiej.

W Gminnej Ewidencji Zabytków figurują 362 zabytki nieruchome, w tym 205 wpisane do rejestru zabytków².

WIZJA – PLANOWANY EFEKT REWITALIZACJI

Centrum Żyrardowa to miejsce o wyjątkowym industrialnym klimacie, przykuwające uwagę mnogością obiektów zabytkowych, w którym historia inspirowa do aktywności społecznej i gospodarczej.

Szczegółowy opis wizji:

Dominujący element krajobrazu Żyrardowa stanowi zachowany unikatowy układ urbanistycznych i architektoniczny osady fabrycznej, podkreślony uporządkowaną siatką ulic obsadzonych szpalerami okazałych drzew, kontrastujących z pierzeją ceglanych domów robotniczych. W tonących w zieleni przydomowych ogródkach, podobnie jak przed stu pięćdziesięciu laty, tętni życie rodzinne i zacieśniają się relacje sąsiedzkie.

Budynki dawnej fabryki, po gruntownej rewitalizacji, dumnie wznoszą się ponad mieszkalną zabudowę zabytkowego centrum miasta, pełniąc nowe funkcje obiektów mieszkalnych i usługowo-handlowych.

Poza czerwono-ceglaną zabudową, wyróżniającym się elementem centrum jest bujna zielen, w postaci licznych skwerów i zieleńców wyposażonych w małą architekturę, zachęcającą do wypoczynku. Relaks po pracy oferują również placówki kultury, proponując wiele różnych form zajęć dla wszystkich grup wiekowych. Możliwość atrakcyjnego spędzenia wolnego czasu stwarzają także żyrardowskie muzea, upowszechniające i kultywujące wiedzę o historii miasta i lokalnych tradycjach.

Osada fabryczna, gdzie na każdym kroku historia harmonijnie splata się z nowoczesnością, stanowi idealne miejsce do zamieszkania dla osób ceniących komfort życia i nietuzinkowy charakter otoczenia. Zabytkowe centrum Żyrardowa to serce miasta, przestrzeń dla realizacji ważnych wydarzeń kulturalno-społecznych, centrum gospodarcze i administracyjne. Miejsce chętnie odwiedzane przez turystów, bezpieczne, pobudzające do aktywności, w którym żyją i pracują wyjątkowi ludzie.

² Uchwała nr XLIX/351/14 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 26 czerwca 2014 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017, strona 32

II. Diagnoza stanu wyjściowego - raport o sytuacji społeczno-gospodarczej miasta.

Miasto Żyrardów administracyjnie wchodzi w skład powiatu żyrardowskiego, województwa mazowieckiego. Położone jest w obszarze obejmującym tereny gmin zakwalifikowanych do aglomeracji warszawskiej, w tzw. paśmie łódzko –warszawskim, wskazanym jako obszar dwubiegunowej aglomeracji Warszawy i Łodzi.

Szczegółowa diagnoza została zamieszczona poniżej i jest wykonana w następujących działach:

- Strefa społeczna;
- Gospodarka;
- Bezpieczeństwo publiczne;
- Infrastruktura techniczna;
- Gospodarka mieszkaniowa;
- Środowisko i zagospodarowanie przestrzenne.

Po każdym dziale zostały zidentyfikowane problemy występujące w konkretnej dziedzinie życia, dodatkowo zostały tam wskazane wskaźniki niezbędne do określenia obszaru zdegradowanego, a następnie obszaru rewitalizacji. Zaproponowane wskaźniki pochodzą głównie z katalogu propozycji umieszczonych w *Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020* wersja z 8 grudnia 2015 r. oraz *Wytocznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* wersja z 3 lipca 2015 r.

Zgodnie z wymogami instrukcji w zakresie rewitalizacji jej programowanie rozpoczęliśmy od przygotowania aktualizacji Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Żyrardowa³. Wykonana w strategii diagnoza stanu istniejącego w mieście stała się podstawą diagnozy znajdującej się w programie rewitalizacji. Została ona uszczegółowiona w zakresie czynników i zjawisk kryzysowych dotyczących obszaru zdegradowanego. W związku z tym Strategia Zrównoważonego Rozwoju Żyrardowa do roku 2025 została radykalnie dowartościowana i będzie wykorzystana jako jedno z kluczowych narzędzi w prowadzeniu rewitalizacyjnej polityki gminy, gdyż posiada największy potencjał do łączenia bardzo różnych aktywności rozwojowych. W generalnym ujęciu program rewitalizacji Miasta Żyrardowa jest dokumentem podrzędnym w stosunku do strategii rozwoju gminy.

³ Dokument został zatwierdzony na posiedzeniu Rady Miasta Żyrardowa w dniu 28.01.2016 Uchwałą Nr XIX/136/16

1. Strefa społeczna.

1.1 Demografia

Miasto Żyrardów zajmuje powierzchnię 1435 ha. Według danych z elektronicznego systemu ewidencji ludności SELWIN, liczba ludności Żyrardowa sukcesywnie zmniejsza się osiągając na dzień 30.01.2016 r. stan 39.586 mieszkańców zameldowanych na pobyt stały. Prawie 60% mieszkańców powiatu żyrardowskiego mieszka w Żyrardowie. Miasto charakteryzuje się wysokim stopniem urbanizacji oraz wysokim wskaźnikiem zaludnienia wynoszącym 2857 mieszkańców na 1 km² (*dane na 31.12.2014*), co stawia Żyrardów w gronie najgęściej zaludnionych miast w Polsce. Dla porównania gęstość zaludnienia w sąsiadujących z Żyrardowem Skierniewicach wynosi 1406 osób/ km², w Sochaczewie 1420 osób/ km², natomiast gęstość zaludnienia w Katowicach wynosi 1833 osób/ km², a w Bytomiu 2481osób/ km².

Na podstawie danych umieszczonych w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Żyrardowa do roku 2025, od początku 2008 r. tj. od czasu poprzedniej diagnozy danych demograficznych Miasta, liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym utrzymuje się na tym samym poziomie tj. 18,3%, nieznacznie zmniejszył się odsetek ludności w wieku produkcyjnym z 65,2 % do 62% oraz zwiększył się o ponad 3% odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym - z 16,2% do 19,7 %. Podobnie przedstawia się w tym zakresie demografia całego kraju. Wg danych GUS na dzień 30.06.2014 r. w Polsce w wieku przedprodukcyjnym było 18,1% ludności, w wieku produkcyjnym – 63,2% i poprodukcyjnym – 18,7%.

Z danych dotyczących całego kraju wynika, że maleje odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym z 19,6 % w 2007 r. do 18,1 wg stanu na dzień 30.06.2014 r., także maleje nieco wskaźnik ludności w wieku produkcyjnym odpowiednio z 64% do 63,2%. Widocznie zaś rośnie liczba ludności w wieku poprodukcyjnym, odpowiednio z 16% do 18,7%. Dane te wskazują, że ludność Polski starzeje się, co jest charakterystyczne także dla Żyrardowa.

Niekorzystne dane obserwuje się w dalszym ciągu w zakresie przyrostu naturalnego. W 2015 r. odnotowano wśród mieszkańców Żyrardowa 422 urodzeń i aż 455 zgonów.

Niekorzystne zjawisko występuje także w ruchach migracyjnych. Wg danych GUS za 2011 r. do Żyrardowa przybyło 446 mieszkańców, w tym w większości z miast - 232 osoby, mniej ze wsi – 214 osób. W tym samym czasie z Miasta wyprowadziło się 508 mieszkańców, w szczególności na wieś – 303 osoby i do miast – 205 osób. Dane te wskazują, iż chętniej osiedlają się w Żyrardowie mieszkańcy miast, czego przyczyną mogą być niższe ceny nieruchomości w porównaniu z miastami położonymi bliżej Warszawy. Dane dotyczące odpływu ludności wskazują, iż tereny wiejskie są bardziej atrakcyjne do osiedlania się niż miasta.

Z danych pozyskanych na podstawie zgłoszeń meldunkowych za 2014 r. wynika, że z pobytu stałego w Żyrardowie wymeldowało się 708 osób, z czego 147 osób w wieku przedprodukcyjnym co stanowi 20,8 %, 547 osób w wieku produkcyjnym, co stanowi 77,3% oraz 14 osób w wieku poprodukcyjnym co stanowi 1,9%. W tym samym okresie czasu na pobyt stały w Żyrardowie zameldowało się 396 osób (*mieszkających wcześniej poza Żyrardowem*), w tym 104 osoby w wieku przedprodukcyjnym co stanowi 26,4%, 286 osób w wieku produkcyjnym, co stanowi 72,6% oraz 4 osoby w wieku poprodukcyjnym co stanowi 1%.

Z danych przedstawionych powyżej wynika, że z Żyrardowa więcej ludzi wyprowadza się niż osiedla. W zdecydowanej większości są to osoby w wieku produkcyjnym – aż 77,3%. Zauważyć należy, że osoby w wieku poprodukcyjnym jedynie w znikomym stopniu są uczestnikami migracji poza Żyrardów – tylko 1,7%. Wśród ludności osiedlającej się także dominują osoby w wieku produkcyjnym – aż 72,6%, ludność w wieku poprodukcyjnym migruje do Żyrardów jedynie w 1 %. Ukończenie takich inwestycji jak obwodnica Miasta Żyrardowa, autostrada A2 oraz przebudowa linii kolejowej wiodącej przez Żyrardów powinno mieć korzystny wpływ na zmianę aktualnej sytuacji demograficznej w Żyrardowie.

Tabela 1. Liczba mieszkańców Żyrardowa według okręgów wyborczych i w podziale na płeć i wiek (stan na styczeń 2016 r.)

Numer okręgu ⁴	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	RAZEM
K+M (osoby)	2064	1913	1621	1490	1612	1459	2375	2245	2286	2024	2583	2108	1719	2103	1971	1567	1708	2006	1795	1489	1549	39586
KOBIETY (osoby)	1059	1079	930	794	886	774	1267	1216	1193	1080	1332	1123	913	1124	1091	829	923	1110	986	785	787	21281
0-1	19	22	23	14	15	16	28	21	22	20	41	27	8	18	22	13	13	16	19	15	17	409
2-3	15	23	12	8	13	17	23	22	23	24	26	27	25	23	22	15	26	19	20	15	15	413
4-5	20	18	16	11	18	17	22	21	22	15	32	31	20	24	31	24	26	22	23	14	22	449
6-7	24	21	20	18	24	13	40	22	31	22	33	24	20	27	28	19	23	22	20	17	25	493
8-12	43	32	38	38	41	46	52	48	51	64	47	55	29	46	60	45	39	40	50	34	43	941
13-15	28	23	18	12	25	17	30	30	37	36	30	27	15	26	28	17	35	25	11	17	15	502
16-17	23	13	16	10	13	12	20	16	20	26	17	15	8	12	16	12	18	25	10	16	13	331
18-19	18	10	20	11	12	17	23	21	27	26	15	19	8	19	24	16	21	17	17	11	18	370
20-59	597	487	436	383	443	404	671	656	665	607	805	673	510	545	561	406	484	503	512	395	458	11201
60-61	39	32	25	30	43	29	45	49	26	26	56	51	59	35	20	57	26	34	39	34	22	777
62-64	48	36	38	31	57	44	73	61	47	40	59	53	76	94	60	54	37	42	49	55	32	1086
65-67	45	37	24	31	49	49	57	50	42	37	40	46	46	79	82	45	38	46	51	27	29	950
68-99	140	325	243	197	133	93	183	199	180	137	131	75	89	176	137	106	137	298	165	135	78	3357
100-110			1															1				2
MEŻCZYŹNI (osoby)	1005	834	691	641	726	685	1108	1029	1047	944	1251	985	806	979	880	738	785	896	809	704	762	18305
0-1	17	12	14	12	14	16	25	25	27	27	35	22	23	29	26	21	24	12	24	14	24	443
2-3	32	20	22	14	15	20	16	28	26	23	28	28	14	23	20	16	20	15	14	13	19	426
4-5	23	19	14	17	24	17	24	30	34	31	39	32	24	33	26	18	17	18	19	16	19	494
6-7	34	19	21	11	19	14	23	22	31	29	42	28	22	33	28	23	20	14	22	25	21	501
8-12	56	38	42	33	35	33	62	50	63	50	65	69	40	50	60	48	49	52	35	43	30	1003
13-15	29	16	16	21	23	16	33	30	34	34	25	26	23	21	36	31	26	28	27	20	28	543
16-17	25	14	17	14	7	18	20	19	25	21	22	19	9	18	20	18	17	22	11	13	15	364
18-19	18	21	13	12	17	19	17	21	25	20	17	18	7	18	13	16	22	23	12	17	11	357
20-59	546	462	379	313	385	370	614	582	636	541	764	572	457	518	473	377	459	495	473	369	454	10239
60-61	39	18	16	20	30	26	43	37	20	29	53	45	48	33	14	26	20	13	18	24	24	596
62-64	51	28	29	32	40	42	59	43	32	38	48	46	48	44	30	46	31	36	43	40	28	834
65-67	45	13	24	25	40	36	40	46	29	34	37	33	37	48	39	36	16	26	31	33	28	696
68-99	90	154	84	117	77	58	132	96	65	67	76	47	54	111	95	62	64	142	80	77	61	1809

⁴ Okręgi ujęte są w uchwale nr XXX/222/12 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 27 grudnia 2012 r. w sprawie stałych obwodów do głosowania. Załącznik nr 2 do uzasadnienia tej uchwały wskazuje podział na jednostki w ujęciu graficznym i posługujemy się tymi okręgami, jako podział miasta na jednostki urbanistyczne (zgodnie z rozdziałem IV. Zasięgi przestrzenne obszaru/obszaru zdegradowanego)

1.2 Stopa bezrobocia/trendy.

Według danych GUS wielkość zatrudnienia na lokalnym rynku pracy w Żyrardowie przedstawiała się następująco:

Rynek pracy (stan w dniu 31.XII)					
Rok	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem:	7387	7328	7101	6920	6654
Mężczyźni	3269	3122	2979	2912	2741
Kobiety	4118	4206	4122	4008	3913

Tabela 2. Liczba osób bezrobotnych w latach 2010-2014

Wielu mieszkańców Żyrardowa znajduje zatrudnienie w Warszawie (*35 min. jazdy pociągiem relacji Łódź – Warszawa*) lub w miastach na trasie do Warszawy, liczni prowadzą działalność gospodarczą. W powiecie żyrardowskim zaewidencjonowanych jest 8.340 podmiotów, w tym 5.276 w samym Żyrardowie, które głównie realizują samozatrudnienie i/lub zatrudnia członków najbliższej rodziny.

Nieustającym problemem w mieście jest bezrobocie, choć na przestrzeni ostatnich lat zmienia się zarówno poziom tego zjawiska, jak i jego struktura, w szczególności według płci i wieku. Podstawą do analizy bezrobocia na terenie miasta Żyrardowa są dane liczbowe obejmujące bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Żyrardowie, w poszczególnych latach, w okresie od 2010 roku do końca grudnia 2014 roku. Z zamieszczonej powyżej tabeli wynika, że struktura bezrobocia według płci była stała. W latach 2010-2014 wśród osób bezrobotnych dominowali mężczyźni (*ok. 53% ogółu bezrobotnych*).

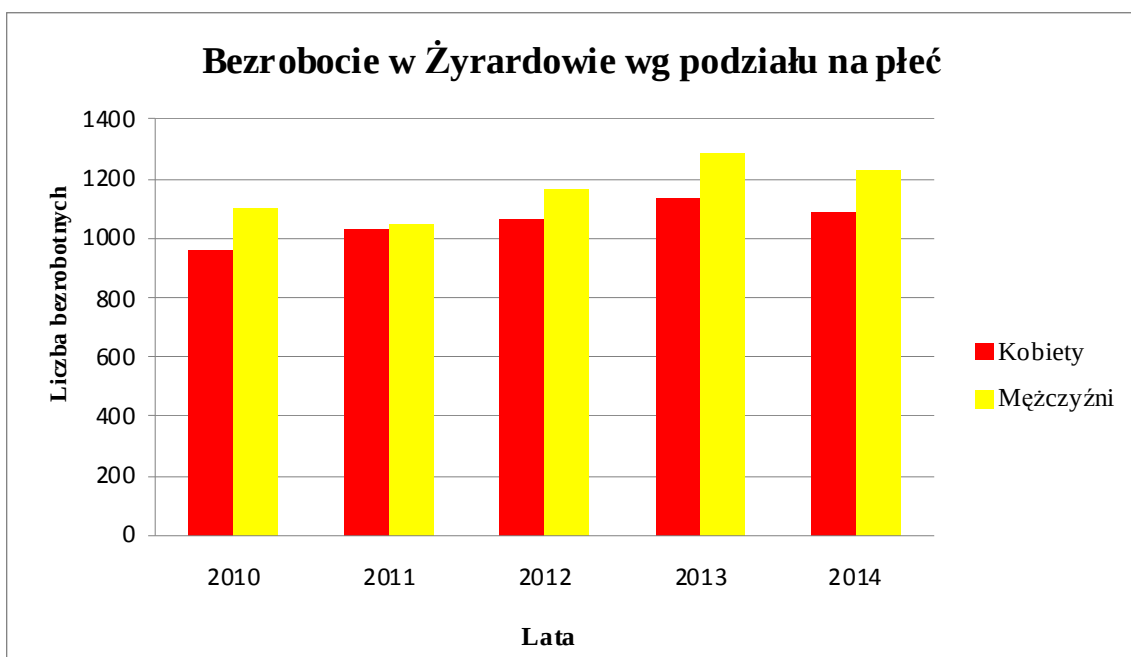
Najniższe bezrobocie na terenie Żyrardowa zanotowano na koniec grudnia 2010 roku. Zarejestrowane były 2.064 osoby bezrobotne, wśród których kobiety stanowiły 46,6%, a mężczyźni 53,4%. Prawo do zasiłku posiadało 16,2% zarejestrowanych bezrobotnych. Najwyższy poziom bezrobocia miał miejsce w grudniu 2013 roku. Wówczas bez pracy pozostawały 2.424 osoby, wśród których kobiety stanowiły 46%, a mężczyźni 53,1%. Prawo do zasiłku posiadało zaledwie 6% zarejestrowanych bezrobotnych.

W latach 2010-2013 liczba bezrobotnych w Żyrardowie systematycznie wzrastała, zaś w 2014 r. nastąpił spadek. Należy też zwrócić uwagę na tendencję spadkową wśród osób z prawem do zasiłku (*w 2010 r. – 16,2% ogółu bezrobotnych, zaś w 2014 r. – 10,1%*).

Struktura bezrobotnych pod względem wykształcenia uległa w analizowanym okresie pewnym zmianom - maleje udział bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym, zaś rośnie udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym. Udział osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, średnim ogólnym oraz gimnazjalnym i niższym pozostawał na stałym poziomie.

Struktura bezrobotnych pod względem wieku w latach 2010 – 2014 pozostawała na stałym poziomie. Dominowały osoby bezrobotne w przedziale wieku 25-34 oraz 35-44 lata.

Szczegółowe dane statystyczne, analizujące zjawisko bezrobocia w mieście przedstawia poniższy wykres i tabele.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w mieście Żyrardów					
Stan w dniu	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Z prawem do zasiłku	Bez prawa do zasiłku
31.12.2010	2064	962	1102	335	1729
31.12. 2011	2069	1027	1042	341	1728
31.12. 2012	2232	1063	1169	328	1904
31.12. 2013	2424	1136	1288	329	2095
31.12. 2014	2315	1083	1232	234	2081

Struktura bezrobocia wg wykształcenia w mieście Żyrardów					
Stan w dniu	Wyższe	Policealne, śr. zawodowe	Średnie ogólne	Zasadnicze zawodowe	Gimnazjalne i niższe
31.12.2010	187	405	299	518	655
31.12. 2011	220	421	285	501	642
31.12. 2012	231	434	318	560	689
31.12. 2013	263	494	347	557	763
31.12. 2014	253	455	346	530	731

Struktura bezrobocia wg wieku w mieście Żyrardów					
Stan w dniu	do 24 lat	25-34 lata	35-44 lata	45-54 lata	55-64 lata
31.12.2010	412	572	431	410	239
31.12. 2011	348	607	407	425	282
31.12. 2012	361	627	486	418	340
31.12. 2013	355	673	569	435	392
31.12. 2014	330	569	560	455	401

Dostępne dane, dotyczące stopy bezrobocia odnoszą się do całego powiatu, należy jednak je uznać jako przybliżone także dla samego miasta.

Rok	2010	2011	2012	2013	2014
Stopa bezrobocia – powiat żyrardowski	13,7 %	13,7 %	15,3 %	16,4 %	15,5 %
Stopa bezrobocia - kraj	12,4 %	12,5 %	13,4 %	13,4 %	11,5 %

1.3 Pomoc społeczna

Głównym czynnikiem określającym warunki i jakość życia mieszkańców Żyrardowa są determinanty ekonomiczne. To one decydują o potrzebach mieszkańców w zakresie pomocy społecznej oraz określają w jakim zakresie mogą być one zaspokojone.

W chwili obecnej sytuacja życia mieszkańców Żyrardowa jest skutkiem transformacji ekonomicznej, która spowodowała upadek przemysłu włókienniczego i samej fabryki w mieście. Mając na uwadze dominującą rolę fabryki włókienniczej dla miasta, do dnia dzisiejszego w Żyrardowie możemy zaobserwować znaczące bezrobocie (w większości są to jednak osoby nie posiadające prawa do zasiłku dla bezrobotnych lub osoby nierejestrujące się w Powiatowym Urzędzie Pracy w Żyrardowie).

Samo miasto powstało w XIX wieku wokół fabryki i jej wpływ widać bardzo dokładnie w układzie urbanistycznym Miasta (stanowi ona jedną z osi urbanistycznych tworzących układ architektoniczny Żyrardowa).

Bezrobocie jest związane nierozdzielnie z innymi aspektami wykluczenia społecznego, m. in. z występowaniem ubóstwa. Na podstawie danych, jakimi dysponuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żyrardowie wynika, że za główną przyczynę trudnej sytuacji, w jakiej dana rodzina się znalazła większość osób uważa ubóstwo.

Na terenie miasta działają następujące placówki świadczące pomoc społeczną mieszkańcom Żyrardowa:

1. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żyrardowie

W latach 2010-2014 uległa zmianom zarówno wielkość środków pieniężnych wydatkowanych na różne formy pomocy, jak i liczba korzystających z tej pomocy osób i rodzin. Powodem tych zmian są zazwyczaj zmiany prawne, demograficzne (*dzielnica, migracje*) oraz zmiany w sferze dochodów. W latach 2010 – 2014 z pomocy społecznej korzystało w Żyrardowie od około 8% (2010 r.) do około 5,6% (2014 r.) żyrardowskich rodzin.

Najczęściej występującymi w Żyrardowie powodami uzasadniającymi przyznawanie pomocy od wielu już lat pozostają: ubóstwo (około 67% rodzin korzystających z pomocy w 2014 r.), bezrobocie (50%), niepełnosprawność (38%) oraz występowanie długotrwałej lub ciężkiej choroby (32%).

Bardzo ważnym obszarem pomocy społecznej jest dożywianie, z którego w latach 2010 – 2014 korzystało od 550 osób (2010 r.) do 395 (2012 r.). Koszt realizowania programu „*Pomoc państwa w zakresie dożywiania*” w poszczególnych latach tego okresu się zmieniał i wynosił od 240 tys. zł w 2010 r. do 161,4 tys. zł w 2014 r.

Do najważniejszych form pomocy społecznej udzielanej przez MOPS w Żyrardowie w latach 2010 – 2014 należały:

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych oraz opłacanie składek zdrowotnych osobom pobierającym ten zasiłek i niepodlegającym obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego z innego tytułu;
- kierowanie do domów pomocy społecznej i opłacanie pobytu w tych domach;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych, celowych i w naturze;
- realizacja programu dożywiania, w tym przede wszystkim dożywianie dzieci;
- świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- opłacanie składek zdrowotnych określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym;
- prowadzenie pracy socjalnej.

Dokładne dane obrazujące zakres udzielanej pomocy i jej formy, a także związane z tym wydatki znajdują się w tabelach sporządzonych na podstawie sprawozdań resortowych MOPS za lata 2010-2014 r.

Tabela 3. Liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną MOPS w Żyrardowie w latach 2010 – 2014

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2011	2012	2013	2014
Świadczenia ogółem bez względu na ich formę i źródło finansowania – liczba korzystających					
liczba osób, którym przyznano świadczenie	1686	1478	1294	1157	1174
liczba rodzin	1236	1119	1009	909	898
liczba osób w rodzinach	2653	2425	2130	2016	2003
Świadczenia pieniężne					
liczba osób, którym przyznano świadczenie	-	1083	917	844	858
liczba rodzin	-	937	864	810	790
liczba osób w rodzinach	-	1972	1756	1694	1640
Świadczenia niepieniężne					
liczba osób, którym przyznano świadczenie	-	490	451	384	411
liczba rodzin	-	331	299	226	253
liczba osób w rodzinach	-	928	837	731	827
Źródło finansowania - w ramach zadań własnych					
liczba osób, którym przyznano świadczenia	1686	1478	1294	1157	1174
liczba rodzin	1236	1119	1009	909	898
liczba osób w rodzinach	2653	2425	2130	2016	2003
Źródło finansowania- w ramach zadań zleconych					
liczba osób, którym przyznano świadczenia	-	2	3	7	11
liczba rodzin	-	1	2	6	10
liczba osób w rodzinach	-	4	7	23	39
Pomoc w postaci pracy socjalnej ogółem					
liczba rodzin	728	1591	920	834	834
liczba osób w rodzinach	2173	3795	1803	1701	1701
Pomoc wyłącznie w postaci pracy socjalnej					
liczba rodzin	81	472	72	112	112
liczba osób w rodzinach	247	1370	207	235	235

Źródło: Sprawozdania MOPS w Żyrardowie za lata 2010 - 2014 r.

Tabela 4. Powody przyznawania pomocy przez MOPS w Żyrardowie w latach 2010 - 2014

PRZYCZYNA TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ	2010		2011		2012		2013		2014	
	Liczba:									
	rodzin	osób w rodzinach	rodzin	osób w rodzinach	rodzin	osób w rodzinach	rodzin	osób w rodzinach	rodzin	osób w rodzinach
Ubóstwo	689	1503	666	1463	608	1323	608	1323	604	1348
Sieroctwo	2	3	6	13	4	8	4	8	3	6
Bezdomność	50	62	40	47	34	42	34	42	42	52
Potrzeba ochrony macierzyństwa	41	203	35	170	29	138	29	138	28	145
- wielodzietność	26	149	24	129	18	96	18	96	20	112
Bezrobocie	622	1545	594	1497	531	1351	531	1351	532	1326
Niepełnosprawność	453	754	419	701	350	597	350	597	344	607
Długotrwała lub ciężka choroba	475	766	424	659	319	504	319	504	291	467
Bezradność opiekuńczo-wychowawcza i w prowadzeniu gospodarstwa domowego:	135	412	137	415	112	370	112	370	105	343
- rodziny niepełne	102	295	102	290	85	257	85	257	75	215
- rodziny wielodzietne	17	96	33	175	19	101	19	101	21	112
112Przemoc w rodzinie	4	12	2	7	1	3	1	3	2	6
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alkoholizm	33	64	28	47	18	25	18	25	23	40
Narkomania	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	33	42	21	32	28	46	28	46	26	43
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	2	3	3	6	-	-	-	-	-	-
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zdarzenie losowe	10	20	3	7	4	8	4	8	3	9
Sytuacja kryzysowa	2	6	4	10	-	-	-	-	-	-
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tabela 5. Realizacja programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” w Żyrardowie w latach 2010-2014

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba osób ogółem	553	490	395	553	404
- dzieci do 7 r. ż.	69	52	35	38	33
- uczniowie szkół	323	320	301	329	318
- pozostałe osoby	161	118	4	186	53
Koszt (w zł)	240.000	190.000	217.240	191.600	161.409
- środki własne	50.000	76.000	108.240	88.600	60.069
- dotacja	190.000	114.000	109.000	103.000	101.340

Źródło: Sprawozdania MOPS w Żyrardowie za lata 2010 - 2014 r.

Istotną formą świadczonej przez MOPS pomocy jest także piecza zastępcza (przystają z niej rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze) i wspieranie rodzin, którym zagraża to, że dzieci w tych rodzinach zostaną objęte pieczą zastępczą lub tą pieczą już są objęte.

Na realizację zadań związanych z pieczą zastępczą wydatkowano w 2014 r. 414,7 tys. zł. Część tych rodzin objęta została „Programem asystent rodziny”. W 2014 roku w Żyrardowie pracowało 5 asystentów rodzin.

W omawianym okresie wystąpiły w Żyrardowie następujące trendy w sferze świadczenia zinstytucjonalizowanej pomocy społecznej:

- zmniejszała się liczba osób i rodzin, którym udzielono pomocy z 1.236 rodzin w 2010 r. do 898 rodzin w 2014 r.;
- zwiększał się w wydatkach pomocowych MOPS ogółem udział środków wydatkowanych z tytułu wypłaty zasiłków stałych oraz opłacania pobytu mieszkańców naszego miasta w domach pomocy społecznej.

MOPS w Żyrardowie zajmuje się także wypłacaniem świadczeń rodzinnych i dodatków do tych świadczeń oraz świadczeń alimentacyjnych.

2. Dom Pomocy Społecznej przy ul. Limanowskiego 32^B

Jest to placówka zapewniająca całodobową opiekę osobom dorosłym, przewlekłe chorym somatycznie. W domu, który przeznaczony jest dla 68 osób, znajduje się 25 pokoi mieszkalnych.

3. Dom Pomocy Społecznej w Żyrardowie, ul. Sosabowskiego 23

Obiekt ten jest przeznaczony dla 90 mieszkańców i oferuje całodobową opiekę osobom starszym.

4. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Żyrardowie

Centrum zajmuje się prowadzeniem specjalistycznego poradnictwa, prowadzeniem domów pomocy społecznej, organizowaniem i częściowym finansowaniem pieczy zastępczej oraz udzielaniem pomocy osobom niepełnosprawnym w zakresie rehabilitacji społeczno-zawodowej, osobom opuszczającym całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze w usamodzielnieniu się, osobom, które natrafiają na trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu różnego rodzaju placówek całodobowych (opiekuńczo-wychowawczych, socjalizacyjnych, dla samotnych matek itp.), a także cudzoziemcom.

5. Warsztat Terapii Zajęciowej przy Międzywojewódzkiej Usługowej Spółdzielni Inwalidów „Novum”

Jest placówką oferującą osobom z umiarkowaną i znaczną niepełnosprawnością pobyt dzienny i możliwość uczestniczenia w zajęciach terapeutycznych, w tym służących rehabilitacji społecznej i zawodowej tych osób.

6. Dom Dziennego Pobytu dla Dzieci Niepełnosprawnych w Żyrardowie

Utworzona w 1991 roku przez Stowarzyszenie „Równe Szanse” placówka podejmuje działania służące poprawie psychoruchowego funkcjonowania dzieci niepełnosprawnych oraz przyczyniające się do ich normalnego funkcjonowania w rodzinie, w grupach, do których należą oraz w społeczności lokalnej. W placówce prowadzone są zajęcia logopedyczne, rehabilitacja medyczna, terapia zajęciowa, psychoterapia, muzykoterapia, drama terapia, a także zajęcia uspołeczniające, integrujące, kulinarne i dydaktyczno-wychowawcze.

7. Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób dorosłych

Placówka utworzona została przez Stowarzyszenie „Równe Szanse” w 2011 roku. Jest przeznaczona dla 25 osób dorosłych niepełnosprawnych umysłowo. Celem ŚDS jest prowadzenie zajęć terapeutycznych z podopiecznymi oraz nauczanie i wyrabianie w nich niezbędnych umiejętności życiowych. Podejmowane działania wspierająco-aktywizujące oparte są o specjalnie opracowane indywidualne plany postępowania, które muszą zyskać akceptację danej osoby niepełnosprawnej i jej rodziny.

Ponadto w Żyrardowie niesieniem pomocy społecznej w różnych formach zajmują się:

- Wydział Gospodarki Lokalowej Urzędu Miasta, który zajmuje się przyznawaniem i wypłacaniem ze środków własnych gminy dodatków mieszkaniowych;
- Wydział Zdrowia i Pomocy Społecznej Urzędu Miasta Żyrardowa, który koordynuje pomoc specjalistyczną udzielaną mieszkańcom i rodzinom dotkniętym uzależnieniami (poradnictwo i konsultacje realizowane przez psychologów i psychiatrę);
- Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- instytucje i organizacje pozarządowe (m.in. Polski Czerwony Krzyż, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, CARITAS, Stowarzyszenie Oratorium im. Św. Jana Bosko, Stowarzyszenie „MONAR” - Dom Opieki w Orszewie, Stowarzyszenie Równych Szans, Stowarzyszenie na rzecz dzieci i Młodzieży z Niepełnosprawnością Psychofizyczną „Pomóż żyć”, Stowarzyszenie „Amazonki”, itp.).

1.4. Kultura, zabytki, sport i turystyka

Żyrardów jest siedzibą kilku prężnie działających placówek kulturalnych, w tym także tych o znaczeniu ponadlokalnym. Wśród nich trzy są jednostkami samorządowymi – Centrum Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna oraz Muzeum Lniarstwa im. Filipa de Girarda w Żyrardowie.

Największą samorządową instytucją kultury w Żyrardowie jest **Centrum Kultury**, w którego strukturze mieści się również kino "Len" oraz telewizja kablowa TV-ŻYR. Działają tutaj także jedno z najstarszych na Mazowszu Towarzystwa Śpiewacze - „Lira” i „Echo”, Dyskusyjny Klub Filmowy im. Marty i Karola Marczaków, Żyrardowskie Wieczory

Literackie oraz szereg sekcji muzycznych i tanecznych. Centrum Kultury prowadzi wszechstronną działalność kulturalną skierowaną do wszystkich mieszkańców Żyrardowa.

Miasto stara się, aby oferta kulturalna była coraz bardziej atrakcyjna i trafiała do różnych grup odbiorców. Oprócz organizowanej Majówki odbywają się także inne duże imprezy plenerowe, m.in. z okazji Dnia Dziecka. Od 2004 roku w Żyrardowie organizowane są uroczyste obchody Europejskich Dni Dziedzictwa. Coraz więcej zwolenników zyskują także odbywające się od maja do września niedzielne koncerty muzyki poważnej w amfiteatrze parku. Jednym z wydarzeń edukacji artystycznej w Żyrardowie jest Interdyscyplinarny Festiwal Sztuk Miasto Gwiazd. To przedsięwzięcie prezentujące i promujące kulturę i sztukę, odbywa się od 2009 r. Przez 7 edycji wydarzenie zbudowało swoją markę i zwiększyło znacznie rozpoznawalność Miasta Żyrardowa. Przez 7 edycji Miasto odwiedziło ponad 3500 artystów, zorganizowano 35.000 m² wystaw, które odwiedziło ponad 60.000 osób. W każdą edycję zaangażowanych jest ponad 200 wolontariuszy.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Pawła Hulki – Laskowskiego działa w siedzibie Centrali – przy ul. Mostowej 1, a także w trzech filiach ulokowanych w różnych częściach miasta.

Biblioteka organizuje spotkania autorskie, konkursy plastyczne, literackie i recytatorskie, które mają na celu promocję książek i czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. Dodatkowo placówka udostępnia filmy, audiobooki, czasopisma oraz gry planszowe dla dzieci. Zapewnia także dostęp do stanowisk internetowych we wszystkich placówkach. Zbiory biblioteczne udostępniane są on-line przez system biblioteczny PATRON. Ze zbiorów biblioteki korzystała w latach od 2005 do 2008 zbliżona ilość czytelników, około 5.600 osób rocznie. Od roku 2010 liczba użytkowników Biblioteki systematycznie rośnie. W 2014 wyniosła ponad 6.500 czytelników. Od 1 października 2014 r. przy Miejskiej Bibliotece Publicznej rozpoczął działalność Uniwersytet Trzeciego Wieku, który w latach 2006-2014 funkcjonował pod egidą Wyższej Szkoły Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie. Zajęcia odbywają się raz w tygodniu w żyrardowskiej Resursie. Spotkania cieszą się dużym zainteresowaniem. Koncepcja zajęć polega na organizacji cyklu wykładów m.in. z zakresu socjologii, psychologii, funkcjonowania samorządu miejskiego, miejskich organizacji pożytku publicznego, żywienia, a także spotkań z ciekawymi ludźmi.

Zgodnie z Uchwałą Nr XLVI/334/14 Rady Miasta Żyrardowa z dniem 1 czerwca 2014 r. powołano miejską instytucję kultury pod nazwą **Muzeum Lniarstwa im. Filipa de Girarda w Żyrardowie (w organizacji)**. Idea Muzeum Lniarstwa w Żyrardowie zrodziła się w latach 70-tych XX wieku w związku z przypadającym w 1979 r. jubileuszem 150-lecia miasta Żyrardowa i przemysłu lniarskiego. W 1978 r. powstał projekt statutu Muzeum oraz założenia scenariusza ekspozycji muzealnej, natomiast w 1979 r. przedstawiono Akt powołania Muzeum Lniarstwa. Na siedzibę Muzeum wybrano zabytkową willę Haupta, niestety w 1981 r. budynek został przekazany na potrzeby Szkoły Podstawowej Nr 1. W 1990 r. po opuszczeniu budynku przez szkołę, powrócono do planów utworzenia Muzeum Lniarstwa w Żyrardowie, jednak bez efektu. Po 35 latach w 2014 r. idea Muzeum, dzięki pozyskanemu dofinansowaniu z UE, została zrealizowana.

Muzeum Lniarstwa w Żyrardowie to idea instytucji kultury, której celem jest ochrona, pielęgnowanie i upowszechnianie dziedzictwa kultury materialnej i niematerialnej Żyrardowa, a także czynne uczestniczenie w życiu kulturalnym miasta i budowaniu tożsamości lokalnej mieszkańców. Muzeum prowadzi głównie działalność o charakterze naukowo-badawczym i kulturalno-oświatowym z zakresu historii lnu, dziejów przemysłu lniarskiego na ziemiach polskich i historii Miasta Żyrardowa. Instytucja czynnie włączyła się w życie społeczno-kulturalne miasta, powiatu i regionu. Ze względu na charakter i rodzaj prowadzonej działalności Muzeum stanowi wyjątkową atrakcję dla turystów z Polski i Europy. Muzeum

jest także ważnym instrumentem promocji i rozwoju Żyrardowa daleko wykraczającym poza stereotypowo przyjęte formy aktywności dla tego typu placówek. To nie tylko miejsce historii, sztuki i nauki ale również miejsce spotkania z ciekawymi osobistościami ze świata kultury, kontaktu z nowoczesnymi mediami, spotkania z przygodą. Muzeum Lniarstwa stanowi pomost i ogniwo łączące przeszłość z teraźniejszością i przyszłością. To nie tylko sposób na spędzenie czasu wolnego, to także forma aktywnego uczestniczenia w życiu miasta i społeczności lokalnej.

W 2014 i 2015 r. Miasto pozyskało środki unijne na realizację 2 projektów, które swym zakresem dot. Muzeum Lniarstwa. W 2014 r. zrealizowano projekt unijny pn. *INDUSTRIALNE MAZOWSZE, żyrardowskie cuda techniki-ekspozycja maszyn włókienniczych*”, w ramach którego m.in. zakupiono zabytkowe maszyny włókiennicze-wyposażenia dawnych Zakładów Lniarskich w Żyrardowie oraz przygotowano ekspozycję, natomiast w 2015 r. realizowano projekt pn. *„Odrestaurowanie i adaptacja zabytkowych hal fabrycznych na potrzeby Muzeum Lniarstwa w Żyrardowie” (m.in. remont dachu i wymiana szyb w świetlikach dachowych; remont podłogi, odgrzybianie i malowanie ścian; przegląd i naprawy instalacji elektrycznej i instalacji p. poż.; bieżąca konserwacja pomieszczeń biurowych i sanitarnych).*

Pozostałe placówki kulturalne, działające na terenie miasta to:

- Klub Osiedlowy „Koliber”, prowadzony przez Żyrardowską Spółdzielnię Mieszkaniową;
- Młodzieżowy Dom Kultury, którego organem prowadzącym jest Powiat Żyrardowski;
- Muzeum Mazowsza Zachodniego, instytucja również podległa Powiatowi Żyrardowskiemu;
- Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. Ignacego Jana Paderewskiego, dla której organem prowadzącym jest minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego;
- Prywatna Szkoła Muzyczna I Stopnia nr 1 im. Antoniego Szalińskiego, prowadzona przez osobę prywatną;
- Osiedlowy Dom Kultury, prowadzony przez Żyrardowską Spółdzielnię Mieszkaniową.

Żyrardowskie placówki są organizatorami imprez o zasięgu ogólnopolskim, regionalnym, wojewódzkim i lokalnym. Udało im się skupić wokół siebie prężne środowiska twórcze.

Bazę lokalową działających na terenie miasta placówek kulturalnych ocenić należy, jako niewystarczającą w stosunku do potrzeb. Znaczne są również potrzeby placówek w zakresie wyposażenia w sprzęt.

Miasto Żyrardów od 2004 r. realizuje zakrojony na szeroką skalę program rewitalizacji zabytkowej XIX w. osady fabrycznej stanowiącej perłę industrialnego dziedzictwa Europy. Na przestrzeni ostatnich lat przywrócono do świetności, największy obszar zieleni w mieście - park im. K. Dittricha, kulturalne serce Żyrardowa. To wszystko możliwe dzięki pracy wielu rąk – samorządu, prywatnych inwestorów, instytucji kultury, organizacji pozarządowych i mieszkańców. W latach 2009-2011 Miasto Żyrardów zrealizowało przy wsparciu funduszy europejskich projekt pn. *„Rewaloryzacja zabytkowych obiektów Resursy i Kręgielni w Żyrardowie oraz ich adaptacja na cele kulturalno – artystyczne”*, którego efektem był remont, modernizacja i adaptacja dwóch zabytkowych budynków Resursy i Kręgielni wraz z najbliższym otoczeniem. Rewaloryzacja Resursy i Kręgielni przyczyniła się do przywrócenia funkcji pierwotnych, czyli kulturalno - artystycznych oraz do powstania

niepowtarzalnego na skalę regionu ośrodka kultury, który wpłynął na zwiększenie udziału mieszkańców w życiu kulturalnym, zwiększenie i poprawę jakości oferty kulturalnej oraz podniesienie atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej regionu. Resursa stanowi centrum kulturalne Żyrardowa.

Zabytki

Żyrardów jest unikalnym w skali europejskiej przykładem realizacji idei miasta przemysłowego o bogatym programie funkcjonalnym oraz rozwiązaniach przestrzennych nawiązujących do wizji miast idealnych przemysłowej Europy. Osada Fabryczna: układ urbanistyczny i zespół budowlany zachowany w ponad 95 %, obejmujący obiekty, do dziś zachowujące swoją pierwotną funkcję: mieszkalne, fabryczne oraz dzielnica willowa wraz z zaprojektowaną zielenią.

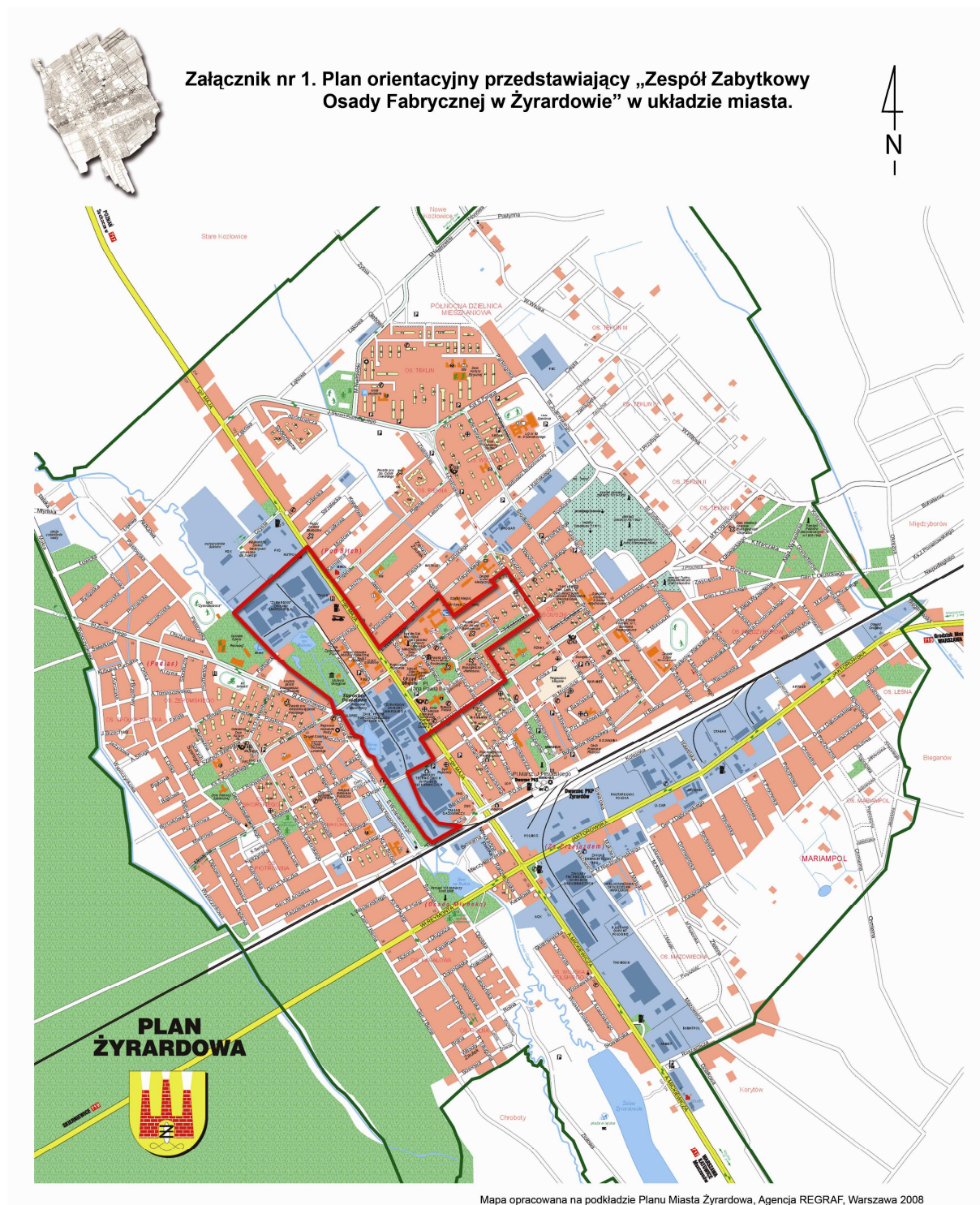
Teren danych zakładów lniarskich to obszar wzdłuż rzeki Pisi Gagoliny, w oparciu o bocznice kolei Warszawsko – Wiedeńskiej, na którym wzniesiono szereg budynków przemysłowych, zaprojektowanych zgodnie z ciągiem technologicznym przetwarzania surowca lnianego, w oparciu o najnowsze w ówczesnym czasie rozwiązania techniczno – technologiczne. Obszar przemysłowy uległ w XX wieku licznym przemianom spowodowanym m. in. zniszczeniami wojennymi czy przekształceniami obiektów po II wojnie światowej, w związku ze zmianami technologii produkcji. Po upadku zakładów lniarskich zaprzestano produkcji na dużą skalę. Od początku XXI wieku zabytkowe obiekty poprzemysłowe są adaptowane do nowych funkcji: usługowych, mieszkaniowych, nieuciążliwego przemysłu i rzemiosła oraz na cele kulturalne.

Teren osady fabrycznej oraz zespołów „Centrali” i „Wykańczalni” dawnych zakładów lniarskich został uznany za pomnik historii Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 04 stycznia 2012 r. (*Dz. U. z 2012 r., Nr 11, poz. 59*).

MAPA „ŻYRARDOWA – XIX-WIECZNEJ OSADY FABRYCZNEJ”

Mapa 1. Teren uznany za pomnik historii Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 04 stycznia 2012 r. (*Dz. U. z 2012 r., Nr 11, poz. 59*).

LEGENDA:

granice Pomnika Historii „Zespołu Zabytkowego Osady Fabrycznej w Żyrardowie”

Skala 1:15 000

Mapa 2. Plan orientacyjny przedstawiający teren uznany za pomnik historii Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 04 stycznia 2012 r. (Dz. U. z 2012 r., Nr 11, poz. 59). w układzie miasta.

Ponadto w Żyrardowie znajdują się 362 zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji, w tym 205 wpisanych do rejestru zabytków województwa mazowieckiego. W ewidencji zabytków województwa mazowieckiego znajdują się 454 zabytki ruchome z terenu miasta, w tym 113 wpisanych do rejestru zabytków, są to m. in: nagrobki, wyposażenie kościołów, Kantoru Głównego, Resursy oraz maszyny i wyposażenie z zakładów lniarskich. W granicach administracyjnych miasta Żyrardowa znajduje się 11 stanowisk archeologicznych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych, związanych z epoką kamienia, brązu, starożytności i średniowiecza, w tym głównie ślady osadnictwa i skarby. Ponadto w Żyrardowie odnajdujemy szereg elementów dziedzictwa nie materialnego, związanych z historią miasta i działalnością fabryki.

Ważnym źródłem dla badań nad dziedzictwem miasta i regionu są przechowywane w Archiwum Państwowym w Grodzisku Mazowieckim archiwalne akta zawierające liczne dokumenty dot. historii i kształtowania się miasta przemysłowego.

Prasa

Żyrardów jest siedzibą kilku lokalnych tygodników. Najdłużej działające to *Życie Żyrardowa* oraz *Tydzień Żyrardowa*. W 2007 roku do dwóch istniejących dołączyły kolejne dwa tytuły „Głos Żyrardowa i okolic” oraz „Nasze Miasto”. Po niespełna dwuletnim okresie funkcjonowania działalność zawiesił tygodnik „Nasze Miasto”.

Sport

Sport, rekreacja i turystyka to dziedziny życia zajmujące ważne miejsce w hierarchii zainteresowań mieszkańców Żyrardowa. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom społecznym miasto przeznacza znaczne środki na tworzenie odpowiedniej bazy, struktur organizacyjnych i wspieranie działalności różnych podmiotów działających w tej sferze.

Dla realizacji zadań własnych gminy w tej dziedzinie powołany został podmiot Spółka AQUA „Żyrardów” sp. z o.o. Podstawowym zadaniem Spółki jest zarządzanie i utrzymanie kompleksu sportowo-rekreacyjnego. W skład kompleksu wchodzi:

- pełnowymiarowa hala sportowa wraz z zapleczem sportowo- rekreacyjnym (w tym m.in. sale rekreacyjne, pełno wyposażona siłownia);
- basen kryty z niecką sportową, rekreacyjną, brodzikiem, 2 jacuzzi, zjeżdżalnią, sauną suchą i parową;
- hotel z 32 miejscami noclegowymi;
- restauracja;
- kręgielnia czterotorowa;
- sztuczne, zadaszone lodowisko o wymiarach 25 x 50 m z budynkiem zapleczem;
- korty tenisowe;
- skate park;
- boisko piłkarskie o wymiarach 105 x 68 m z nawierzchnią ze sztucznej trawy syntetycznej IV generacji wraz z trybunami na 1 200 miejsc.

Turystyka

Miasto na wiele sposobów stara się wyeksponować swój potencjał turystyczny. Temu służyć ma m.in. wyznaczenie miejskiego szlaku turystycznego, pod nazwą „Spacer po XIX-wiecznej osadzie fabrycznej”. Prezentuje on najcenniejsze i najciekawsze z punktu widzenia historii miasta obiekty żyrardowskiej starówki. Atrakcyjność turystyczna Żyrardowa została dostrzeżona i nagrodzona:

- w 2010 r. Certyfikatem „*Najlepszego Produktu Turystycznego*” Polskiej Organizacji Turystycznej,

- w 2011 r. tytułem „*Najlepszej Europejskiej Destynacji Turystycznej - EDEN*” Komisji Europejskiej.

O wyjątkowości dziedzictwa przemysłowego Żyrardowa świadczy wpisanie naszego miasta w roku 2013 na Europejski Szlak Dziedzictwa Przemysłowego (ERIH), którego celem jest promocja najważniejszych zabytków przemysłowych kontynentu europejskiego. Miasto jest częścią dwóch szlaków tematycznych: Europejskiego Szlaku Tekstylnego oraz Europejskiego Szlaku Krajobrazu Przemysłowego.

Z myślą o miłośnikach turystyki industrialnej powstała oferta turystyczna *Poszukiwacze Zdobyczy Techniki – Industrialne Mazowsze*. Szlak umożliwia fascynującą wędrowkę śladami industrializacji Mazowsza Zachodniego - poczynając od najstarszych form produkcji żelaza (Pruszków), poprzez zabytki przemysłu włókienniczego (Żyrardów) i zabytki kolejnictwa (Skierniewice), aż po placówkę prezentującą zabytkowe samochody (Otrębusy). Produkt sieciowy Industrialne Mazowsze ma swoje początki w 2009 roku, kiedy to współpraca Miasta Żyrardowa i MROT-u zaowocowała **Programem Rozwoju i Promocji Produktu Turystycznego Szlak Zabytków Techniki Zachodniego Mazowsza „Industrialne Mazowsze”**. Dokument założył stworzenie koncepcji szlaku turystycznego obejmującego sześć powiatów i dwanaście gmin położonych w zachodniej części Mazowsza oraz dwa obiekty w województwie łódzkim. Realizowany przez MROT projekt Rozwój Produktów Turystycznych w Województwie Mazowieckim przyczynił się do tego, iż - kierując się kryterium dostępności i atrakcyjności - udało się zbudować platformę współpracy pomiędzy czterema podmiotami wybranymi spośród wymienionych we wspomnianym dokumencie. Te podmioty to: Miasto Żyrardów, Muzeum Motoryzacji i Techniki w Otrębusach, Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego w Pruszkowie, położone na Mazowszu Zachodnim oraz Parowozownia w Skierniewicach (województwo łódzkie). W efekcie nawiązanej współpracy powstała oferta turystyczna *Poszukiwacze Zdobyczy Techniki – Industrialne Mazowsze*.

Organizowany od 2009 r. *Interdyscyplinarny Festiwal Sztuk Miasto Gwiazd* od samego początku swojej działalności reklamuje unikalną architekturę obiektów poprzemysłowych Żyrardowa poprzez eksponowanie w nich sztuki nowoczesnej. Festiwal wpisuje się w tzw. nurt turystyki kulturalnej, stając się produktem kulturalnym, który buduje pozycję Żyrardowa jako ośrodka turystycznego.

1.5. Edukacja

W zakresie zadań edukacyjnych, opiekuńczych i wychowawczych w Żyrardowie funkcjonują placówki publiczne, jak i niepubliczne. Są one prowadzone przez samorządy, osoby prawne lub fizyczne.

Gminne placówki oświatowo-wychowawcze

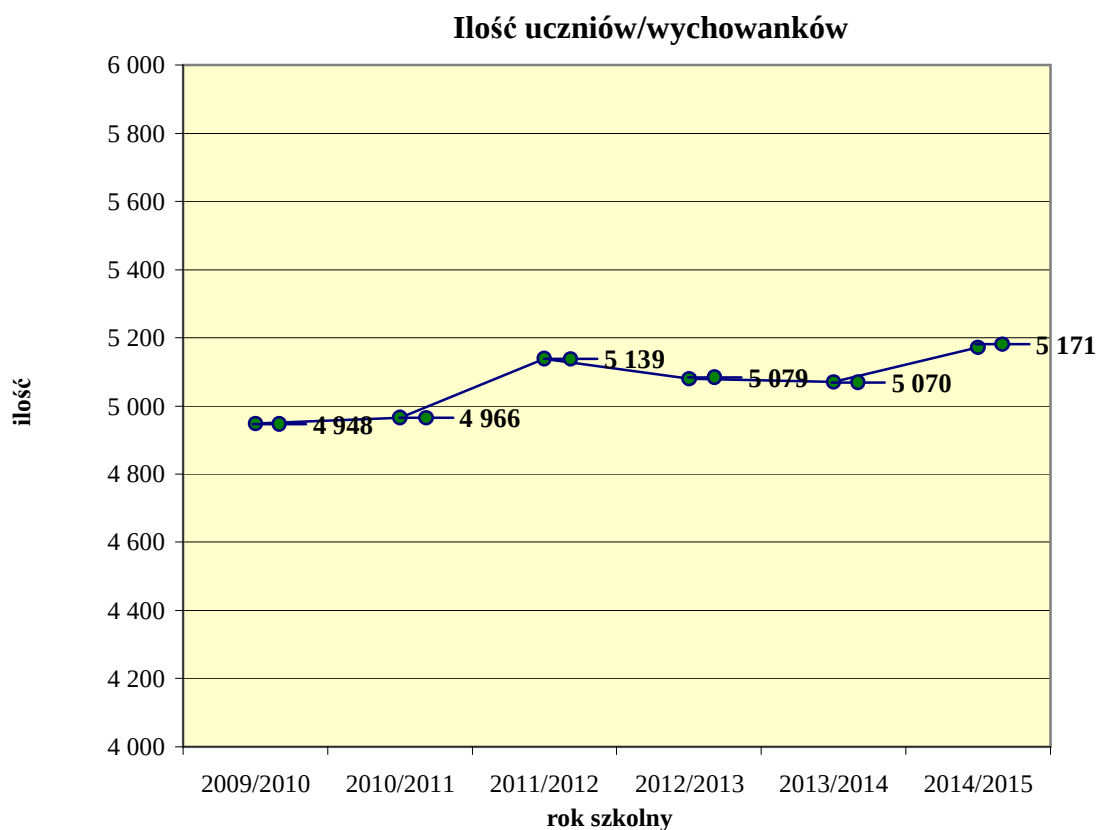
Miasto Żyrardów jest organem prowadzącym dla sześciu przedszkoli, sześciu szkół podstawowych, sześciu gimnazjów, Miejskiego Ogrodu Jordanowskiego i Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Żeromskiego. Szkoły podstawowe i gimnazja funkcjonują od roku szkolnego 2008-2009 w sześciu kompleksach, jako zespoły szkół publicznych (wcześniej funkcjonowały odrębnie cztery szkoły podstawowe i dwa gimnazja). Przeprowadzona przez władze miasta reforma oświatowa podyktowana była troską o poziom nauczania i efekty wychowania dzieci i młodzieży w szkołach miejskich. Z dniem 1 września 2009 r. Miasto Żyrardów stało się organem prowadzącym dla Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Żeromskiego na mocy Porozumienia z dnia 25 czerwca 2009 r. w sprawie

powierzenia przez Powiat Żyrardowski gminie Miasto Żyrardów zadania własnego w zakresie prowadzenia Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Żeromskiego.

Według sprawozdania Systemu Informacji Oświatowej zgodnie ze stanem na 31.03.2015 r. do 34 oddziałów w 6 przedszkolach, w tym jednego integracyjnego, uczęszcza 824 wychowanków. Dla dzieci 5 i 6 letnich zorganizowano też oddziały rocznego obowiązkowego przygotowania przedszkolnego w szkołach podstawowych przy Zespołach Szkół Publicznych Nr 1, 2, 3, 4, 6, 7. Liczba tych oddziałów wynosi 14 i obejmuje 346 wychowanków. W szkołach podstawowych istnieje dla klas I-VI 98 oddziałów, w których naukę pobiera 2.356 uczniów, w gimnazjach dla 1.102 uczniów utworzono 43 oddziały. Naukę w liceum pobiera 543 uczniów w 18 oddziałach.

Łącznie w placówkach, dla których organem prowadzącym jest Miasto Żyrardów istnieje w roku szkolnym 2014/2015 207 oddziałów dla 5.171 uczniów i wychowanków. W bieżącym roku szkolnym liczba uczniów i wychowanków w placówkach oświatowych wzrosła z uwagi na obniżenie wieku szkolnego.

Przedstawiony niżej wykres przedstawia zmiany liczby uczniów i wychowanków w miejskich placówkach oświatowych.

Ogółem żyrardowska oświata w roku szkolnym 2014/2015 dysponuje 189 salami lekcyjnymi i pracownikami, na jedną salę przypada średnio 27,35 uczniów, a średnia liczebność klas to 24,98.

placówka	pomieszczenia								
	sale lekcyjne	pracownie szkolne	biblioteka	świetlica	sale gimnastyczne	kuchnia i stołówka	pomieszczenia wielofunkcyjne	gabinety	razem
Zespół Szkół Publicznych Nr 1	12	6	1	1	1	0	0	0	21
Zespół Szkół Publicznych Nr 2	15	6	1	1	2	1	1	1	28
Zespół Szkół Publicznych Nr 3	23	5	2	2	1	1	0	0	34
Zespół Szkół Publicznych Nr 4	19	3	1	1	1	1	0	3	29
Zespół Szkół Publicznych Nr 6	18	5	2	2	1	1	0	2	31
Zespół Szkół Publicznych Nr 7	16	4	2	1	2	0	0	2	27
Miejskie Przedszkole Nr 2	5	0	0	0	0	1	0	2	8
Miejskie Przedszkole Nr 5	7	0	0	0	0	1	0	1	9
Miejskie Przedszkole Nr 6	4	0	0	0	0	1	1	-	6
Miejskie Przedszkole Nr 8	5	0	0	0	0	1	1	-	7
Miejskie Przedszkole Nr 9	10	0	0	0	0	1	1	-	12
Miejskie Integracyjne Przedszkole Nr 10	3	0	0	0	0	1	0	4	8
Miejski Ogród Jordanowski	0	0	0	3	0	0	0	0	3
Liceum Ogólnokształcące	8	15	1	0	0	0	1	3	28
razem	145	44	10	11	8	10	5	18	251

Wszystkie placówki w roku szkolnym 2014/2015 zatrudniają 495 pełno i niepełnozatrudnionych nauczycieli oraz 213 pracowników niepedagogicznych. W kolejnych latach ilość pracowników pedagogicznych przedstawia się następująco.

Rok szkolny	Liczba zatrudnionych nauczycieli w osobach		
	ogółem	w tym zatrudnieni w:	
		pełnym wymiarze zajęć	niepełnym wymiarze zajęć
2005/2006	436	337	99
2006/2007	426	338	88
2007/2008	423	341	82
2008/2009	434	357	77
2009/2010	456	368	88
2010/2011	460	363	97
2011/2012	464	380	84
2012/2013	471	381	90
2013/2014	448	372	76
2014/2015	495	374	121

W kolejnych latach nauczyciele podnosili kwalifikacje zawodowe oraz uzyskiwali kolejne stopnie awansu zawodowego. Obecnie prawie 95% z nich posiada przygotowanie pedagogiczne z tytułem naukowym dr lub mgr, a 54% to nauczyciele dyplomowani.

Stan techniczny i wyposażenie obiektów Zespołów Szkół uznać należy w zasadzie za dobry. **Jednakże należy zauważyć, iż obiekty znajdujące się w okręgu nr 9 i 10 (szkoły o najniższych wynikach kończących edukację w roku 2015) są w gorszym stanie**

technicznym i wymagają prac remontowych. W szczególności Zespół Szkół nr 2 znajduje się w obiekcie zabytkowym i wymaga gruntowej termomodernizacji.

W ramach diagnozowania obszaru występowania niskiego poziomu edukacji posłużyliśmy się wynikami z egzaminów kończących dany etap nauczania, tj. egzaminy na zakończenie nauki w szkole podstawowej i szkole gimnazjalnej.

			Wynik uzyskany w 2015 roku										
Stanin	Nazwa	Przedział procentowy	ZSP-1	ZSP-2	ZSP-3	ZSP-4	ZSP-6	ZSP-7	gmina	powiat	woj.	kraj	
1	najniższy	23-51											
2	bardzo niski	52-56		53,4									
3	niski	57-60	59,7										
4	niżej średniej	61-63				61,7							
5	średni	64-66					65,7						
6	wyżej średni	67-70						66,6	66,5	67,1	69,8	67	
7	wysoki	71-74											
8	bardzo wysoki	75-79			77,4								
9	najwyższy	80-96											

Tabela 6. Skala staninowa średnich wyników szkoły w I części sprawdzianu klas szóstych w 2015 roku, źródło: Załącznik 1 Analiza wyników osiągniętych przez uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i liceum w egzaminach zewnętrznych w roku szkolnym 2014/2015, Strona 11

			Wynik uzyskany w 2015 roku									
Stanin	Nazwa	Przedział procentowy	ZSP-1	ZSP-2	ZSP-3	ZSP-4	ZSP-6	ZSP-7	gmina	powiat	woj.	kraj
1	najniższy	18-59										
2	bardzo niski	60-64		61,7								
3	niski	65-69	69,2									
4	niżej średniej	70-73										
5	średni	74-78					75,9			77,1		78
6	wyżej średni	79-82				80,6			78,5		80,4	
7	wysoki	83-86			85,8			83,2				
8	bardzo wysoki	87-91										
9	najwyższy	92-100										

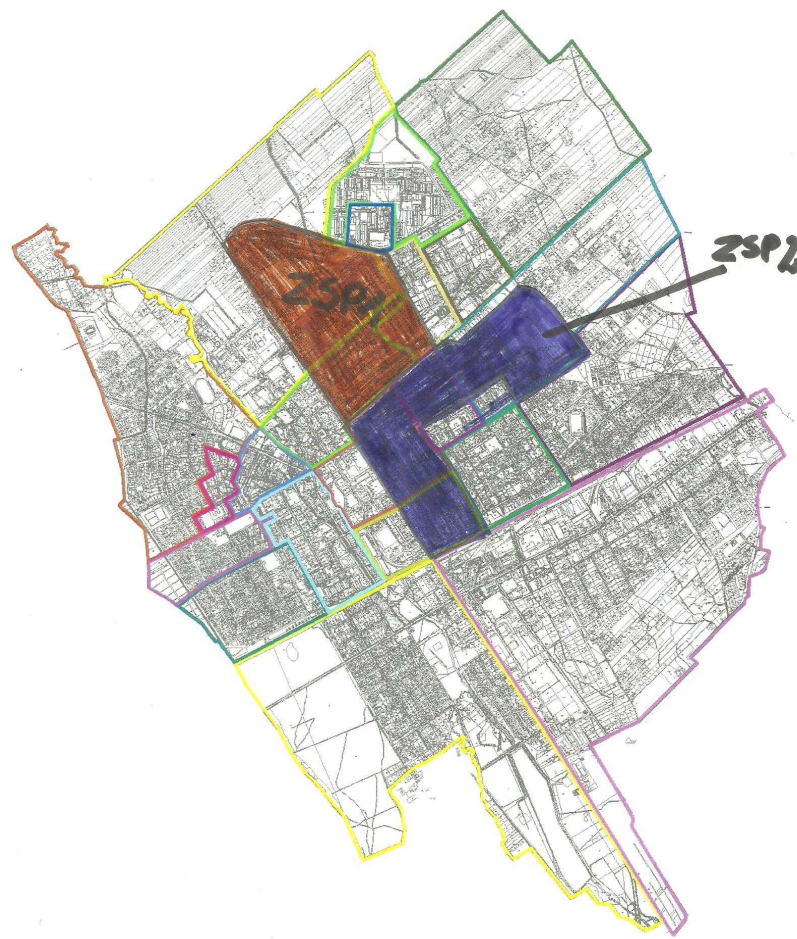
Tabela 7. Skala staninowa średnich wyników szkoły w II części sprawdzianu klas szóstych w 2015 roku, źródło: Załącznik 1 Analiza wyników osiągniętych przez uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i liceum w egzaminach zewnętrznych w roku szkolnym 2014/2015, Strona 12

Nawa szkoły	Wynik osiągnięty przez szkołę w danym roku				
	2011	2012	2013	2014	2015
Szkoła Podstawowa Nr 1	-	-	-	niżej średni	niski
Szkoła Podstawowa Nr 2	-	-	-	niski	bardzo niski
Szkoła Podstawowa Nr 3	wysoki	wyżej średni	wyżej średni	wysoki	bardzo wysoki
Szkoła Podstawowa Nr 4	bardzo wysoki	wyżej średni	wyżej średni	wyżej średni	niżej średni
Szkoła Podstawowa Nr 6	niski	średni	niski	niski	średni
Szkoła Podstawowa Nr 7	niżej średni	wyżej średni	średni	niżej średni	wyżej średni

Tabela 8. Wyniki szkół z egzaminów osiągniętych na sprawdzianie klas szóstych latach 2011- 2015, źródło: Załącznik 1 Analiza wyników osiągniętych przez uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i liceum w egzaminach zewnętrznych w roku szkolnym 2014/2015, Strona 13

Przedmiot	ZSP-1	ZSP-2	ZSP-3	ZSP-4	ZSP-6	ZSP-7
Część humanistyczna						
Język polski	61,2	49,5	65,6	65,9	66,2	58,5
Historia i wiedza o społeczeństwie	64,2	52,2	64,1	69,6	67,1	59,6
Część matematyczno-przyrodnicza						
Matematyka	44,1	28,9	47,2	51,6	53,6	38,1
Przedmioty przyrodnicze	49,8	35,9	52,7	52,4	53,1	44,9
Język obcy nowożytny						
Język angielski - pp	66,7	40,2	71,4	71,5	71,6	59,6
Język angielski - pr	48,3	19,1	49,6	55,3	56,6	38,6
Język francuski - pp	71,5	-	-	-	-	-
Język hiszpański - pp	37,8	-	-	-	-	-
Język niemiecki - pp	-	-	-	-	-	55
Język rosyjski - pp	-	-	-	-	56,1	-

Tabela 9. Wyniki z egzaminów kończących naukę w szkołach gimnazjalnych w roku 2015, źródło: Załącznik 1 Analiza wyników osiągniętych przez uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i liceum w egzaminach zewnętrznych w roku szkolnym 2014/2015, Strona 31

Mapa 3. Obwody szkół, które otrzymały najniższe wyniki z egzaminów kończących etap nauki w roku 2015.

Szkoła	klasa "0"	Klasy I - III SP				Klasy IV - VI SP						Klasy I - III G lub LO								Razem IV-VI, I-III G, LO							
		liczba uczniów	Niepromowani według stanu na 31.08.2015		liczba uczniów	Świadectwa z wyróżn.		Egzaminy poprawkowe		Niepromowani według stanu na 31.08.2015		liczba uczniów	Świadectwa z wyróżn.		Egzaminy poprawkowe		Niepromowani według stanu na 31.08.2015		liczba uczniów	Świadectwa z wyróżn.		Egzaminy poprawkowe		Niepromowani według stanu na 31.08.2015			
			liczba uczni.	% uczni.		liczba uczni.	% uczni.	liczba uczni.	% uczni.	liczba uczni.	% uczni.		liczba uczni.	% uczni.	liczba uczni.	% uczni.	liczba uczni.	% uczni.		liczba uczni.	% uczni.	liczba uczni.	% uczni.	liczba uczni.	% uczni.		
ZSP 1	47	192	0	0,0	131	31	23,7	3	2,3	1	0,8	177	26	14,7	6	3,4	2	1,1	308	57	18,5	9	2,9	3	1,0		
ZSP 2	52	174	9	5,2	133	45	33,8	4	3,0	0	0,0	132	13	9,8	8	6,1	20	15,2	265	58	21,9	12	4,5	20	7,5		
ZSP 3	48	356	0	0,0	313	121	38,7	0	0,0	1	0,3	317	60	18,9	4	1,3	2	0,6	630	181	28,7	4	0,6	3	0,5		
ZSP 4	50	194	1	0,5	140	45	32,1	2	1,4	1	0,7	142	20	14,1	4	2,8	6	4,2	282	65	23,0	6	2,1	7	2,5		
ZSP 6	73	202	3	1,5	136	47	34,6	0	0,0	2	1,5	161	34	21,1	4	2,5	1	0,6	297	81	27,3	4	1,3	3	1,0		
ZSP 7	74	213	1	0,5	171	62	36,3	2	1,2	0	0,0	172	23	13,4	6	3,5	5	2,9	343	85	24,8	8	2,3	5	1,5		
LO												543	45	8,3	11	2,0	4	0,7	543	45	8,3	11	2,0	4	0,7		
2014/2015	344	1331	14	1,1	1024	351	34,3	11	1,1	5	0,5	1644	221	13,4	43	2,6	40	2,4	2668	572	21,4	54	2,0	45	1,7		
2013/2014	361	1165	17	1,5	1020	334	32,7	8	0,8	8	0,8	1669	245	14,7	33	2,0	26	1,6	2689	579	21,5	41	1,5	34	1,3		
2012/2013	344	1166	9	0,8	1075	326	30,3	15	1,4	7	0,7	1650	231	14,0	40	2,4	27	1,6	2725	557	20,4	55	2,0	34	1,2		

Tabela 10. Wyniki klasyfikacji i promocji dzieci z placówek oświatowych na terenie miasta Żyrardowa, źródło: *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Miasta Żyrardowa za rok szkolny 2014/2015 Strona 14*

Liczba uczniów i wychowanków korzystających z posiłków – stan na 31.03.2015 r.			
Wyszczególnienie	Liczba uczniów korzystających z posiłków ogółem	korzystający z posiłków pełnopłatnych	korzystający z posiłków refundowanych
Śniadanie	560	537	23
Drugie śniadanie/podwieczorek	584	537	47
Obiad	939	713	226
Niepełny obiad	191	191	0
Co najmniej jeden z wymienionych wyżej posiłków	1123		
			296

Placówka	Rodzaj posiłku refundowanego		
	Śniadanie	Drugie śniadanie/ podwieczorek	Obiad
MP02	3	3	3
MP05			
MP06	4	4	4
MP08	1	1	1
MP09	12	12	12
MIP10	3	3	3
ZSP 1			50
ZSP 2			58
ZSP 3			25
ZSP 4			25
ZSP 6		24	25
ZSP 7			20
Suma	23	47	226

Tabela 11. Dożywianie dzieci w placówkach oświatowych na terenie miasta Żyrardów, źródło: *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Miasta Żyrardowa za rok szkolny 2014/2015, strona 33*

Zdecydowanie gorszy jest stan techniczny obiektów przedszkolnych. Z pięciu obiektów wybudowanych w tzw. systemie ciechanowskim dwa zlikwidowano, pozostałe znajdują się w złym stanie technicznym i wymagają modernizacji w najbliższym okresie. Niezbędna wydaje się też budowa nowego przedszkola. Miasto posiada opracowany projekt techniczny na modernizację największego i najstarszego w mieście przedszkola Nr 9 (w r. 2009 rozpoczęto I-szy etap remontu, bez wyprowadzania dzieci), opracowano też dokumentację na budowę nowego przedszkola na działce po zlikwidowanym obiekcie przy ul. Brzóska. Remont zabytkowego przedszkola nr 9 jest niezbędny do prawidłowego funkcjonowania opieki przedszkolnej w Żyrardowie.

Miasto Żyrardów jest też organem prowadzącym dla jednej placówki oświatowo – wychowawczej tj. Miejskiego Ogrodu Jordanowskiego. Jest to placówka otwarta dla wszystkich zainteresowanych dzieci i młodzieży od poniedziałku do piątku w godz. 8:00-19.00 oraz w soboty w godz. 10.00-16.00. Odbywają się tu zajęcia opiekuńczo - wychowawcze, rekreacyjne, artystyczne, turystyczne i sportowe – w sumie 12 różnych typów zajęć stałych. Nauczyciele placówki wspomagają dzieci w nauce, a także korzystając z wolontariatu nauczycieli innych szkół, placówka zapewnia opiekę pedagogiczną, psychologiczną i logopedyczną. Dzieci w wieku przedszkolnym uczęszczają na zabawy integracyjne i rozwojowe od poniedziałku do piątku w godz. 08.00-14.00.

Oferta wychowawcza i edukacyjna gminy uzupełniona jest przez placówki niepubliczne:

- Społeczną Szkołę Podstawową Nr 2 im. Pawła Hulki –Laskowskiego Społecznego Towarzystwa Oświatowego przy ul. Armii Krajowej 3, wpisaną do ewidencji placówek niepublicznych 31 sierpnia 1999 r. pod numerem 5/99;
- Społeczne Gimnazjum im. Pawła Hulki-Laskowskiego Społecznego Towarzystwa Oświatowego przy ul. Armii Krajowej 3 wpisane do ewidencji placówek niepublicznych 22 czerwca 1999 r. pod numerem 3/99;
- Niepubliczny Punkt Przedszkolny „Kraina Radości” przy ul. Henryka Sienkiewicza 9, wpisany do ewidencji placówek niepublicznych 26 października 2009 r. pod numerem 1/0, z datą rozpoczęcia działalności od 1 października 2010 r.;
- Niepubliczny Punkt Przedszkolny „Kraina Radości” przy ul. Bohaterów Warszawy 65, wpisany do ewidencji placówek niepublicznych 20 września 2013 r. pod numerem 2/2013, z datą rozpoczęcia działalności od 1 października 2013 r.;
- Niepubliczny Punkt Przedszkolny „TĘCZA” przy ul. Leona Wasilewskiego 9, wpisany do ewidencji placówek niepublicznych 29 lipca 2013 r. pod numerem 1/2013 z datą rozpoczęcia działalności od 1 września 2013 r.;
- Niepubliczny Punkt Przedszkolny „Gabilandia”, wpisany do ewidencji placówek niepublicznych 15 października 2013 r. pod numerem 3/2013, który rozpoczął działalność od 1 kwietnia 2014 r.;
- Przedszkole niepubliczne „MINI PRZEDSZKOLE DINO” przy ul. Kościuszki 13, wpisane do ewidencji placówek niepublicznych 28 sierpnia 2014 r. pod numerem 1/2014 z datą rozpoczęcia działalności od 1 września 2014 r.;
- Przedszkole Niepubliczne Pozytywka przy ul. 1 Maja 87, wpisane do ewidencji placówek niepublicznych 15 września 2014 r. pod numerem 2/2014, które rozpoczęło działalność od 30 września 2014 r.;
- Przedszkole Niepubliczne ŻYRAFA przy ul. Nowy Świat 18 a lok. 9, 10, wpisane do ewidencji placówek niepublicznych 15 września 2014 r. pod numerem 3/2014, z datą rozpoczęcia działalności od 30 września 2014 r..

Szkoły ponadgimnazjalne

Na terenie Żyrardowa funkcjonuje 8 placówek oświatowych publicznych i niepublicznych kształcenia ponadgimnazjalnego oferujących naukę dla młodzieży i dorosłych w:

- 5 liceach ogólnokształcących;
- 2 technikach;
- 2 zasadniczych szkołach zawodowych kształcących w zawodach: lakiernik gastronomicznych, budowlanych, technicznych;
- 1 policealnej szkole medycznej dla młodzieży.

Na terenie miasta działa Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy kształcący na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum i zasadniczej szkoły zawodowej.

Organem prowadzącym dla publicznych szkół ponadgimnazjalnych (z wyjątkiem Szkoły Mistrzostwa Sportowego oraz od roku szkolnego 2009-2010 LO im. S. Żeromskiego)

oraz Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego jest Starostwo Powiatowe w Żyrardowie.

Placówką powiatową jest także Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, w której działa 9 gabinetów psychologiczno-pedagogiczno-logopedycznych, wyposażonych w sprzęt niezbędny do realizacji zadań statutowych poradni.

Szkoły wyższe

Collegium Masoviense – Wyższa Szkoła Nauk o Zdrowiu powstała 16 lutego 2010 roku *(została wpisana do rejestru uczelni niepublicznych i związków uczelni niepublicznych prowadzonego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego)* uzyskując uprawnienia do prowadzenia studiów I stopnia na kierunkach: Ratownictwo medyczne i Pielęgniarstwo. W kolejnych latach Uczelnia uzyskała uprawnienia do prowadzenia kierunków Zdrowie Publiczne i Kosmetologia. Dynamiczny rozwój i dorobek naukowy pozwolił Uczelni na uzyskanie uprawnień do prowadzenia na wyżej wymienionych kierunkach zarówno studiów licencjackich jak i studiów magisterskich. Collegium Masoviense jako jedna z nielicznych uczelni w Polsce prowadzi na kierunku Zdrowie publiczne kształcenie w zakresie Higieny stomatologicznej i Ratownictwa medycznego na studiach II stopnia *(studiach magisterskich)*. Uczelnia prowadzi studia w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym. W kolejnych latach Collegium Masoviense pragnie wzbogacić ofertę edukacyjną o nowe kierunki i poziomy kształcenia m.in. Kosmetologię *(studia magisterskie)*, oraz kierunki techniczne związane z profilem medycznym CM. Collegium Masoviense prowadzi ożywioną działalność naukową. Uczelnia realizuje szereg projektów badawczych w kooperacji zarówno z uczelniami krajowymi, jak i zagranicznymi.

1.6 Identyfikacja problemów. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia w ramach programu rewitalizacji.

Głównym czynnikiem określającym warunki i jakość życia mieszkańców Żyrardowa są determinanty ekonomiczne. To one decydują o potrzebach mieszkańców w zakresie pomocy społecznej oraz określają w jakim zakresie mogą być one zaspokojone.

W chwili obecnej sytuacja życia mieszkańców Żyrardowa jest skutkiem transformacji ekonomicznej, która spowodowała upadek przemysłu włókienniczego i samej fabryki w mieście. Mając na uwadze dominującą rolę fabryki włókienniczej dla miasta, do dnia dzisiejszego w Żyrardowie jest znaczące bezrobocie. Samo miasto powstało w XIX wieku wokół fabryki i jej wpływ widać bardzo dokładnie w układzie urbanistycznym Miasta).

Bezrobocie jest związane nierozdzielnie z innymi aspektami wykluczenia społecznego, m. in. z występowaniem ubóstwa. Na podstawie danych, jakimi dysponuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żyrardowie wynika, że za główną przyczynę trudnej sytuacji, w jakiej dana rodzina się znalazła większość osób uważa ubóstwo. Bardziej szczegółowe dane na temat udzielanej pomocy mieszkańcom Żyrardowa przedstawia poniższa tabela.

Tabela 12

Wyszczególnienie	2008	2014	2015
Liczba osób w rodzinie, którym udzielono pomocy	3.002	1.348	1.881
Liczba rodzin, którym udzielono pomocy	1.452	604	861

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żyrardowie

W Żyrardowie liczba osób i rodzin, którym została udzielona pomoc zmniejszyła się. Jednym z powodów było zmniejszenie liczby mieszkańców Miasta oraz wysokość przyznawanych zasiłków z MOPS. Wykaz ulic, których mieszkańcy najczęściej korzystają z zasiłków Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej został obliczony zgodnie z metodologią podaną w „Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020” wersja z 8 grudnia 2015 r. zatwierdzonej przez Zarząd Województwa Mazowieckiego. Podczas zbierania materiałów związanych ze wskaźnikiem „Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1 tys. ludności” okazało się, że w opracowanym w roku 2004 i 2009. Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Żyrardowa wyznaczony obszar rewitalizacji pokrywa się z danymi, które zostały wskazane w metodologii w 2008 r. w RPO WM. Wynik przeprowadzonych prac analitycznych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 13 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1 tys. Ludności w Żyrardowie

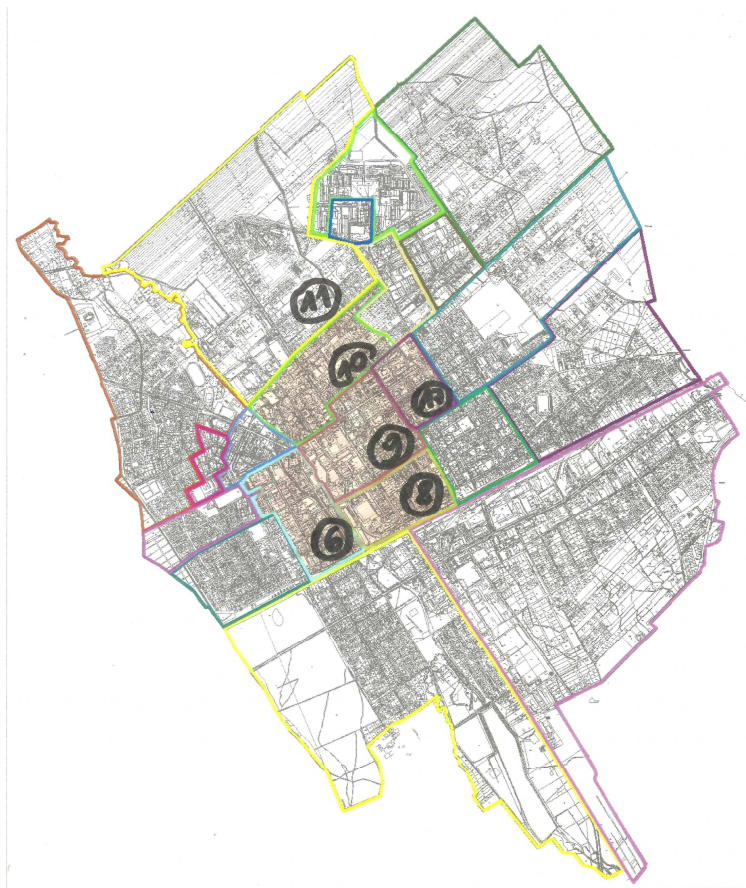
Nr kwartału	Rodziny otrzymujące pomoc	Osoby otrzymujące pomoc	Liczba osób zameldowanych	wskaźnik ⁵
6	71	115	1459	78,80
8	67	161	2245	71,72
9	120	219	2194	99,82
10	150	291	2024	143,77
11	56	99	2583	38,33
17	55	104	1708	60,89
Całe miasto	861	1881	39586	47,50

(Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej 2015 r.)

Powyższa tabela obrazuje poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego w wybranym obszarze – większość obszarów w ramach określonego obszaru Programu Rewitalizacji Żyrardowa do roku 2020 posiada wyższy wskaźnik osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1 tys. mieszkańców w porównaniu ze wskaźnikiem referencyjnym dla całego województwa mazowieckiego. Wg danych z 2006 roku dla całego województwa mazowieckiego wskaźnik powyżej 70 oznacza, że dany teren wymaga interwencji w ramach Programu Rewitalizacji. Wg danych z roku 2015 wskaźnik taki występował w kwartałach 6, 8, 9, 10. Część okręgu nr 11 objętego obszarem rewitalizacji to teren zabytkowej fabryki i nie posiada danych osób zameldowanych na tym terenie. Zaś biorąc za punkt odniesienia średnią dla miasta to okręgi, które są poniżej średniej 47,50 to kwartały o numerach 6, 8, 9, 10 i 17.

Wskaźnik dla całego miasta wynosi 47,50, zaś w roku 2008 wynosił 37,55. Oznacza to, iż wskaźnik osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1 tys. mieszkańców zwiększył się.

⁵ Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1 tys. Ludności.

Mapa 4. Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego w kwartałach poniżej średniej dla całego miasta

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żyrardowie realizuje swoje zadania własne i zlecone związane z wydatkowaniem środków pieniężnych – w ramach, których udziela pomocy w formie świadczeń mieszkańcom Żyrardowa znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej.

Z danych wynika, że zakres ubóstwa występującego w Żyrardowie rozszerza się. Głównymi przyczynami tego zjawiska są:

- po stronie uwarunkowań obiektywnych – bezrobocie, w szczególności długotrwałe oraz niski poziom płac oferowanych przez pracodawców i świadczeń wypłacanych z ubezpieczenia społecznego ZUS;
- po stronie uwarunkowań psychospołecznych - występujący na dość dużą skalę wśród osób i rodzin dotkniętych ubóstwem, w tym podopiecznych MOPS, syndrom wyuczonej bezradności, tj. nieumiejętność, a czasem niechęć do podjęcia indywidualnych wysiłków w celu poprawy własnej sytuacji życiowej oraz demonstrowanie postaw roszczeniowych.

Z danych MOPS wynika, że wraz ze wzrostem zakresu ubóstwa rośnie liczba ich podopiecznych, którzy otrzymują wsparcie w różnych formach. Najczęściej ubóstwu towarzyszą inne dysfunkcje. Do najczęściej występujących należą w Żyrardowie:

- niepełnosprawność;
- brak możliwości znalezienia pracy (bezrobocie);
- bezradność w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego;
- zły stan zdrowia (długotrwała choroba);

- występowanie w rodzinach problemu alkoholowego.

Zazwyczaj wśród rodzin otrzymujących pomoc z MOPS występują co najmniej dwie przyczyny uprawniające do ubiegania się o nią.

Z danych jakimi dysponujemy wynika, że jedną z głównych przyczyn ubóstwa występującego w Żyrardowie jest długotrwałe bezrobocie, które stanowi czynnik sprawczy szeregu innych problemów i zagrożeń o charakterze socjalnym, psychospołecznym i ekonomicznym. Wiele wskazuje na to, że występujące w Żyrardowie bezrobocie, tak jak i w innych ośrodkach włókienniczych, w dużym stopniu ma charakter strukturalny, a więc jest tym typem bezrobocia, z którym szczególnie trudno jest sobie radzić.

Po przeprowadzonej analizie wynika, że w ramach Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa, można określić następujące grupy społeczne wymagające wsparcia w ramach tego programu:

- mieszkańcy zagrożeni patologiami/wykluczeniem społecznym,
- mieszkańcy o niskich dochodach,
- mieszkańcy o niskim poziomie wykształcenia,
- bezrobotni.

W rozdziale dotyczącym sfery społecznej Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa przedstawiona została w sposób syntetyczny diagnoza stanu obecnego, który opisuje aktualną sytuację społeczną w mieście. Pozwoliło to wskazać grupy społeczne, które wymagają wsparcia oraz zidentyfikować najistotniejsze problemy dot. obszaru objętego programem. Są to:

- Duży udział gospodarstw utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych;
- Starzenie się społeczeństwa;
- Upadek tradycyjnego dla Miasta przemysłu lekkiego;
- Postępujące ubóstwo i wykluczenie społeczne mieszkańców w zdegradowanych dzielnicach Miasta;
- Mała aktywność społeczna mieszkańców.

FREKWENCJA W WYBORACH

Innym wskaźnikiem, który obrazuje sytuację społeczną w Żyrardowie jest poziom uczestnictwa w życiu publicznym. W związku z powyższym przeanalizowaliśmy frekwencję w poszczególnych wyborach z ostatnich lat, zarówno na poziomie lokalnym, jak i ogólnokrajowym. Wyniki przeprowadzonej analizy zamieściliśmy na mapach poniżej.

Nr okręgu	Frekwencja (%)				
	PREZYDENT 2015		Sejm 2015	Referendum 2015	Wybory do Parlamentu Europejskiego 2014
	I głosowanie 10.05.2015	II głosowanie 24.05.2015	dane z dnia 25.10.2015	6.09.2015	Wybory z dnia 25.05.2014
1	56,05%	64,46%	60,57%	10.13 %	27,59 %
2	48,99%	59,37%	52,33%	9.04 %	26,40 %
3	47,58%	56,68%	50,59%	9.15 %	23,65 %
4	51,54%	60,30%	56,87%	8.89 %	30,90 %
5	53,98%	63,62%	59,89%	7.47 %	23,94 %
6	45,63%	53,15%	50,00%	6.76 %	20,84 %
7	56,07%	63,43%	59,19%	8.99 %	25,30 %
8	46,22%	53,49%	47,29%	8.35 %	20,53 %
9	40,04%	47,74%	39,64%	6.99 %	16,01 %
10	35,59%	44,53%	35,26%	6.43 %	14,02 %
11	49,16%	59,68%	52,79%	7.90 %	22,36 %
12	55,54%	63,29%	57,85%	10.91 %	26,88 %
13	54,55%	63,29%	56,57%	9.19 %	24,44 %
14	58,17%	64,39%	60,21%	8.74 %	30,36 %
15	58,26%	65,45%	61,46%	12.67 %	30,57 %
16	52,43%	60,75%	58,64%	8.06 %	23,96 %
17	38,12%	46,14%	39,38%	6.42 %	15,88 %
18	53,37%	63,44%	56,19%	8.96 %	26,90 %
19	51,86%	59,70%	51,99%	9.46 %	27,28 %
20	58,30%	67,80%	63,77%	10.72 %	30,95 %
21	53,94%	61,93%	56,34%	9.82 %	21,82 %
ŚREDNIA Żyrardów	50,67%	58,98%	53,33%	8,93%	24,21%

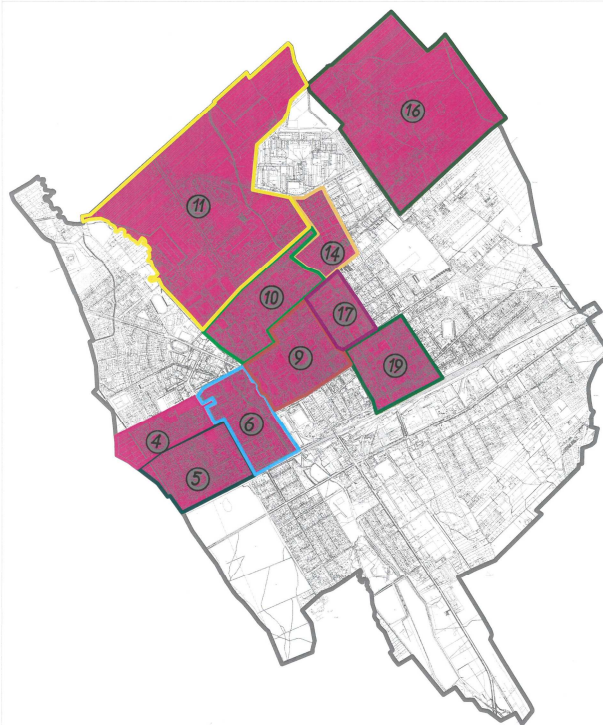
Tabela 14. Frekwencja w poszczególnych wyborach w Żyrardowie, opracowanie własne

We wskazanych okręgach (dane z tabeli i na mapach poniżej) można zaobserwować niższą niż na pozostałym obszarze miasta frekwencję w wyborach, co wskazuje na niski jest poziom uczestnictwa w życiu publicznym. W ten sposób zmierzony wskaźnik jest cechą charakterystyczną obszarów posiadający deficyt społecznego kapitału pomostowego.

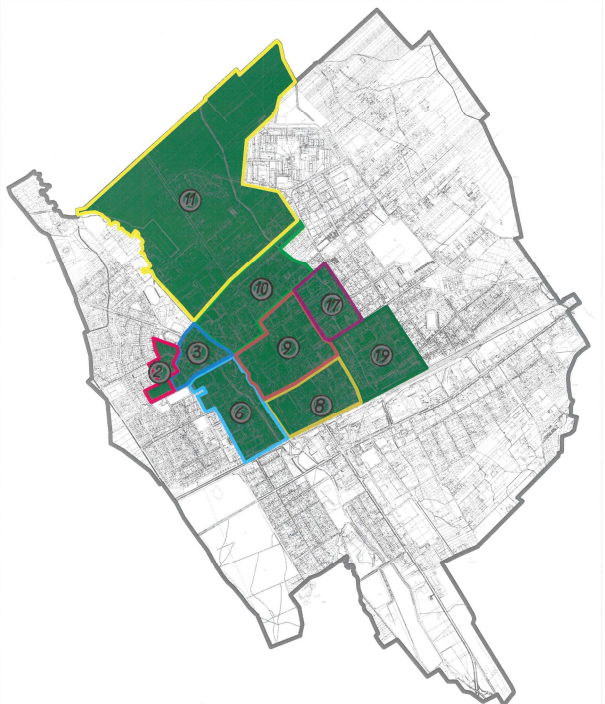
MAPA PREZYDENT 2015

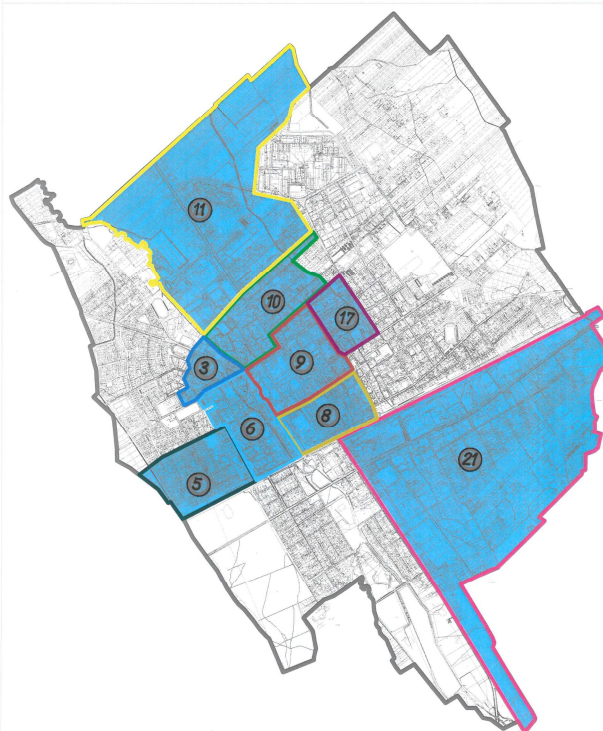
MAPA REFERENDUM 2015

MAPA SEJM/SENAT 2015

MAPA PARLAMENT EUROPEJSKI 2014

2. Gospodarka

2.1 Ilość podmiotów gospodarczych

W Żyrardowie działalność prowadzą przedsiębiorstwa polskie i zagraniczne, tworząc miejsca pracy dla mieszkańców. Miasto Żyrardów przez dziesiątki lat było ważnym w kraju ośrodkiem przemysłu lekkiego. Dekoniunktura dla tego przemysłu w okresie przekształceń ustrojowych doprowadziła do upadku i likwidacji:

- Zakładów Przemysłu Lniarskiego „Żyrardów”, największego w branży i najbardziej znanego przedsiębiorstwa z Żyrardowa,
- Zakładów Tkanin Technicznych,
- Zakładów Przemysłu Odzieżowego „POLDRES”,
- Zakładów Przemysłu Pończosznego „STELLA”,
- Zakładów Garbarskich „PROGAR”.

Monokultura przemysłowa miała negatywne skutki dla lokalnego rynku pracy i doprowadziła do załamania się rozwoju gospodarczego miasta. Pierwsze lata obecnego wieku to okres powolnego „dźwigania się” miasta i dywersyfikacji jego struktury gospodarczej. W mieście przeważają obecnie małe i średnie przedsiębiorstwa.

Dzięki wykorzystaniu walorów Żyrardowa tj. dobrego położenia i relatywnie niskich cen gruntów i nieruchomości, w mieście ulokowały się nowe podmioty gospodarcze, w tym również posiadające kapitał zagraniczny.

Do największych pracodawców w mieście zaliczają się obecnie:

1. W grupie podmiotów z kapitałem zagranicznym:

- żyrardowski oddział TCL Operations Polska Sp. z o. o. - producent telewizorów, jeden z największych pracodawców w mieście;
- Ruukki Polska Sp. z o.o. przedstawiciel fińskiego koncernu metalurgicznego, producent pokryć dachowych;
- Przedsiębiorstwo Produkcji Konstrukcji Stalowych STABAR Sp. z o.o. - firma projektowo-produkcyjna w branży konstrukcji stalowych i urządzeń do ochrony środowiska dla przemysłu energetycznego i chemicznego;
- Firma Arlen SA specjalizująca się w projektowaniu, produkcji i dystrybucji najwyższej jakości odzieży ochronnej i korporacyjnej;
- Polmos Żyrardów Sp. z o.o., którego właścicielem jest obecnie firma francuska, produkująca alkohole (*m.in. znaną na świecie wódkę Belvedere*).

Duże sieci handlowe reprezentują: sklep Kaufland należący do Kaufland Polska Markety Sp z o.o. Sp.k, dwa supermarkety należące do Carrefour Polska Sp. z o.o., pięć sklepów Biedronka należących do Jeronimo Martins Polska. S.A., jedna placówka firmy LIDL, dwa sklepy firmy Marcpol, dwa sklepy Dino, sklep Mila należący do Market-Detal Sp. z o.o. Sp.j. W mieście działalność prowadzi również firma McDonald`s Polska Sp. z o.o..

Zagraniczne firmy zatrudniają w Żyrardowie łącznie ponad 1800 pracowników.

2. W grupie podmiotów z kapitałem krajowym (*zatrudnienie na 31.12.2014 r.*):

- Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „Żyrardów” sp. z o.o. - spółka skarbu gminy, prowadząca działalność w zakresie dostarczania wody, odprowadzania ścieków, wywożenia i składowania odpadów oraz utrzymania zieleni miejskiej;

- Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej „Żyrardów” sp. z o.o., jednoosobowa spółka skarbu gminy prowadząca działalność w zakresie wytwarzania i przesyłu energii ciepłej;
- Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej „Żyrardów” sp. z o.o., administrujące gminnym zasobem mieszkaniowym;
- AQUA Żyrardów sp. z o.o., jednoosobowa spółka skarbu gminy, powołana w roku 2007 do budowy i eksploatacji obiektów sportowych zlokalizowanych przy ul. Jodłowskiego;
- Towarzystwo Budownictwa Społecznego Żyrardów Sp. z o.o. – spółka prowadząca działalność w zakresie budowania domów mieszkalnych i ich eksploatacji na zasadach najmu;
- Międzywojewódzka Usługowa Spółdzielnia Inwalidów „Novum”, zlokalizowana w Żyrardowie;
- Przedsiębiorstwo EMKA, zajmujące się gospodarką odpadami, wyspecjalizowane w utylizacji odpadów medycznych i weterynaryjnych. Na terenie Miasta działa również Emka Trans, zajmująca się wynajmem luksusowych autokarów dla biur podróży;
- Zakłady Mięsne Ratyński i synowie s.c.;
- „GAZGROD” Spółka Jawna Rzeski, Piasecki, Osiał, importer gazu płynnego. Firma posiada własne zbiorniki magazynowe oraz bocznice kolejową;
- Firma POMONA zajmująca się produkcją szerokiej gamy artykułów higienicznych i naczyń jednorazowego użytku, współpracująca z takimi firmami jak PLL LOT, PKP Intercity, WARS, McDonald`s Polska;
- Fabryka Wyrobów Styropianowych.

Ważną pozycję w strukturze gospodarczej miasta zajmują podmioty, wpisane do ewidencji działalności gospodarczej (*zaewidencjonowanych jest ponad 3.100 takich podmiotów, 417z nich zawiesiło działalność – stan na dzień 31.12.2014 r.*). Są to z reguły jedno- lub kilkuosobowe firmy, często rodzinne, działające zarówno w handlu jak i w usługach i różnych dziedzinach wytwarzania.

Podmioty gospodarcze	Liczba
Ogółem	3143
Handel detaliczny	735
Transport	546
Budownictwo	453
Sprzedaż samochodów	410
Reklama	159
Edukacja	153
Doradztwo	36
Handel hurtowy	216
Informatyka	213
Restauracje	168
Nieruchomości	54

Tabela 15. Struktura podmiotów gospodarki w 2014r. na terenie miasta Żyrardowa.

Wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej przy malejących dochodach z działalności spowodowały uszczuplenie takich tradycyjnych branż jak: usługi szewskie,

usługi tapicerskie, usługi zegarmistrzowskie, usługi złotnicze, naprawa urządzeń chłodniczych, magiel.

Problemem jest też niski potencjał rozwojowy małych firm – na ich przekształcanie w firmy średnie, brakuje kapitału, a warszawski i okołowarszawski rynek pracy wysysa wykwalifikowaną i prężną siłę roboczą oferując lepszą możliwość rozwoju zawodowego i podwyższania kwalifikacji.

Z racji pełnienia przez miasto funkcji ponadlokalnych, związanych z umiejscowieniem w nim siedziby powiatu ziemskiego istotnymi pracodawcami na lokalnym rynku pracy są też:

- Starostwo Powiatowe, które wraz z jednostkami podległymi;
- Urząd Skarbowy;
- Sąd Rejonowy;
- Prokuratura Rejonowa;
- Komenda Powiatowa Policji;
- Placówka Terenowa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego;
- Inspektorat Zakładu Ubezpieczeń Społecznych;
- Biuro Powiatowe Agencji Modernizacji i Restrukturyzacji Rolnictwa;
- „Centrum Zdrowia Mazowska Zachodniego”.

Na strukturę gospodarczą Miasta składa się obecnie⁶:

- 201 spółek prawa handlowego, w tym 9 inwestorów zagranicznych;
- ponad 3.100 lokalnych przedsiębiorców;
- 19 banków;
- 17 aptek.

Na terenie miasta dostrzegalny jest również znaczny rozwój branży turystycznej, zwłaszcza bazy noclegowej i gastronomicznej. W Żyrardowie funkcjonuje 6 dużych obiektów noclegowych oraz 20 obiektów gastronomicznych.

Instytucje otoczenia biznesu

Instytucją otoczenia rynkowego, działającą na rzecz drobnych przedsiębiorców jest **Żyrardowskie Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości**, które od 20 lat oferuje im dostęp do kapitału w formie niskooprocentowanych pożyczek związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Głównym celem powołania ŻSWP było przeciwdziałanie bezrobociu w regionie poprzez m.in. organizowanie kursów i szkoleń, pozwalających na podniesienie lub nabycie nowych kwalifikacji zawodowych oraz poprzez udzielanie nisko oprocentowanych pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Stowarzyszenie udziela też pożyczek na rozwój działalności gospodarczej. Od początku swojej działalności Stowarzyszenie udzieliło 421 pożyczek na prawie 22 mln złotych. Na liście powstałych dzięki pomocy ŻSWP przedsiębiorstw jest wiele firm o uznanej w mieście i okolicy renomie.

Targowisko Miejskie

Zakład Budżetowy „Targowisko Miejskie” został powołany uchwałą Rady Miasta Żyrardowa Nr XXII/125/91 z dnia 05.12.1991 roku z mocą obowiązującą od 01.01.1992 roku. Do zadań statutowych Zakładu należy prowadzenie targowiska miejskiego przy ul. Moniuszki 44/46.

⁶ Dane ze Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Żyrardowa do roku 2025 (Uchwała Nr XIX/136/16 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 28.01.2016).

W tym miejscu od ponad 80 – lat funkcjonuje targowisko miejskie przyciągające niezliczone tłumy kupujących, zaś sam zakład budżetowy funkcjonuje od 24 lat. W dzisiejszych czasach stało się miejscem stałej pracy dla około 800 osób.

Zakład Budżetowy „Targowisko Miejskie” jest jednostką organizacyjną gminy, który jest również inkasentem opłaty targowej. W związku z tym pobiera opłatę targową od osób dokonujących sprzedaży na targowisku jak również na terenie miasta Żyrardowa. Opłata targowa jest przekazywana przez Zakład w całości do budżetu gminy. Powierzchnia targowiska wynosi 18 321 m².

2.2 Oferta dla inwestorów

Urząd Miasta Żyrardowa przygotował katalog ofert inwestycyjnych, który zawiera dokładne opisy nieruchomości oraz ich zdjęcia. Katalog wydany został zarówno w wersji papierowej w formie „Oferty inwestycyjnej” w 5 wersjach językowych, jak również opublikowany w formie elektronicznej na portalu internetowym miasta. Ponadto prowadzony jest cały szereg innych działań na rzecz wspierania rozwoju gospodarczego miasta:

- uruchomienie portalu gospodarczego miasta (<http://www.invest.zyrardow.pl>), gdzie na bieżąco aktualizowane są informacje na temat posiadanych przez miasto do sprzedaży terenów inwestycyjnych, działek pod budownictwo mieszkaniowe, usługowe i handlowe oraz komunalnych lokali mieszkalnych;
- nawiązanie współpracy z Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A. (PAIiIZ) oraz Agencją Rozwoju Mazowsza S.A. (ARMSA);
- opracowanie systemu informacji inwestycyjnej, planu wykorzystania gminnego zasobu nieruchomości;
- współpraca z serwisami branżowymi, ogólnopolskimi serwisami internetowymi sprzedaży nieruchomości, udział w targach gospodarczych;
- uzyskanie certyfikatu lidera aktywności inwestycyjnej.

Aktualnie miasto posiada w swej ofercie inwestycyjnej 16 działek o łącznej powierzchni 100.555 m². Miasto nie posiada ofert inwestycyjnych dla dużych inwestorów – powierzchnia największej oferowanej do sprzedaży nieruchomości wynosi 31.893 m² (*działka położona przy ul. A. Mickiewicza 130-134*).

2.3 Identyfikacja problemów

W rozdziale dotyczącym sfery gospodarczej Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa zaprezentowana została w sposób syntetyczny diagnoza stanu obecnego, przedstawiająca aktualną sytuację gospodarczą w mieście. Pozwoliło to zidentyfikować najistotniejsze problemy dot. obszaru objętego programem. Są to:

- wolno poprawiające się warunki pracy,
- brak wykwalifikowanej kadry,
- brak kształcenia zawodowego,
- niska aktywność gospodarcza mieszkańców szczególnie w tworzeniu spółek prawa handlowego,
- brak terenów dla inwestorów strategicznych,
- zjawisko migracji młodzieży do większych aglomeracji oraz emigracja do innych krajów w celach zarobkowych.

3. Bezpieczeństwo publiczne

3.1 Opis bezpieczeństwa na terenie Żyrardowa

Nad bezpieczeństwem mieszkańców Żyrardowa czuwają:

- **Komenda Powiatowa Policji**

W chwili obecnej KPP w Żyrardowie posiada 153 etaty policyjne (*113 w samym Żyrardowie*). KPP w Żyrardowie wraz jednostkami podległymi wyposażona jest w 24 samochody i 2 motocykle. W latach 2010-2014 liczba przestępstw popełnianych na terenie miasta sukcesywnie malała. Najbardziej uciążliwe dla społeczeństwa z siedmiu monitorowanych kategorii przestępstw są kradzieże i kradzieże z włamaniem, które to nasilają się w okresie wiosennym i późno jesiennym, kiedy to we wczesnych godzinach popołudniowych zapada zmrok.

- **Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej**

Statystyki podają, iż na terenie powiatu żyrardowskiego ma miejsce rocznie od 1000 do 1500 zdarzeń wymagających interwencji jednostek ochrony przeciwpożarowej, z czego 40-60 % ma miejsce na terenie miasta Żyrardowa. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa powiatu wymaga podjęcia różnorodnych działań, w których obok działań ukierunkowanych na wymianę sprzętu strażackiego na nowszy, na pierwszy plan wybijają się te związane z rozbudową Stanowiska Kierowania Komendanta Powiatowego (SKKP) w powiązaniu z utworzeniem serwerowni zapewniającej poprawne funkcjonowanie zaplecza informatycznego jednostki. Wraz z tym idzie konieczność modernizacji całej sieci łączności zapewniającej bezproblemowy kontakt między poszczególnymi rejonami operacyjnymi powiatu żyrardowskiego a SKKP. Bardzo ważną sprawą pozostaje zapewnienie nowej siedziby dla jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Żyrardowie, zwłaszcza mając na uwadze perspektywę włączenia tej jednostki do KSRG oraz wyposażenie jej w nowy sprzęt, w tym w co najmniej jeden średni samochód gaśniczy z modułem ratownictwa drogowego.

- **Straż Miejska**

Straż Miejska jest jednostką samorządową, powołaną do ochrony spokoju i porządku w miejscach publicznych. Jednostka w swej działalności ściśle współpracuje z policją, a także strażą pożarną. Straż Miejska obsługuje miejski system monitoringu wizyjnego. Na system składa się obecnie 28 kamer obrotowych (*w tym 12 kamer cyfrowych*), ulokowanych w różnych częściach miasta, z których obraz obserwowany jest w Centrum Monitorowania, a także nagrywany na twarde dyski z możliwością archiwizacji min. 21 dni. Wykorzystując system monitorowania ulic miasta ujawniono w roku 2014 ogółem 3.174 wydarzeń, w 24 przypadkach czynów przestępczych oraz wykroczeń przekazywano funkcjonariuszom Policji zabezpieczony materiał w celu prowadzenia dalszych czynności. Miejski system monitoringu wizyjnego jest sukcesywnie rozbudowywany oraz modernizowany. W roku 2014 zainstalowano 8 kamer cyfrowych w miejsce kamer analogowych.

W odniesieniu do ilości zgłoszeń oraz rodzajów i skuteczności interwencji przeprowadzonych przez Straż Miejską w Żyrardowie należy stwierdzić, że stan ładu i porządku w okresie 2010-2014 oscyluje na zbliżonym poziomie. W dalszym ciągu zauważyć można łamanie przez kierowców przepisów ruchu drogowego (*parkowanie w miejscach niedozwolonych, jazda po chodnikach, niszczenie zieleni itp.*). Problemem pozostają też osoby spożywające alkohol w miejscach publicznych oraz osoby nadużywające alkoholu, które wzbudzają swoim wyglądem i zachowaniem zgorszenie wśród mieszkańców a także zakłócają spokój i porządek publiczny. Mieszkańcy miasta pomimo corocznych kontroli nadal nie stosują się w stopniu

zadowalającym do przepisów ustawy o utrzymaniu porządku i czystości na terenie posesji prywatnych, zakładów pracy, oraz innych jednostek. Należy jednak zauważyć, że nastąpiła w tym zakresie znaczna poprawa.

W roku 2014 szczególnie nacisk położono na realizację zadań z zakresu bezpieczeństwa i porządku publicznego, uwzględniając przy tym oczekiwania mieszkańców, między innymi poprzez zwiększoną ilość wystawionych patroli pieszych. Funkcjonariusze Straży Miejskiej pełnili służbę na zasadach patrolu pieszego zarówno w godzinach popołudniowych, jak również w godzinach wieczorowo- nocnych. Codziennie pełnione służby na zasadzie patrolu pieszego bardzo dobrze spełniają swą rolę prewencyjną, jednak należy zauważyć, że niestety w pewnej mierze negatywnie wpływają na uzyskiwane wyniki. Optymalnym rozwiązaniem byłaby możliwość jednoczesnego pełnienia służb patrolowych pieszych i zmotoryzowanych, jednak na chwilę obecną jest, to niemożliwe z uwagi na ograniczony stan zatrudnienia.

W celu zwiększenia możliwości realizacji zadań przez funkcjonariuszy Straży Miejskiej, dokonano doposażenia samochodów służbowych, co pozwoli na usuwanie drobnych uszkodzeń urządzeń użyteczności publicznej, znaków drogowych, odcięcie pasów bezpieczeństwa i zasilania akumulatorowego, czy też uprzątnięcie pozostałości pokolizyjnych pojazdów, stwarzających zagrożenie w ruchu drogowym.

3.2 Identyfikacja problemów

W rozdziale dotyczącym bezpieczeństwa Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa przedstawiona została w sposób syntetyczny diagnoza stanu obecnego, który opisuje aktualną sytuację gospodarczą w mieście. Pozwoliło to zidentyfikować najistotniejsze problemy dot. obszaru objętego programem. Są to:

- wysoki poziom przestępczości i wykroczeń,
- występowanie miejsc o dużym zagrożeniu przestępczością, szczególnie w centrum Miasta.

Tabela 16. Liczba i kwalifikacja przestępstw (dane z Komendy Powiatowej Policji w Żyrardowie, 2015 r.)

Nr. sektora i jego granice	Liczba i kwalifikacja przestępstw							suma
	kradzież	kradzież z włamaniem	Uszkodzenie mienia	pobicie bójka	rozbój	uszczerbek na zdrowiu	kradzież pojazdu	
Sektor I 1Maja, Gdańska, Dziekańska, Izy Zielińskiej, Kilińskiego, Jodłowskiego, Północna, Witosza	48	40	9	3	6	1	1	108
Sektor II 1Maja, Mireckiego, Ossowskiego, Izy Zielińskiej, Dziekańska, Gdańska	47	24	13	7	4	9	0	104
Sektor III 1Maja, Mireckiego, Al. Partyzantów, POW, Szlak kolejowy do granic miasta	118	59	30	8	6	13	2	236
Sektor IV Szlak kolejowy od Międzyborowa, Al. Partyzantów, Mireckiego, Ossowskiego, Kilińskiego, Śródkowa, Jedności Robotniczej, Jodłowskiego, Północna, Witosza	51	26	8	4	5	2	0	96
Sektor V Szlak kolejowy od Międzyborowa do Wypoczynkowej 0 plus PL. Piłsudskiego, wszystkie ulice za torami do granic miasta	26	29	5	0	2	1	2	65
razem	290	178	65	22	23	26	5	609

4. Infrastruktura techniczna

Miasto Żyrardów sukcesywnie od wielu lat jest wyposażane w infrastrukturę techniczną, która zapewnia funkcjonowanie Miasta, a także stwarza możliwości do jego dalszego rozwoju. Zadania na dziś w tym zakresie to likwidacja tzw. „białych plam”, ekologizacja i unowocześnienie. Miasto spełnia swoje zadania związane z zaopatrzeniem w wodę, odprowadzaniem ścieków komunalnych, przemysłowych i wód opadowych, zaopatrzenia w energię ciepłą bezpośrednio bądź poprzez swoje jednostki organizacyjne. W ramach układu drogowego - miasto zarządza drogami gminnymi, a także na podstawie specjalnych porozumień niektórymi drogami o charakterze powiatowym. Miasto włącza się w plany inwestycyjne różnych podmiotów poprzez nastawioną prorozwojowo politykę planowania miejscowego. Poniżej zostaną przedstawione główne parametry dot. infrastruktury technicznej znajdującej się na terenie całego miasta.

4.1. Wodociągi

Miasto Żyrardów zaopatrywane jest obecnie w wodę z ujęcia wód podziemnych "Sokule" zlokalizowanego w uroczysku leśnym Sokule (*gmina Wiskitki*). Woda z ujęcia kierowana jest do stacji uzdatniania wody "Mokra". Po uzdatnieniu (*odżelazianie i odmanganianie*) z wykorzystaniem zbiorników wyrównawczych, woda kierowana jest do odbiorców na terenie miasta. Woda pobierana jest w ramach zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych w kat. "B" z formacji czwartorzędowej dla obszaru zasobowego o powierzchni 87 km² w ramach regionalnej dokumentacji hydrogeologicznej dla miejscowości: Żyrardów-Feliksów-Stanisławów na podstawie decyzji Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 08.02.1990 r. Pobór wody i eksploatacja stacji uzdatniania wody prowadzona jest na podstawie pozwolenia wodnoprawnego znak OŚ.6341.49.2012.KZ. z dnia 20.12.2012 r.

Pozwolenie wodnoprawne umożliwia pobór wody dla miasta Żyrardowa w ilości:

$$Q_{\max.h} = 500,0 \text{ m}^3/\text{h}$$

$$Q_{\max.d} = 12\,000,0 \text{ m}^3/\text{d}$$

$$Q_{\text{śr.d}} = 6\,040,0 \text{ m}^3/\text{d}$$

$$Q_{\max.a} = 4\,380\,000,0 \text{ m}^3/\text{a}$$

Obecnie w skład ujęcia wchodzi sześć studni głębinowych o wydajności od 100 m³/h do ponad 250 m³/h i głębokości od 67 - 101 m. Woda dostarczana mieszkańcom miasta w pełni odpowiada obowiązującym wymogom jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Miasto jest także właścicielem dwóch studni zlokalizowanych w miejscowości Feliksów, które traktowane są jako rezerwowe ujęcia możliwe do wykorzystania po wybudowaniu magistrali wodociągowej łączącej miasto z nowym ujęciem.

Lp	Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
1.	Dobowa zdolność produkcyjna czynnych urządzeń (tyś.m ³ /dobę)	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0
2.	Długość czynnej sieci rozdzielczej ulicznej (km)	93,4	94,5	95,9	97,5	97,9
3.	Długość magistrali przesyłowej (km)	10,6	10,6	10,6	10,6	10,6
4.	Długość przyłączy prowadz. do budynków i innych obiektów wodociągowych (km)	63,8	65,3	66,5	68,0	68,9
5.	Woda dostarczona odbiorcom (tyś.m ³ /rok)	1605,9	1592,0	1582,6	1522,5	1495,9

Tabela 17. Dane dotyczące rozwoju miejskiej sieci wodociągowej w latach 2010 – 2014.

Stopień pokrycia miasta siecią wodociągową można ocenić na około 95%. Jednakże wiek przeszło 51% miejskiej sieci wodociągowej przekracza 30 lat, sieci nowe wybudowane nie dawniej niż do 10 lat temu zlokalizowane są w znacznej części na obrzeżach miasta i stanowią ok. 18% ogólnej długości sieci. Ok. 78% wodociągów wykonanych jest ze stali i żeliwa szarego, pozostałe – z PE i PCV. Ocenia się, że stan techniczny sieci jest zadowalający, natomiast modernizacji wymagają zasuwy węzłowe. Miejska sieć wodociągowa jest ciągle rozbudowywana i modernizowana - w celu uzbrojenia nowych dzielnic budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego, likwidacji tzw. "białych plam" i poprawy bezpieczeństwa zasilania mieszkańców w wodę pitną. W ramach środków pozyskanych z Funduszu Spójności zmodernizowano stację uzdatniania wody "Mokra", wykonano dwie studnie głębinowe na ujęciu Sokule, przebudowano magistralę wodociągową w ul. Żeromskiego, wykonano spinkę wodociągu pomiędzy ul. Moniuszki i Jaktorowską, przebudowano wodociąg w ul. Jaktorowskiej od ul. Kanałowej do Ruukki, wykonano sieci wodociągowe ul. Zamkniętej i ul. Bajkowej. Zadania własne gminy w zakresie dostarczania wody realizowane są przez spółkę miejską Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej "Żyrardów" sp. z o.o.

4.2. Kanalizacja sanitarna

Zadania własne gminy w zakresie odprowadzania ścieków sanitarnych realizuje spółka miejska Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej "Żyrardów" sp. z o.o. System kanalizacji sanitarnej jest systemem odrębnym od kanalizacji deszczowej. Odbiornikiem ścieków z tego systemu jest mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków o przepustowości 14.000 m³/dobę. Dodatkowo na terenie oczyszczalni znajduje się zlewnia nieczystości płynnych z szamb przydomowych. Miejska Oczyszczalnia Ścieków jest zakładem odpowiadającym europejskim standardom. Ścieki oczyszczone odprowadzane są do rzeki Pisi-Gągoliny na podstawie pozwolenia wodnoprawnego znak: OŚ.6341.41.2012.AR.

Dane dotyczące ilości odprowadzanych ścieków i długości sieci kanalizacyjnych na terenie Żyrardowa w latach 2010-2014 przedstawia poniższa tabela.

Lp.	Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
1.	Ścieki odprowadzone ogółem (tys. m ³) w tym: - od gospodarstw domowych - od jednostek dział. produkcyjnej	1476,3 1246,0 57,4	1453,1 1245,5 48,3	1433,5 1234,1 34,2	1397,2 1203,0 39,1	1384,6 1184,4 40,1
2.	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej (bez podłączeń do budynków) w km	80,7	85,3	86,9	88,2	92,5
3.	Długość podłączeń prowadzących do budynków (km)	33,62	34,10	35,0	35,85	36,25

Tabela 18. Kanalizacja sanitarna w Żyrardowie

Przeszło 13,5% sieci kanalizacyjnej powstało w ostatnich 5–ciu latach, prawie 43% sieci pochodzi sprzed 30 lat. Ok. 54% sieci zbudowano z kamionki, pozostałe wybudowane są z rur PVC i PE. Sieci kanalizacyjne w mieście są intensywnie rozbudowywane i modernizowane. Obecnie przy udziale środków Funduszu Spójności zakończono częściową modernizację Miejskiej Oczyszczalni Ścieków, a także działania inwestycyjne polegające na budowie podciśnieniowej kanalizacji sanitarnej w sąsiedniej Gminie Jaktorów, która odprowadza ścieki do Miejskiej Oczyszczalni. Obecnie trwa gruntowna przebudowa najstarszego w mieście kolektora sanitarnego – kanału roszarniczego, co jest jednym z warunków rewitalizacji położonych w centrum miasta terenów przemysłowych. Spółka

zamierza aplikować o kolejne środki z Funduszu Spójności, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, na modernizację gospodarki wodno-ściekowej w mieście tzn. budowę i modernizację sieci kanalizacyjnych oraz dalszą modernizację Oczyszczalni Ścieków.

4.3. Kanalizacja deszczowa

Żyrardów posiada rozbudowany system sieci kanalizacyjnych typu rozdzielczego, co oznacza funkcjonowanie odrębnych sieci kanalizacji deszczowej i sanitarnej. Wydzielona sieć kanalizacji deszczowej odbiera wody opadowe głównie z powierzchni utwardzonych. Zebrane za pomocą wpustów ulicznych lub rur spustowych budynków wody opadowe systemem podziemnych kanałów odprowadzane są bezpośrednio do odbiorników. Do zorganizowanego systemu kanalizacyjnego odprowadzane są również wody opadowe z dachów, utwardzonych terenów prywatnych, terenów zielonych oraz terenów utwardzonych podmiotów gospodarczych. System miejskiej kanalizacji deszczowej składa się z kolektorów deszczowych o łącznej długości 40,23 km oraz rowów melioracyjnych. Sieć kanalizacji deszczowej zbudowana jest z rur o zróżnicowanych średnicach od Ø 150 do Ø 1200. Miasto odprowadza ścieki deszczowe zamkniętym systemem kanalizacyjnym oraz rowami melioracyjnymi do rzeki Pisi Gągoliny, rzeki Okrzeszy oraz rzeki Wierzbianki.

Trzy główne rowy melioracyjne, do których odprowadzane są ścieki deszczowe to:

- rów „L” stanowiący lewobrzeżny dopływ Pisi-Gągoliny w granicach administracyjnych miasta Żyrardowa,
- rów „51” przechodzący przez centralną część miasta, jest lewostronnym dopływem rzeki Wierzbianki,
- rów „60” położony w północno- wschodniej części miasta Żyrardowa odwadniający głównie wschodni obszar miasta jako lewostronny dopływ rzeki Wierzbianki.

Zarówno rów „51” jak i „60” odprowadzają wody opadowe poza granice administracyjne miasta Żyrardowa. Stan techniczny istniejącej kanalizacji deszczowej jest zróżnicowany. Główną tego przyczyną jest wiek kanalizacji deszczowej, niska jakość używanych wcześniej materiałów, niszczyielskie działanie systemów korzeniowych drzew przydrożnych oraz obciążenia wywołane zwiększoną ilością pojazdów. W ramach robót utrzymaniowych sukcesywnie dokonuje się jej czyszczenia, udrażniania i bieżącego naprawiania. Z uwagi na zły stan techniczny kolektorów deszczowych wybudowanych w latach 70-tych i 80-tych przewiduje się ich stopniową wymianę. W ostatnich latach podjęto szereg działań wynikających z koncepcji odwodnienia miasta. Zgodnie z wydanymi pozwoleniami wodnoprawnymi budowane są podczyszczalnie ścieków deszczowych na wylotach kolektorów do odbiorników. Miasto eksploatuje obecnie siedem podczyszczalni ścieków deszczowych. W okresie ostatnich lat (2007-2009) zrealizowano kilka ważnych dla uporządkowania gospodarki wodami opadowymi w mieście zadań inwestycyjnych. Są to:

- budowa kolektora deszczowego w ulicy Mazowieckiej (*Fundusz Spójności*), prowadzącego ścieki deszczowe z gminy Radziejowice przez podczyszczalnię do rzeki Pisi- Gągoliny;
- budowa, również w ramach Funduszu Spójności, kolektora deszczowego wraz z podczyszczalnią w miejsce rowu „51” na odcinku od ul. Łąkowej do torów PKP;
- budowa kolektora deszczowego odprowadzającego wody opadowe z osiedla "Leśna" do rzeki Wierzbianki, wraz z podczyszczalnią;
- budowa kolektora deszczowego z podczyszczalnią w ulicach Dąbrowskiego, Leśna, Równoległa.

4.4. Ciepłownictwo

W chwili obecnej tj. 2014 r. Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej „ŻYRARDÓW” Sp. z o.o. dysponuje:

- Ciepłownią Miejską o mocy zainstalowanej 53,5 MW, w paliwie 65,309 MW (wyposażonej w cztery wodne kotły typu WR-10);
- Kotłownią lokalną przy ul. Kanałowej 6a – nowobudowana kotłownia węglowa wyposażona w trzy kotły węglowe o mocy 1,19 MW, w paliwie 1,42 MW.

Źródło ciepła należące do VT - Energo przy ulicy Okrzei z dniem 30 kwietnia 2007 r. zostało wyłączone z eksploatacji, a wraz z nim zlikwidowane zostały odcinki sieci parowej. W 2007 r. Spółka przeprowadziła inwestycje na kwotę 8 690 956 zł. W ramach tej inwestycji wybudowano 3873 mb nowych sieci ciepłowniczych, zamontowano 38 węzłów ciepłowniczych. PEC zlikwidował także nierentowną kotłownię olejową przy ul. 1 Maja 82. Ponadto na obszarze Miasta pozbawionym miejskiej sieci ciepłowniczej, wybudowano lokalną kotłownię niskoparametrową na paliwo stałe wraz z przyłączami do budynków.

W 2008 r. Spółka zrealizowała budowę głównej magistrali DN 250 o długości 774 mb w ulicach Kilińskiego, Peszkowskiego, Izy Zielińskiej. Łącznie wybudowano 3939 mb preizolowanych sieci ciepłowniczych oraz 22 węzły cieplne. Zapewniono ciepło dla 19 nowych budynków. W kolejnym roku PEC zrealizował inwestycje na kwotę 3 968 938 zł, w ramach których zrealizowano budowę głównej magistrali DN 250 o długości 619 mb w ulicach Farbiarska i Dittricha. Ponadto wykonano teletę 26 węzłów cieplnych, dzięki czemu możliwe jest elektroniczne odczytywanie stanów licznika wody i prądu elektrycznego. Łącznie wybudowano 2600 mb nowych preizolowanych sieci ciepłowniczych, zamontowano 40 węzłów cieplnych, co zapewniło ciepło dla 40 nowych budynków. W 2010 r. zrealizowano budowę 600 mb nowych sieci cieplnych, uruchomiono 26 węzłów cieplnych dla 22 nowych budynków. W ramach przeprowadzonych inwestycji w latach 2007-2010 istotne zmiany zaszły również w Ciepłowni Miejskiej. Dokonano wymiany termicznego odgazowywacza wody sieciowej na nowoczesny odgazowywacz próżniowy. Wymieniono odmulacze wody sieciowej, zbudowano nowoczesną stację pracującą w trybie automatycznym. Zakupiono i zainstalowano nowe pompy szybkiego napełniania sieci, dodatkową pompę obiegową wraz z przetwornicą częstotliwości. Zmodernizowano także rozdzielnicę elektryczną pomp obiegowych, a także częściowo rozdzielnicę główną niskiego napięcia. Zakupiono i zainstalowano agregat prądotwórczy o mocy 60 kVA, zasilający najbardziej wrażliwe na brak zasilania urządzenia układu technologicznego Ciepłowni. Zakupiono i zainstalowano 2 zbiorniki o pojemności $V=80\text{ m}^3$, przeznaczone do napełniania nowych odcinków sieci i do uzupełniania sieci po awarii. Zainstalowano nowe przepustnice i zawory zwrotne przy kotłach. Wykonano remont kapitalny części ciśnieniowej kotła K-3, wymianę części ciśnieniowej kotła K-2 wraz z obmurzami bocznymi i sklepieniem czołowym. Wykonano remont odzūżlacza zgrzeblowego i taśmociągów odzūżlania i nawęglania.

Dystrybucja energii cieplnej w PEC „ŻYRARDÓW” Sp. z o.o. w 2014 r. była realizowana poprzez 424 węzły ciepłownicze. Dla porównania w 2010 r. było to 305 węzłów ciepłowniczych, w 2011 r. - 332 węzły ciepłownicze, w 2012 r. - 357 węzłów ciepłowniczych, natomiast w 2013 r. - 403 węzły ciepłownicze.

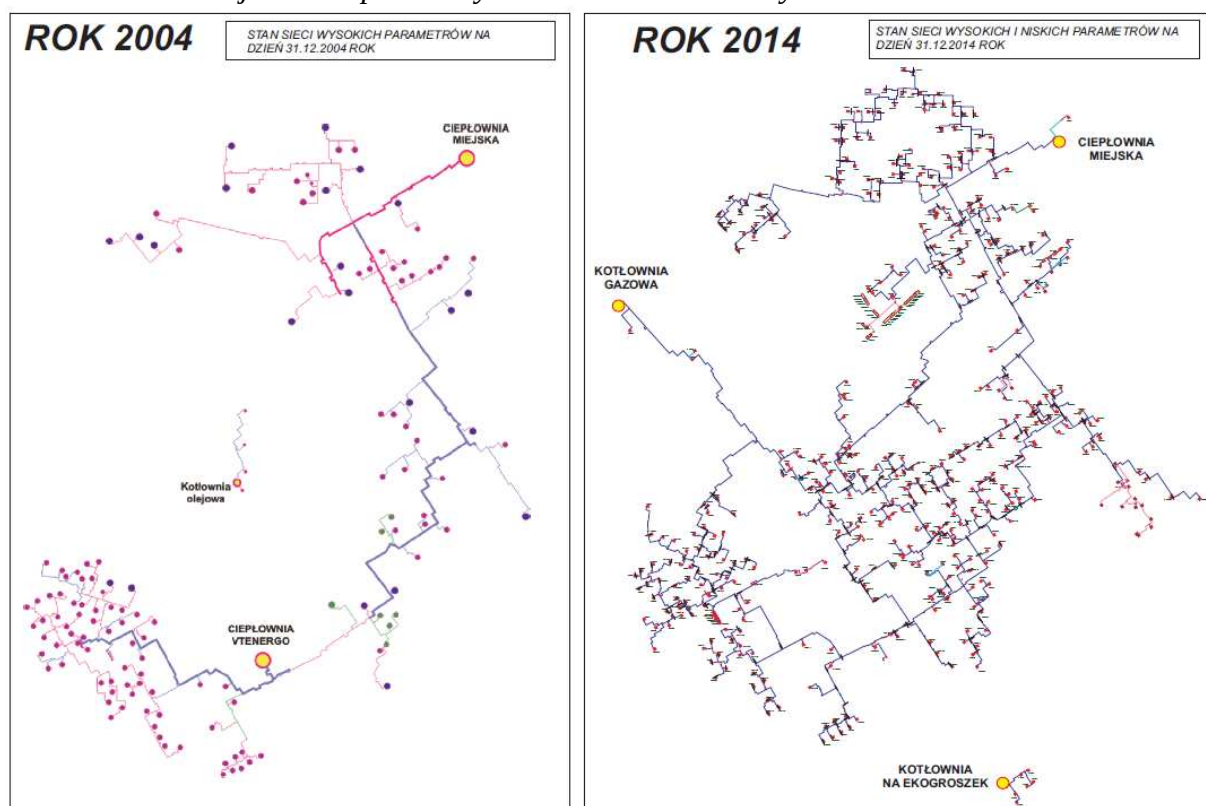
Najważniejszym obecnie realizowanym przedsięwzięciem Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej w Żyrardowie jest projekt „**Zwiększenie efektywności dystrybucji energii poprzez przebudowę sieci cieplnych Miasta Żyrardowa**” w ramach działania 9.2. Efektywna dystrybucja energii priorytetu IX Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007 – 2013. Przedmiotowy projekt obejmuje modernizację sieci ciepłowniczej. Projekt

zrealizowany dotychczas obejmował budowę około 13 tysięcy metrów sieci i przyłączy wykonanych w technologii rurociągów preizolowanych oraz 89 indywidualnych węzłów ciepłych, w tym 67 węzłów dwufunkcyjnych a także budowę nowych indywidualnych węzłów ciepłych jednofunkcyjnych z automatyką pogodową i systemem monitoringu - zastępujących węzły grupowe, na terenie następujących osiedli: Kościuszki, Batorego, Żeromskiego, Batorego II i V, Pięknej, Teklin, Wschód, Centrum Nowe i Stare.

W roku 2013 powstało nowe źródło ciepła- kotłownia gazowa przy ul. Czysta 6 w Żyrardowie o mocy 10 MW. Obiekt zrealizowany został przez Spółkę GEOTERMIA MAZOWIECKA S.A. jako jej inwestycja własna i jest eksploatowany przez tę spółkę. Kotłownia pracuje od 7 stycznia 2014 r. w trybie pracy na wspólną sieć z Ciepłownią Miejską. Dla odbioru ciepła z obiektu kotłowni gazowej PEC „ŻYRARDÓW” Sp. z o.o. wybudował nową sieć 2 x DN 250 w technologii rur preizolowanych o długości 983 mb. Umowa zakupu ciepła z kotłowni gazowej przewiduje zakup 800 000 GJ w cyklu 10 lat. PEC „ŻYRARDÓW” eksploatowało w 2014 r. łącznie ok. 41,349 km sieci ciepłowniczej. Długość sieci tradycyjnej wynosi 2,098 km, a sieci preizolowanej 39,251 km. W latach 2012 - 2014 długość sieci ciepłowniczej tradycyjnej zmniejszyła się o 85,88%, natomiast długość sieci ciepłowniczej preizolowanej zwiększyła się o 41,31%.

Rok	Sieć ciepłownicza tradycyjna [m] SWP+NP	Sieć ciepłownicza preizolowana [m] SWP+NP	Suma długości [m] SWP+NP
2012	14 858	27 776	42 624
2013	10 811	33 273	44 084
2014	2 098	39 251	41 349

Tabela 19. Rozwój sieci ciepłowniczych na terenie Miasta Żyrardowa w latach 2004-2014.

Mapa 5. Zapotrzebowanie mocy cieplnej wraz ze sprzedażą ciepła przez PEC „ŻYRARDÓW”

4.5. Sieć gazowa

Miasto jest zaopatrywane w gaz z gazociągu wysokiego ciśnienia Dn 100/PN 3,2 MPa będącego odgałęzieniem gazociągu Mory-Piotrków Trybunalski, poprzez stację redukcyjno-pomiarową I⁰ (SR – I⁰/I) o przepustowości 6000 Nm³/h, która znajduje się przy ul. Mickiewicza. Stacja zasila sieć gazociągów średniego ciśnienia i dwie stacje redukcyjne II⁰ o przepustowości 600 Nm³/h każda. Miasto jest zasilane w gaz siecią gazociągów niskiego i średniego ciśnienia doprowadzających gaz do odbiorców bytowo-komunalnych.

		2005	2006	2007	2008	2009
dł. gazociągów	km.	49,5	50,3	52,1	55,4	58,3
l. przyłączy	szt.	1832	1859	1907	1957	2039
		2010	2011	2012	2013	2014
dł. gazociągów	km.	59,6	62,7	76,4	77,2	85,9
l. przyłączy	szt.	2122	2170	2836	2934	2970

Tabela 20. Podstawowe dane w zakresie rozwoju sieci gazowych w latach.

Do sieci gazowej podłączone jest około 50% budynków mieszkalnych, przy czym niektóre dzielnice np. południowo-zachodnia część miasta oraz osiedle Piękna są zgazyfikowane blisko w 100%. Systematycznie rozbudowywana sieć gazowa oraz istniejące rezerwy stacji redukcyjnej pozwalają na zaspokojenie aktualnych potrzeb miasta.

Rok	Zużycie gazu w tys. m ³ na odbiorcę	Zużycie gazu w tys. m ³ na użytkownika	Liczba odbiorców	Liczba użytkowników	Wolumen w tys m ³
2010	0,60	0,55	10 210	11 254	6 157,0
2011	0,57	0,52	10 421	11 315	5 914, 2
2012	0,64	0,59	10 481	11 305	6 683, 9
2013	0,62	0,57	10 639	11 423	6 550,4
2014	0,72	0,73	10 726	11 620	8 490, 7

Tabela 21. Zużycie gazu oraz liczba odbiorców gazu zlokalizowanych na terenie miasta Żyrardowa w latach 2010 – 2014⁷

4.6. Telekomunikacja

Centralnym punktem przewodowej sieci telekomunikacyjnej obsługującej mieszkańców powiatu żyrardowskiego i firmy zlokalizowane na jego terenie jest obiekt zlokalizowany w Żyrardowie przy ul. Narutowicza, wyposażony w następujące urządzenia:

- centralę telefoniczną o pojemności 30 tysięcy abonentów,
- węzły sieci agregacyjnej, węzły DSLAM i IP DSLAM

⁷ Dane pochodzą z rocznego sprawozdania z zakresu gazownictwa G02g sporządzonego przez PGNiG Obrót Detaliczny Sp. z o.o. dla Głównego Urzędu Statystycznego za lata 2010 – 2014

Do obiektu głównego, za pomocą sieci kablowej dołączone są obiekty wyniesione, znajdujące się w następujących lokalizacjach:

- Osiedle Wschód przy ul. Izy Zielińskiej,
- Osiedle Żeromskiego przy ul. Ks. Ottona Wittenberga,
- ul. Jaktorowska.

Na terenie miasta Żyrardowa istnieje sieć światłowodowa o łącznej długości 33 km, jak również sieć miedziana - pojemność magistralnej sieci stacjonarnej ma wynosi 16000 par natomiast sieci rozdzielczej blisko 20000 par. Sieć telekomunikacyjna jest podstawą świadczenia usług głosowych, internetowych i transmisji danych. W zakresie segmentu telefonii stacjonarnej obserwowane jest zmniejszenie zapotrzebowanie z uwagi na wygodniejszą i bardziej rozpowszechnioną telefonię komórkową. Wybór telefonu komórkowego jako jedyne w gospodarstwie domowym to trend ogólnoeuropejski. Głównym czynnikiem napędowym rozwoju infrastruktury jest obecnie rosnące zapotrzebowaniem na przepływności. W latach 2010 – 2014 na terenie miasta Żyrardowa prowadzone były działania inwestycyjne, które koncentrowały się na rozwoju usług szerokopasmowych. W ramach tych działań został wybudowany nowy węzeł sieci agregacyjnej (*w obiekcie przy ulicy Narutowicza*) oraz realizowana była rozbudowa urządzeń IP DSLAM, co umożliwiło wdrożenie technologii VDSL.

Na obszarze miasta obserwowany jest także dynamiczny rozwój sieci telefonii komórkowej zarówno w zakresie obsługi ruchu głosowego jak również internetowego i transmisji danych. W ramach identyfikowanego zapotrzebowania na usługi telekomunikacyjne sukcesywnie realizowana jest rozbudowa sieci miedzianej i światłowodowej oraz urządzeń transmisyjnych, jak również zwiększane są zasoby sieci bezprzewodowej. Obserwowany wzrost zapotrzebowania na pasmo transmisyjne i dalsze prognozy, w tym zakresie wymuszają w najbliższej przyszłości konieczność rozwoju nowych technologii takich jak LTE oraz dostępu światłowodowego (*FTTH*) zapewniającego prędkości dostępu do internetu spełniające cele Europejskiej Agendy Cyfrowej.

4.7. Elektroenergetyka

Zadaniem własnym gminy w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną jest planowanie i organizacja zaopatrzenia w energię oraz dodatkowo finansowanie oświetlenia ulic, placów i dróg publicznych. Dostawa energii elektrycznej jest zadaniem własnym Zakładu Energetycznego. Na system elektroenergetyczny w mieście składają się dwa główne punkty zasilania (GPZ Żyrardów i GPZ Bielnik), linie średniego i niskiego napięcia oraz stacje transformatorowe.

Grupa taryfowa	2010		2011		2012		2013		2014	
	ilość	zużycie	ilość	zużycie	ilość	zużycie	ilość	zużycie	ilość	zużycie
A	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B	23	48 899 462	25	44 754 674	30	41 908 637	27	36 708 032	24	27 873 057
C	1 471	17 679 677	1 519	18 011 995	1 607	20 952 431	1 579	21 817 924	1 620	21 846 010
G	19 411	32 845 755	19 398	31 925 098	19 532	31 823 878	19 696	31 031 434	19 857	30 205 606
R	29	15 425	24	12 254	24	16 668	19	11 976	34	10 784
Razem	20 934	99 440 319	20 966	94 704 021	21 193	94 701 614	21 321	89 569 366	21 535	79 935 457

Tabela 22. Ilości odbiorców i zużycie e.e. (w kWh) dla Miasta Żyrardowa w latach 2010 - 2014

Własnością komunalną są uliczne oprawy oświetleniowe oraz niewielka ilość innych urządzeń i sieci. W latach 2001-2002 na terenie Miasta Żyrardowa została przeprowadzona kompleksowa modernizacja oświetlenia ulicznego, polegająca na wymianie opraw oświetleniowych wraz ze źródłami światła w celu zmniejszenia kosztów zużycia energii. Obecnie stan techniczny urządzeń jest zadowalający.

4.8. Gospodarka odpadami

Do 30.06.2013 r. w Żyrardowie, podobnie jak i większości polskich gmin, obowiązywały zasady gospodarowania odpadami komunalnymi, których podstawą był Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie miasta Żyrardowa oraz indywidualne umowy pomiędzy właścicielami lub zarządcami nieruchomości a przedsiębiorcami posiadającymi zezwolenia na odbiór i transport odpadów. Odpady komunalne z terenu miasta wywożone były na składowisko położone we wsi Słabomierz - Krzyżówka. Składowisko ma powierzchnię 14,21 ha i od 1992 roku zarządza nim Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Żyrardów Sp. z o.o. Obecnie Składowisko „Słabomierz -Krzyżówka” funkcjonuje na podstawie decyzji Marszałka Województwa Mazowieckiego znak: PŚ.V/BS/7672-2.1/09 z dnia 17.03.2009 zmienioną decyzją znak :PŚ-IV.7241.13.2015 .G.G z dnia 12.02.2015 roku udzielających zgodę na zamknięcie wydzielonej części składowiska (ok. 3 ha). W dniu 19.02.2015 r. Starostwo Powiatowe w Żyrardowie wydało decyzję na przetwarzanie określonych rodzajów odpadów na zamkniętej części składowiska. Powyższe decyzje tracą ważność 31.12.2016 roku i pozwalają jedynie ukształtować bryłę składowiska odpadów po czym nastąpi jego zamknięcie.

Zasady dotyczące gospodarowania odpadami komunalnymi w gminach uległy zmianie od 1 lipca 2013 roku. Zgodnie z zapisami ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach to właśnie gminy stały się odpowiedzialne za odbieranie oraz zagospodarowanie

odpadów komunalnych. Wprowadzenie nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi miało na celu:

- „uszczelnienie” systemu poprzez objęcie zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych wszystkich mieszkańców;
- wprowadzenie prostej i skutecznej segregacji;
- ograniczenie składowania odpadów zwłaszcza ulegających biodegradacji;
- ograniczenie zagrożeń dla środowiska.

W nowym systemie to gmina ustala stawkę i sposób naliczania opłaty jaką ponoszą mieszkańcy za odbieranie odpadów z ich nieruchomości. Gmina dokonuje również wyboru firmy odbierającej odpady od właścicieli nieruchomości oraz organizuje punkty selektywnej zbiórki odpadów komunalnych.

Jednocześnie został uruchomiony Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) zlokalizowany przy ul. Czystej 5, którego zadaniem jest przyjmowanie od mieszkańców Żyrardowa odpadów problematycznych oraz odpady selektywne zgromadzone w nadmiarze. Prowadzeniem PSZOK zajmuje się Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Żyrardów Sp. z o.o.

Lp.	Ilość wywiezionych odpadów	2011	2012	2013	2014
1.	Odpady komunalne odebrane od mieszkańców (Mg)	9 345,2	12 491,6	12 165,8	12 179,8
2.	Odpady komunalne zebrane w PSZOK (Mg)	-----	-----	538,7	1.789,9
3.	Nieczystości płynne (m ³)	b.d	9 655,6	9 152,3	9 101,7

Tabela 23. Ilość odpadów komunalnych i nieczystości płynnych wytworzonych na terenie miasta Żyrardowa przedstawia poniższa tabela.

Ilość odpadów komunalnych oraz nieczystości płynnych odbieranych bezpośrednio z nieruchomości na przestrzeni ostatnich lat utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Rośnie natomiast ilość odpadów dostarczanych przez mieszkańców do Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów, przy czym głównie są to odpady budowlane i rozbiórkowe oraz odpady biodegradowalne. W 2010 roku ok. 83% odpadów wytworzonych w mieście trafiało na składowisko bez wcześniejszego przetwarzania. Obecnie odpady zagospodarowywane są w Regionalnych Instalacjach do Przetwarzania Odpadów Komunalnych, a na składowiska przekazywane są tylko pozostałości z sortowania. Dokumentem określającym główne cele Miasta w zakresie szeroko pojętej gospodarki odpadami jest **„Program Ochrony Środowiska dla Miasta Żyrardowa na lata 2010-2013 z uwzględnieniem lat 2014-2017 (aktualizacja)”**, w którym dokonano oceny stanu środowiska w mieście Żyrardowie. Niniejszy dokument jest opisem zamierzeń mających na celu poprawę sytuacji w środowisku związanej z gospodarką odpadami, głównie poprzez zmniejszenie ilości odpadów deponowanych na składowisku i wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów „u źródła”.

Miasto prowadzi selektywną zbiórkę odpadów opakowaniowych w oparciu o system pojemnikowy (w podziale na papier, szkło i tworzywa sztuczne) w zabudowie wielorodzinnej

oraz system workowy w rejonach zabudowy jednorodzinnej. Obecnie zorganizowanym systemem odbioru odpadów komunalnych objęci są wszyscy mieszkańcy Żyrardowa. W mieście funkcjonuje również zbiórka odpadów niebezpiecznych, wydzielonych ze strumienia odpadów komunalnych tj. zużytych baterii, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego. W październiku 2008 roku Miasto uchwaliło „**Program usuwania wyrobów zawierających azbest w latach 2008 – 2032**”, w którym zaplanowano podjęcie działań zmierzających do bezpiecznego usunięcia odpadów azbestowych z terenu Żyrardowa i zdeponowania ich na wyznaczonych składowiskach odpadów przemysłowych w sposób eliminujący negatywne oddziaływanie azbestu na zdrowie ludzi i środowisko.

4.9 Drogi

Miasto Żyrardów posiada na swoim terenie 107,5 km dróg publicznych, z których ponad 97,4 km stanowią drogi kategorii gminnej. W ogólnej długości dróg gminnych, drogi o nawierzchni gruntowej stanowią ponad 41,7% , podczas gdy jeszcze w roku 2004 stanowiły około 55%. W ostatnich pięciu latach zostało utwardzonych ok. 8 km dróg gminnych.

Tabela 24. Stan techniczny i długość dróg (wg stanu na koniec 2014 roku) przedstawia się następująco:

Kategoria drogi	Długość dróg km	Stan techniczny drogi					
		dobry		przeciętny		zły	
		km	%	km	%	km	%
Drogi ogółem, w tym:	107,5	25,87	24	11,41	11	70,07	65
- krajowe	0	0	0	0	0	0	0
- wojewódzkie	3,52	2,86	81,25	0,66	18,75	0	0
- powiatowe	6,43	1,61	25	1,3	20	3,52	55
- gminne, w tym	97,4	21,4	22,3	9,45	9,7	66,55	68
• utwardzone	56,8	21,4	38	9,45	17	25,95	45,0
• gruntowe	40,6	-	-	-	-	40,6	-

Uwaga: Powyższy wykaz nie uwzględnia dróg powstałych z podziału nieruchomości zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, które nie posiadają nadanej kategorii drogi gminnej i stanowią pasy drogowe nieurządzone.

Z ogólnej ilości dróg o nawierzchni utwardzonej w Żyrardowie, Drogi o nawierzchni dobrej stanowią 38%, Drogi o nawierzchni przeciętnej 17%, a drogi o nawierzchni złej -45%. Drogi o nawierzchni gruntowej zostały zaliczone w powyższej tabeli do dróg o złym stanie nawierzchni.

Opis stanu technicznego dróg

Dawne Drogi Krajowe

Przez Żyrardów, ulicami 1-go Maja i Mickiewicza, a więc przez centrum miasta, przebiegała droga krajowa nr „50”, stanowiąca obwodnicę Warszawy dla przebiegającego na osi wschód – zachód ruchu „tirowskiego”. Droga ta została zmodernizowana w roku 2004 przy udziale środków przedakcesyjnych (ISPA) i naprawiona przez GDDKiA w 2012 r. przed jej przekazaniem Miastu Żyrardów w listopadzie 2012 roku w związku z oddaniem obwodnicy Żyrardowa do użytkowania. W okresie pięciu lat od zakończenia modernizacji ujawniły się uszkodzenia nawierzchni jezdni w bezpośrednim otoczeniu skrzyżowań. Źle przeprowadzona regulacja

poziomu włączów studni kanalizacyjnych do rzędnej nowej nawierzchni jest źródłem dużej emisji hałasu oraz powoduje drgania gruntu, które przenoszą się na budynki. Podstawowy obiekt inżynierski, jakim jest tunel na skrzyżowaniu z koleją Warszawa-Łódź został wyremontowany przez GDDKiA w 2010 roku. Stan techniczny tunelu jest dobry. Od listopada 2012 roku dawne drogi krajowe są drogami o kategorii dróg gminnych.

Drogi Wojewódzkie

Przez miasto, ulicami Jaktorowską i Reymonta, przebiega droga wojewódzka Nr „719”. W roku 2011 została wykonana rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 719 od granicy Miasta Żyrardowa z miejscowością Międzyborów do skrzyżowania ulicy Reymonta z ulicą Bema, która znacznie poprawiła stan techniczny drogi. Ocenia się, że ok. 81% nawierzchni drogi jest w stanie technicznym dobrym, a 19% w stanie przeciętnym. Z uwagi na duży wzrost natężenia ruchu na skrzyżowaniu ulic Reymonta i Św. Jana oraz Jaktorowskiej z Lelewela przebudowano te skrzyżowania i przebudowano sygnalizację świetlną.

Drogi Powiatowe

Od 2006 roku nastąpiła zmiana kategorii dróg powiatowych w mieście. Zamiast jedenastu ulic z kategorią drogi powiatowej jest obecnie siedem ulic o łącznej długości 6,43 km. Część dawnych ulic powiatowych o łącznej długości 7,38 km uzyskała status dróg gminnych, a w zamian nadano kategorię drogi powiatowej czterem innym ulicom. Stan techniczny obecnych dróg powiatowych w mieście należy określić jako zły, bowiem aż 85 % długości tych dróg wymaga pilnych remontów i budowy nawierzchni utwardzonych. Jedynie ok. 15% ich długości jest w stanie przeciętnym. Podstawowe zabiegi konserwacyjne sprowadzają się do napraw częściowych nawierzchni bitumicznych jezdni oraz betonowych nawierzchni chodników. Przy dalszym utrzymywaniu takiego poziomu konserwacji tych dróg należy liczyć się z narastającą degradacją ich nawierzchni i znacznym pogorszeniem bezpieczeństwa ruchu ich użytkowników.

Drogi Gminne

Drogi gminne stanowią prawie 91% wszystkich dróg w mieście i są największą grupą ulic miejskich. Jedynie 58% z nich posiada nawierzchnie utwardzone, pozostałe 42% posiada nawierzchnie gruntowe. Większość nawierzchni utwardzonych, bo aż 76% to nawierzchnie bitumiczne. Pozostałe nawierzchnie to nawierzchnie z kostki betonowej. Szacuje się, że 45% długości tych dróg ma zły stan techniczny nawierzchni i wymaga szybkich zabiegów remontowych. Około 38% długości dróg posiada nawierzchnie o stanie dobrym i są to ulice nowe lub po wykonanych w ostatnich 10 latach remontach. Pozostałe ulice posiadają nawierzchnie w stanie przeciętnym (ok.17%). Aktualny stan dróg utwardzonych wymaga zwiększenia nakładów na ich remonty w celu powstrzymania dalszego pogarszania się ich stanu.

Drogi wewnętrzne

W Żyrardowie znajduje się 17 km dróg wewnętrznych będących w zarządzie Prezydenta Miasta, z których większość w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego przeznaczona jest pod drogi publiczne, a którym nie nadano jeszcze kategorii. Większość tych dróg ma nawierzchnię gruntową nieurządzoną, a ich przebieg nie jest wytyczony geodezyjnie w terenie. Załedwie 3,40 km posiada nawierzchnię utwardzoną. Około 0,25 km dróg z nawierzchnią utwardzoną ma nawierzchnię w stanie dobrym. Pozostałe drogi wewnętrzne utwardzone mają nawierzchnię w złym stanie technicznym.

4.10. Identyfikacja problemów

W rozdziale dotyczącym infrastruktury technicznej Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa przedstawiona została w sposób syntetyczny diagnoza stanu obecnego, który opisuje aktualną sytuację w mieście. Pozwoliło to zidentyfikować najistotniejsze problemy:

- Brak dostatecznego uzbrojenia technicznego w mieście w dzielnicach poza centrum miasta oraz na terenach zaniedbanych (np. okolice ul. Chopina);
- Zły stan infrastruktury drogowej w mieście;
- Brak perspektywicznego rozwiązania problemu gospodarki odpadami stałymi;
- Niedostatecznie rozwinięty system odprowadzania i oczyszczania wód opadowych.

Rysunek 4-1 Sieci ciepłownicze na terenach objętych Programem ograniczenia niskiej emisji. (na czerwono zaznaczono obszar największych przekroczeń stężania pyłu PM10).

Źródło: Program obniżania niskiej emisji na terenie miasta Żyrardowa na lata 2010-2017

5. Gospodarka Mieszkaniowa

5.1 Informacje ogólne

Rynek mieszkaniowy miasta podzielony jest pomiędzy:

- spółdzielczość mieszkaniową, reprezentowaną przez Żyrardowską Spółdzielnię Mieszkaniową, Spółdzielnię Mieszkaniową „Pragnienie”, Spółdzielnię Mieszkaniową „Pompeja”;
- Miasto Żyrardów;
- Żyrardowskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego;
- budownictwo deweloperskie: „Green Development” Sp. z o.o., „Stara przedzalnia” Sp. z o.o., JHM DEVELOPMENT S.A. (d. „Mirbud” S.A.), Diamond Building Development sp. z o.o, FIB – J. Murawski Sp.j., MAK-BUD DEVELOPMENT;
- prywatnych właścicieli budynków wielorodzinnych i jednorodzinnych.

Największy udział w rynku mieszkaniowym posiada Żyrardowska Spółdzielnia Mieszkaniowa (6970 lokali mieszkalnych w 158 budynkach). W latach 2009-2011 Spółdzielnia wybudowała dwa budynki mieszkalne w systemie deweloperskim, o łącznej ilości mieszkań – 35 lokali, w których powstały wspólnoty mieszkaniowe, zarządzane przez ŻSM. Stan techniczny budynków jest dobry i bardzo dobry. W latach 2004-2015, w 67 budynkach ocieplono ściany zewnętrzne, a w latach 2012-2014 w czterdziestu z tych budynków ocieplono stropodachy. W zasobach spółdzielczych na jedną osobę przypada 24,55m² powierzchni, przeciętne mieszkanie dla dwóch osób ma ok. 49,61m². Żyrardowska Spółdzielnia Mieszkaniowa nie posiada członków oczekujących.

Zasób mieszkaniowy gminy stanowią 2221 mieszkania w 124 budynkach gminnych i 162 budynkach wspólnot mieszkaniowych.

Dynamicznie rozwija się działalność Żyrardowskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego posiadającego już 465 mieszkań w 15 budynkach, a przygotowywana jest inwestycja, w ramach której powstanie kolejnych 55 lokali mieszkalnych.

Rosnący udział w rynku stanowią realizacje deweloperskie. Zakończone lub w trakcie realizacji są zadania, których efektem będą następujące liczby nowych mieszkań:

- „Stara przedzalnia” Sp. z o.o. – 100 lokali;
- JHM DEVELOPMENT S.A. (d. „Mirbud” S.A.) – 288 lokali;
- Diamond Building Development sp z o.o – 62 lokale (*inwestycja zakończona*) + 59 lokali (*inwestycja w trakcie realizacji*);
- FIB – J. Murawski Sp.j. – 20 lokali;
- MAK-BUD DEVELOPMENT – 30 lokali.

W latach 2010-2014 Wydział Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa Starostwa Powiatowego w Żyrardowie wydał 137 pozwoleń na budowę budynków mieszkalnych jednorodzinnych i 14 dla budynków mieszkalnych wielorodzinnych.

Zdecydowanie gorszy jest stan zasobów komunalnych i wspólnotowych. Tylko 48 z 286 budynków, w których gmina posiada mieszkania powstało po roku 1950, większość była wzniesiona przed II wojną światową. Czterdziestoletnie niedoinwestowanie tego zasobu - brak remontów kapitalnych i modernizacji, ograniczanie się jedynie do wykonywania napraw i konserwacji bieżących, skutkuje obecnie koniecznością wykwaterowywania lokatorów z wielu obiektów z uwagi na ich zły stan techniczny. W większości wypadków zwalniane budynki nadają się tylko do rozbiórki, co uszczupla zasób gminy i zmniejsza możliwości

w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkaniowych najuboższych mieszkańców. Obecnie w zasobach gminnych na jedną osobę przypada 13,84 m², przeciętny lokal ma powierzchnię 34,53 m², w lokalu zamieszkuje średnio 2,5 osoby.

S.M. „Pompeja” i „Pragnienie” obecnie nie planują dalszych inwestycji. Żyrardowski TBS szacuje potrzeby na najbliższe lata w wysokości od 60 do 100 lokali w skali roku.

W Urzędzie Miasta składanych było średnio ok. 100 wniosków rocznie o przydział lokalu komunalnego, przy czym w ostatnich latach można było zaobserwować tendencję spadku ilości składanych wniosków wynikającą z poprawy sytuacji materialnej społeczności Żyrardowa oraz licznej emigracji zarobkowej. Obecna sytuacja kryzysowa może tą tendencję odwrócić. W końcowej fazie realizacji są listy z roku 2012, zawierające 100 nazwisk uprawnionych do lokalu mieszkalnego lub socjalnego. Dnia 30 października 2014 r. Rada Miasta Żyrardowa podjęła Uchwałę nr LII/371/14 zmieniającą zasady wynajmowania lokali mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta. Na dzień dzisiejszy w zasobie gminnym wyodrębnione są 204 lokale socjalne. Uwzględniając potrzeby osób będących w trudnej sytuacji ekonomicznej oraz złożone w Urzędzie Miasta wyroki eksmisyjne (191 wyroki) szacować należy zapotrzebowanie na takie lokale na około 300 – 450 szt.

5.2 Struktura wieku budynków mieszkalnych

Większość osiedli mieszkaniowych na terenie Żyrardowa powstało przed rokiem 1989 r. W latach 90-tych powstało osiedle Teklin oraz osiedle Piękna w północnej części miasta. Obecnie zauważa się rozbudowę głównie osiedli jednorodzinnych na obrzeżach Żyrardowa. Najstarszą częścią pod względem zabudowy mieszkaniowej jest teren położony w centrum miasta, gdzie większość budynków powstało na przełomie XIX i XX wieku oraz w latach 50-tych i 60-tych ubiegłego stulecia. Tu zabudowania powstałe po 1989 roku stanowią niewielki udział procentowy w stosunku do wszystkich budynków mieszkalnych.

Zgodnie z nomenklaturą używaną w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego 2007-2013 obliczony został wskaźnik dot. poziomu wartości zasobu mieszkaniowego. Wskaźnik ten obrazuje procentowy udział budynków wybudowanych przed rokiem 1989 a ogólną liczbą budynków. Odchylenie od wartości referencyjnej 81 % oznacza, że wybrany obszar ma niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego. Poniższa tabela obrazuje wartości uzyskane w poszczególnych okręgach Programu Rewitalizacji Żyrardowa.

Obszar z obecnego Programu Rewitalizacji	Ilość budynków wybudowanych przed 1989 do ogólnej liczby budynków w obszarze
Kwartał 6	98%
Kwartał 8	93%
Kwartał 9	98%
Kwartał 10	100%
Kwartał 17	96%

Tabela 24. Struktura wieku budynków mieszkalnych w starszych częściach miasta.

5.3 Identyfikacja problemów

W rozdziale dotyczącym gospodarki mieszkaniowej Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa przedstawiona została w sposób syntetyczny diagnoza stanu obecnego, który opisuje aktualną sytuację w mieście. Pozwoliło to zidentyfikować najistotniejsze problemy:

- większość budynków wybudowanych przed rokiem 1989;
- zły stan techniczny mieszkań i budynków;
- zły stan techniczny komunalnych zasobów mieszkaniowych;
- wzrost kosztów prac budowlanych i remontowych;
- niskie dochody mieszkańców i związane z tym zaległości we wpłacaniu czynszu.

6. Środowisko i zagospodarowanie przestrzenne

6.1. Uwarunkowania środowiska

Charakterystyka walorów środowiska przyrodniczego

Żyrardów leży w obrębie Równiny Łowicko-Błońskiej. Jest to typowy teren nizinny, mało urozmaicony, płaski rozcięty południkowo doliną rzeki Pisi-Gagoliny i Wierzbianki. Postawą eksploatacji użytkowych poziomów wodonośnych w obrębie miasta jest kopalna dolina Kozłowska zwana „Rynną Kozłowską”. Żyrardów dla potrzeb komunalnych korzysta z czwartorzędowego ujęcia wód podziemnych, zlokalizowanego na obszarze tzw. Lasu Sokulskiego w południowo-wschodniej części gminy Wiskitki. Do potrzeb przemysłowych na terenie miasta są wykorzystywane dwa czwartorzędowe ujęcia zakładowe (*Polmos i Gazgrod*). Wokół ujęcia „Sokule” ustanowiono strefę ochrony pośredniej obejmującą obszary Lasu Sokulskiego oraz fragmenty zachodniej dzielnicy Żyrardowa. Obszar ten uznano jako obszar wymagający najwyższej ochrony.

Głównym ciekim wodny przepływającym przez teren miasta Żyrardowa jest rzeka Pisia-Gagolina, będąca dorzeczem Bzury. Na wyjątkowo dobrze rozwiniętą i utrzymaną, czynną zabudowę hydrotechniczną Pisi-Gagoliny wpływają wysokie zasoby wodne rejonu oraz występowanie stref źródłiskowych oraz stosunkowo czyste wody powierzchniowe. Na terenie Żyrardowa zlokalizowane są znaczące obiekty zabudowy hydrotechnicznej, dzięki którym zasoby wodne rzeki Pisi-Gagoliny mogą być z powodzeniem retencjonowane i racjonalnie wykorzystane, poprawiając w istotnym stopniu bilans wodny dla gospodarki komunalnej oraz przemysłu. W Żyrardowie na rzece Pisi-Gagolinie zlokalizowane są następujące zbiorniki (piętrzenia):

- Zbiornik Łąki Korytowskie (Zalew Żyrardowski),
- Zbiornik Ruda,
- Zbiornik Centrala,
- Jaz Luca,
- Próg Polmos,
- Zbiornik Bielnik.

Pod względem klasyfikacji geobotanicznej (*J. M. Matuszkiewicz - Atlas RP, 1993*) obszar miasta Żyrardowa należy do południowo-zachodniej części krainy Południowo-mazowiecko-Podlaskiej w okręgu Łowicko-Warszawskim. Potencjalną roślinnością tego obszaru są bory mieszane i grądy odmiany warszawsko-podlaskiej. Współczesny krajobraz roślinny Żyrardowa jest silnie zdegradowany i zmieniony antropogenicznie pod względem jakości potencjalnych siedlisk roślinnych. Jedynie południowo-zachodnia część Żyrardowa, należąca do Bolimowsko Radziejowickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu z Doliną Środkowej Rawki, stanowi na tym tle pewien walor florystyczny.

Pod względem regionalizacji faunistycznej (*A. S. Kostrowickiego - Atlas RP, 1993*) obszar Żyrardowa znajduje się w centralnej części Okręgu Środkowopolskiego i w centralnej części podokręgu Wielkopolsko-Podlaskiego. Pomimo, iż walory terenu w aspekcie faunistycznym są nikłe to południowo-zachodnia część Żyrardowa zastała włączona w obręb potencjalnych ciągów ekologicznych i ważnych dróg migracji fauny i awifauny, zaliczony dodatkowo do krajowego systemu obszarów chronionych - Wielkoprzestrzenne Systemy Obszarów Chronionych (WSOCH).

Obszary i obiekty objęte formami ochrony przyrody

Miasto Żyrardów położone jest w pobliżu Bolimowskiego Parku Krajobrazowego w odległości 3 km. Na terenie miasta występuje fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu pod nazwą „Bolimowsko-Radziejowski Obszar Chronionego Krajobrazu z Doliną Środkowej Rawki”. Obejmuje on swymi granicami obszar leśny o powierzchni 61,0 ha, położony w południowo-zachodniej części miasta. Granica wymienionego obszaru przyrodniczego przylega również od strony wschodniej do granic miasta. Obszar ten został utworzony dla ochrony i utrzymania cennych walorów krajobrazowych dolin Pisi-Gągoliny, Pisi Tuczej i Okrzeszy, terenów dolinnych, kompleksów leśnych, licznych jazów młyńskich oraz rozlewisk.

Zanieczyszczenia i zagrożenia środowiskowe

Zadania miasta w zakresie ochrony stanu środowiska naturalnego w mieście określone są w „Programie ochrony środowiska dla Miasta Żyrardowa na lata 2010-2017(aktualizacja)”. Należą do nich:

- 1) ograniczenie emisji substancji i energii, poprzez:
 - osiągnięcie lepszej jakości wód osiągnięcie lepszej jakości powietrza;
- 2) ograniczenie hałasu minimalizację składowania i wytwarzania odpadów oraz osiągnięcie maksymalnych poziomów odzysku odpadów ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu, poprzez:
 - ochronę starodrzewia i parków;
 - motywowanie społeczności lokalnej do działań na rzecz utrzymania walorów przyrodniczych terenów;
- 3) racjonalne gospodarowanie środowiskiem, poprzez:
 - ograniczenie materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki;
 - usprawnienie zarządzania środowiskiem;
- 4) zwiększenie aktywności obywatelskiej na rzecz środowiska i podwyższenie stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa.

6.2 Powietrze

Zanieczyszczenie powietrza należy do głównych problemów miasta w zakresie zagrożeń środowiska naturalnego. W Żyrardowie odnotowano przekroczenia poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM 10 i miasto zostało zobligowane do podjęcia działań zmierzających do poprawy jakości powietrza. Pył zawieszony PM 10 pochodzi ze źródeł powierzchniowych związanych ze zużyciem paliw na cele grzewcze i bytowe, liniowych związanych z ruchem samochodowym oraz technologicznych. Działania naprawcze niezbędne do przywrócenia poziomów dopuszczalnych pyłu polegać będą przede wszystkim na ograniczeniu niskiej emisji komunalno-bytowej (*wymiana niskosprawnych kotłów węglowych na kotły ekologiczne – kotły gazowe, olejowe, elektryczne lub ciepło sieciowe*), termomodernizacja budynków oraz ograniczeniu emisji substancji z komunikacji poprawa nawierzchni dróg. Na terenie miasta przy ul. Roosevelta znajduje się stacja pomiarowa stężeń zanieczyszczeń powietrza monitorowana przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Główne parametry mierzone na stacji to: dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, tlenek węgla, ozon, pył zawieszony PM 2,5, PM 10, prędkość i kierunek wiatru, temperatura powietrza opad atmosferyczny, wilgotność.

6.3 Hałas

Hałas jest zanieczyszczeniem środowiska wpływającym na obniżenie jakości życia mieszkańców. Charakteryzuje się różnorodnością źródeł i powszechnością występowania. Ze względu na środowisko występowania możemy dokonać podziału hałasu na trzy podstawowe grupy:

- hałas przemysłowy;
- hałas komunalny (w *pomieszczeniach mieszkalnych, użyteczności publicznej i terenach wypoczynkowych*);
- hałas komunikacyjny.

Najbardziej dokuczliwym źródłem hałasu w mieście jest komunikacja drogowa. Czynnikiem w znacznej mierze decydującym o uciążliwości akustycznej jest wzrost liczby środków transportu, co w sposób bezpośredni przekłada się na natężenie ruchu drogowego. W 2012 roku została oddana do użytku obwodnica miasta Żyrardowa, co umożliwiło wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza miasto i wpłynęło jednocześnie na zmniejszenie natężenia ruchu i związanego z nim hałasu w mieście.

Problem hałasu komunikacyjnego dotyczy przede wszystkim ulic, przez które przebiegała dawna droga krajowa nr 50 i droga Nr 719. Z dyskomfortem akustycznym powodowanym przez komunikację drogową wiąże się również zła jakość nawierzchni dróg. Na terenie Miasta występuje również hałas szynowy, związany z przebiegiem szlaku kolejowego Warszawa – Łódź.

Oprócz hałasu komunikacyjnego, w Żyrardowie występuje również hałas przemysłowy, jednak jest on w znacznie mniejszym stopniu odczuwalny. Poziomy hałasów przemysłowych kształtują się w sposób indywidualny dla każdego obiektu i zależą od rodzaju maszyn i urządzeń, izolacyjności obudowy hal oraz prowadzonego procesu technologicznego. Na obszarze działania podmiotów gospodarczych funkcjonujących w Żyrardowie do końca nie stwierdzono przekroczenia poza zakładem dopuszczalnych norm natężenia hałasu i w związku z tym Starosta nie wydał żadnej decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu.

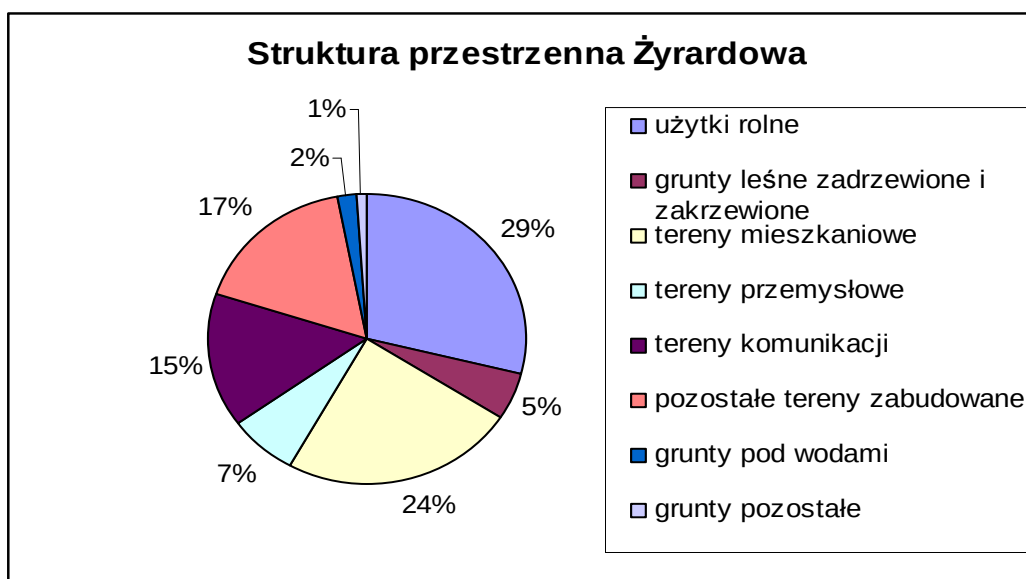
6.4 Zagospodarowanie przestrzenne

Żyrardów jest organizmem miejskim silnie zurbanizowanym, o powierzchni 1435 ha. Średnia wielkość wskaźnika zaludnienia w latach 2010 - 2014 kształtowała się na poziomie prawie 2772 osób na km².

Struktura funkcjonalno – przestrzenna miasta oparta jest o prostokątną sieć komunikacyjną, której głównym elementem struktury są: droga gminna (*ul. 1 Maja i ul. A. Mickiewicza*) relacji Sochaczew – Grójec, droga wojewódzka Nr 719 (*ul. Jaktorowska i ul. W. Reymonta*) relacji Warszawa – Skierniewice oraz linia kolejowa PKP relacji Łódź – Warszawa.

Wymienione główne elementy układu komunikacyjnego dzielą miasto na cztery części, a powiązania układu drogowo – ulicznego wewnętrznego z układem dróg zewnętrznych (gminnych i wojewódzkich) nie tworzą dogodnych warunków dla obsługi komunikacyjnej pomiędzy poszczególnymi dzielnicami miasta.

Polityka przestrzenna miasta Żyrardowa określona jest w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Sposób wykorzystania gruntów miejskich przedstawia się następująco:

Powierzchnia objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego na koniec 2014 roku kształtowała się na poziomie ~ 40,5% ogólnej powierzchni miasta, co stanowi około 582 ha. Łącznie dla tego obszaru w okresie od 1995 r. do 2014 r. uchwalonych zostało 46 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Spośród w/w planów miejscowych w latach 2009 – 2014 uchwalonych zostało 13 planów miejscowych, które objęły obszar o łącznej powierzchni 222,73 ha.

Zgodnie z polityką przestrzenną miasta, wyrażoną w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Żyrardowa, terenami strategicznymi rozwoju miasta są tereny, którym przypisuje się funkcje mieszkaniowe i mieszkaniowo-usługowe, przy czym nie można pominąć roli, jaką dla rozwoju miasta pełnić będą tereny o znacznej powierzchni i walorach przyrodniczych przeznaczone pod rekreację, sport i wypoczynek.

Natomiast obszary przeznaczone pod usługi produkcyjne, w tym także dawne tereny poprzemysłowe, z uwagi na ich rozdrobnienie, mogą służyć zaspokajaniu potrzeb na lokalizację małych i średnich przedsiębiorstw produkcyjnych.

6.5. Własność gruntów i budynków

Ogólna charakterystyka miasta

Najwięcej zasobów gruntowych miasta, bo aż 44% (632ha) znajduje się w rękach osób fizycznych. Grunty stanowiące zasoby: gminy, powiatu, województwa i Skarbu Państwa stanowią 36,59% ogólnej powierzchni miasta, a grunty przekazane w użytkowanie wieczyste – 14%. Na przestrzeni lat zauważa się znaczny spadek wielkości terenów Skarbu Państwa (o 9 ha), co głównie było spowodowane przekazywaniem majątku państwowego na rzecz gminy w drodze komunalizacji. Gmina zmniejszyła swój zasób o 11 ha. Duże zmiany należy odnotować w strukturze gruntów stanowiących własność osób fizycznych. O 23 ha zmniejszyła się powierzchnia gruntów wchodzących w skład gospodarstw rolnych a o 42 ha zwiększyła się powierzchnia gruntów niewchodzących w skład gospodarstw rolnych. Niewątpliwym wpływ na taką sytuację mają uchwalane kolejne plany zagospodarowania przestrzennego oraz dokonywane podziały nieruchomości na działki budowlane.

lp	Wyszczególnienie	2008	2011	2012	2013	2014
1	Grunty (własne i we władaniu) Skarbu Państwa z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste	126	139	136	137	135
2	Grunty (własne i we władaniu) gminy z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste	381	373	377	371	370
3	Grunty Skarbu Państwa i Gminy przekazane w użytkowanie wieczyste	232	225	225	208	206
4	Grunty osób fizycznych wchodzące w skład gospodarstw rolnych	195	180	176	173	172
5	Grunty osób fizycznych nie wchodzące w skład gospodarstw rolnych	418	445	448	457	460
6	Grunty powiatowe	17	11	10	10	10
7	Grunty wojewódzkie	9	10	10	10	10
8	pozostałe	57	52	53	69	72
	Ogółem	1435	1435	1435	1435	1435

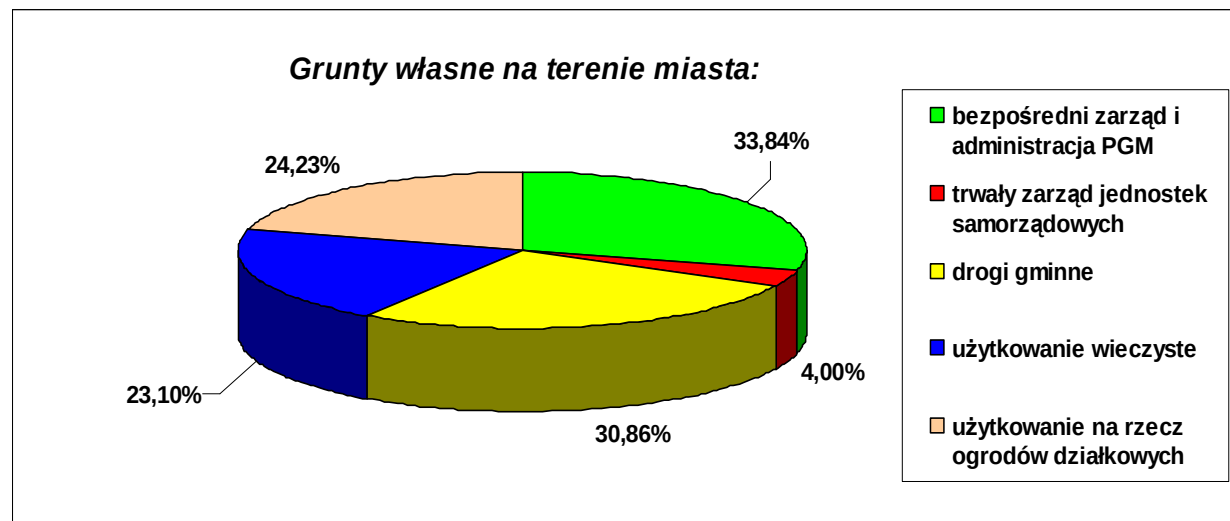
Tabela 25. Struktura własności gruntów na terenie miasta przedstawia zamieszczona poniżej tabela (powierzchnia w ha).

Zasoby komunalne

W ogólnej powierzchni miasta 1435 ha – 30,94% stanowią grunty będące własnością gminy (444,0137 ha). Wartość księgowa tego zasobu to 401.501.477 zł. Procentowy udział gruntów gminnych w ogólnej powierzchni miasta w porównaniu do roku 1995, kiedy wynosił 28,5%, wzrósł do 30,94%.

Tabela 26. i wykres przedstawiają zestawienie gruntów według stanu na dzień 31.12.2014 roku.

Grunty gminne	Powierzchnia (w ha)	% powierzchni ogółem	Wartość
w bezpośrednim zarządzie miasta i administracji PGM	150,25	33,84	150.299.075
oddane w trwały zarząd jednostek samorządowych	17,76	4	25.706.793
zajęte pod drogi gminne	137,02	30,86	68.389.790
przekazane w użytkowanie wieczyste	102,57	23,10	138.901.719
przekazane w użytkowanie ogrodów działkowych	36,40	8,20	18.204.100
Ogółem	444	100	401.501.477

Ponadto Gmina Miasto Żyrardów posiada:

- grunty stanowiące własność położone poza terenem Miasta - 3,00 ha;
- grunty w użytkowaniu wieczystym gminy na terenie Miasta Żyrardowa - 5,92 ha;
- grunty w użytkowaniu wieczystym gminy poza terenem Miasta Żyrardowa - 1,20 ha.

Poza gruntami stanowiącymi własność oraz będącymi w użytkowaniu wieczystym Miasta, Gmina Żyrardów włada nieruchomościami o pow. ok. 39 ha o nieuregulowanym stanie prawnym. W większości nieuregulowany stan prawny mają grunty zajęte pod drogi publiczne. Trwają sukcesywne prace zmierzające do regulacji stanu prawnego tych nieruchomości.

Ogółem w zasobie gruntów własnych i pozostających we władaniu będących w bezpośrednim zarządzie Miasta pozostaje 287 ha w tym:

- Drogi - 137 ha;
- Tereny wypoczynku - 42 ha;
- Lasy i grunty zadrzewione - 16 ha;
- Tereny zurbanizowane nie zabudowane - 29 ha;
- Tereny przemysłowe i inne - 63 ha.

6.6. Identyfikacja problemów

W rozdziale dotyczącym środowiska i zagospodarowania przestrzennego Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa przedstawiona została w sposób syntetyczny diagnoza stanu obecnego, który opisuje aktualną sytuację w mieście. Pozwoliło to zidentyfikować najistotniejsze problemy:

- mały udział ekologicznych czynników grzewczych, co powoduje zanieczyszczenie powietrza i uciążliwość,
- duży stopień zurbanizowania, a małe zaplecze terenów do rozwoju,
- rozdrobnienie struktury własności gruntów – brak większych terenów umożliwiających tworzenie atrakcyjnych ofert inwestycyjnych,
- zły stan techniczny obiektów zabytkowych, wymagający dużych nakładów finansowych na remonty i prace konserwatorskie.

7. Analiza strategiczna miasta (SWOT - słabe i mocne strony oraz szanse i zagrożenia).

7.1 Strefa społeczna

Mocne strony	Słabe strony
❑ dobrze rozwinięte oświata (dobrze wykwalifikowana kadra); ❑ różnorodność form działania placówek kulturalnych; ❑ dobrze rozwinięta baza rekreacyjno – sportowa; ❑ rozwój niepublicznych ZOZ; ❑ uczestnictwo w organizacjach ponadlokalnych (np. Metropolia Warszawska, MROT).	❑ słabo rozwinięte specjalistyczne usługi medyczne; ❑ występowanie patologii w dzielnicach problemowych; ❑ ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego; ❑ niewystarczające zasoby mieszkalnictwa komunalnego; ❑ niewystarczający lokalny rynek pracy; ❑ problem wykluczenia społecznego wynikający z ubóstwa i niskich dochodów mieszkańców;
Szanse	Zagrożenia
❑ wzrost zainteresowania dziedzictwem kulturowym; ❑ bliskość Warszawy ośrodkami wiodącymi w dziedzinie kultury i oświaty; ❑ rozwój połączeń komunikacyjnych; ❑ popularyzacja turystyki krajowej i zagranicznej; ❑ chłonny rynek pracy w Warszawie.	❑ brak uregulowań prawnych referujących system opieki zdrowotnej; ❑ niewystarczające regulacje dot. polityki prorodzinnej państwa; ❑ ubożenie społeczeństwa; ❑ przestępczość i patologie społeczne; ❑ niewystarczające finansowanie oświaty, kultury i sportu przez państwo.

7.2 Dziedzina gospodarcza

Mocne strony	Słabe strony
❑ atrakcyjne położenie Miasta i dobre połączenia komunikacyjne; ❑ rozwinięte drobne usługi i handel (<i>często rodzinny</i>); ❑ duża liczba instytucji otoczenia rynkowego; ❑ znaczna liczba podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego; ❑ istniejący system zachęt podatkowych dla nowych inwestorów; ❑ wzrost dochodów gminy poprzez rozwój działalności gospodarczej.	❑ zbyt mała ilość uzbrojonych terenów do aktywizacji gospodarczej.
Szanse	Zagrożenia
❑ pozyskiwanie środków finansowych z funduszy UE przez przedsiębiorców; ❑ rozwój szkolnictwa zawodowego; ❑ preferencyjne kredyty i ulgi podatkowe dla przedsiębiorców zwiększających zatrudnienie.	❑ niestabilna polityka podatkowa i finansowa państwa; ❑ niekorzystne warunki kredytowe dla podmiotów gospodarczych.

7.3 Dziedzina techniczna

Mocne strony	Słabe strony
❑ rezerwa w zakresie oczyszczalni ścieków; ❑ rozbudowana sieć telekomunikacyjna; ❑ dobrze rozbudowana sieć wodociągowo-sanitarna; ❑ zaspokojone potrzeby w zakresie energii elektrycznej ❑ nowoczesne obiekty infrastruktury technicznej (<i>np. SUW, oczyszczalnia</i>) dostosowane do prawa unijnego; ❑ dobry stan techniczny gminnych obiektów oświatowych, wychowawczych i kulturalnych .	❑ zły stan nawierzchni dróg; ❑ brak uzbrojenia w media wokół zalewu żyrdowskiego; ❑ zły stan komunalnej infrastruktury mieszkaniowej; ❑ niedostateczna ilość parkingów – wystarczającej liczby miejsc postojowych; ❑ brak uzbrojenia istniejących rezerw terenowych pod budownictwo mieszkaniowe i działalność gospodarczą;
Szanse	Zagrożenia
❑ pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych na rozwój infrastruktury technicznej, w tym UE; ❑ uregulowania prawne związane z rewitalizacją; ❑ współpraca z sąsiednimi gminami w zakresie rozwiązywania problemów komunalnych.	❑ rosnące koszty inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej; ❑ niewystarczające środki unijne; ❑ zmiany uregulowań prawnych w związku z dostosowaniem do przepisów UE; ❑ brak wsparcia finansowego dla właścicieli obiektów zabytkowych.

7.4 Środowisko i zagospodarowanie przestrzenne

Mocne strony	Słabe strony
❑ walory przyrodniczo-krajobrazowe (<i>lokalizacja w obrębie lasów, zalew</i>); ❑ unikalna wartość historyczna układu urbanistycznego Osady Fabrycznej potwierdzona strefą ochrony konserwatorskiej (Pomnik Historii RP).	❑ zanieczyszczenie wód powierzchniowych; ❑ niewystarczający poziom segregacji odpadów; ❑ dewastacja środowiska przez ludność i podmioty gospodarcze; ❑ mały udział ekologicznych źródeł ciepła - duży poziom niskiej emisji.
Szanse	Zagrożenia
❑ pozyskiwanie środków finansowych na ochronę środowiska; ❑ edukacja ekologiczna społeczeństwa.	❑ brak rozwiązań w zakresie ochrony środowiska w gminach ościennych; ❑ niska świadomości ekologiczna społeczeństwa.

III. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy

Dokumenty lokalne

Program Rewitalizacji Miasta Żyrardowa wynika i jest zgodny z dokumentami gminy o charakterze strategicznym, jak również planistycznym:

- **Strategia zrównoważonego rozwoju Żyrardowa do 2025 r.**

CELE STRATEGICZNE:

- I. Ciągła poprawa warunków życia mieszkańców.
- II. Wzmocnienie pozycji Żyrardowa jako znaczącego ośrodka gospodarczego między Warszawą a Łodzią.
- III. Kształtowanie ładu przestrzennego dla potrzeb funkcjonalności i rozwoju społeczno-gospodarczego miasta.
- IV. Podniesienie rangi Żyrardowa jako znaczącego ośrodka turystycznego.
- V. Rozwój infrastruktury technicznej.
- VI. Kreowanie prolokalnych postaw społeczeństwa.

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Żyrardowa;**
- **Gminny Program Opieki nad Zabytkami;**
- **Wieloletni Plan Inwestycyjnym Żyrardowa;**
- **Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Żyrardowa oraz Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Żyrardowa**
- **Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania problemów Alkoholowych na rok 2016.**

Cel główny programu: Ograniczenie szkodliwego spożywania alkoholu i związanych z tym problemów społecznych i zdrowotnych.

Zadanie I: Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu.

Zadanie II: Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe pomocy psychospołecznej i prawnej, a szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie.

Zadanie III: Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także pozalekcyjnych programów opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych.

- **Miejski Program Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2016**

Cel główny programu:

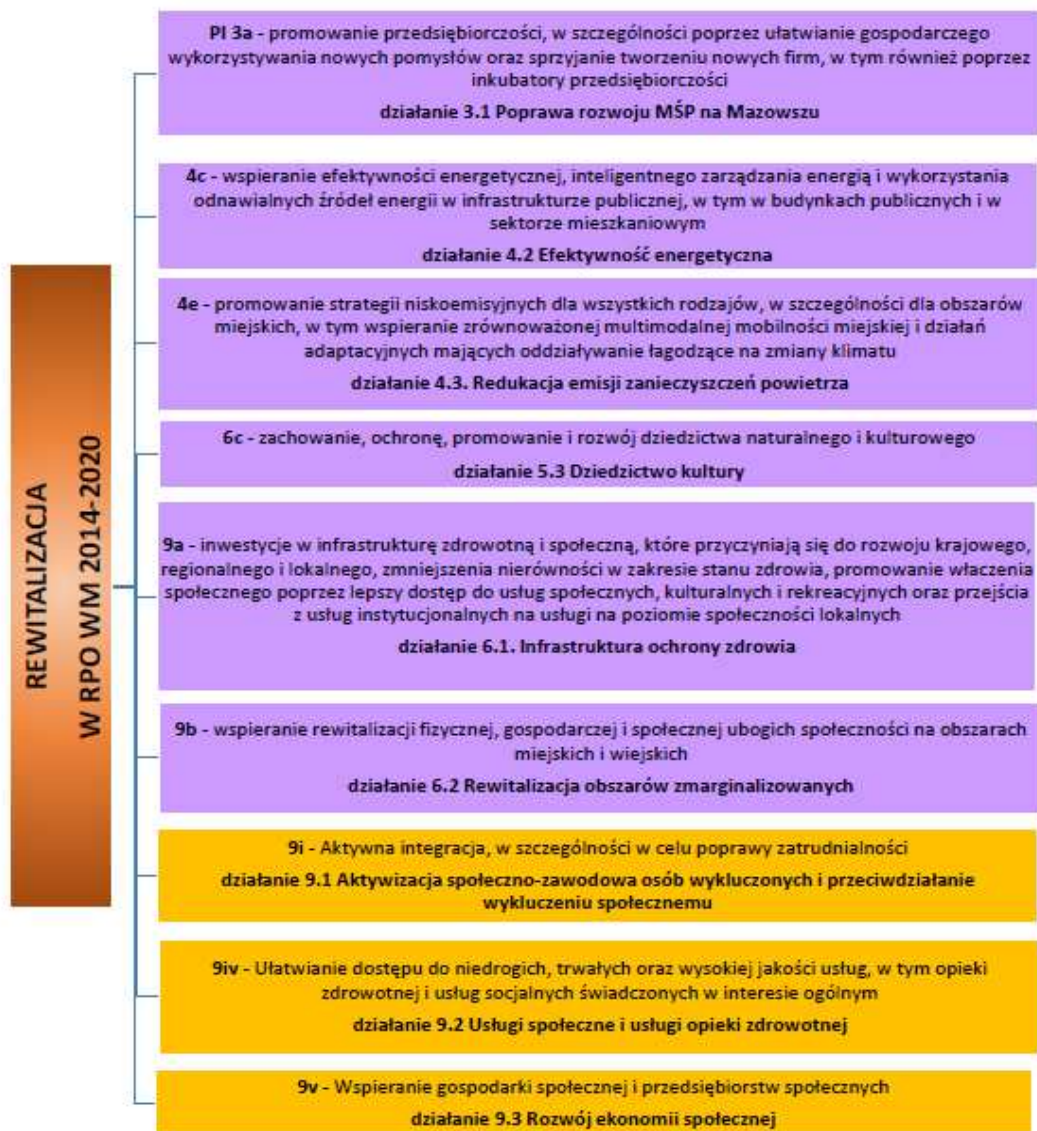
Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej na temat przyczyn, dynamiki zjawiska narkomanii i wynikających z tego zagrożeń oraz poprawa funkcjonowania psychospołecznego osób eksperymentujących z narkotykami, uzależnionych i ich rodzin.

Zadanie III Przeciwdziałanie pogłębiania się procesu chorobowego oraz pomoc w prawidłowym funkcjonowaniu w społeczeństwie.

Dokumenty regionalne

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020**

W ramach RPO WM przewiduje się wspieranie projektów rewitalizacyjnych w ramach takich działaniach jak w 3.1, 4.2, 4.3, 5.3, 6.1, 6.2, 9.1, 9.2, 9.3, w których zapisane zostały preferencje dotyczące projektów rewitalizacyjnych na poziomie konkursów. Należy jednak podkreślić, że możliwe jest również wsparcie projektów rewitalizacyjnych również w innych działaniach, głównie współfinansowanych EFS w ramach CT 8 i 10. Koncentracją w działaniach prezentuje rysunek poniżej.

źródło: Instrukcja dotycząca przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego

W ramach powyższych działań możliwa jest realizacja następujących głównych typów projektów:

Działanie 3.1 Poprawa rozwoju MŚP na Mazowszu (PI 3a):

- uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych;

Działanie 4.2 Efektywność energetyczna (PI 4c):

- wsparcie termomodernizacji budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych;

Działanie 4.3 Redukacja emisji zanieczyszczeń powietrza (PI 4e):

- ograniczenie niskiej emisji poprzez poprawę efektywności wytwarzania i dystrybucji ciepła,
- rozwój zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w regionie.

Działanie 5.3. Dziedzictwo kulturowe (PI 6c):

- wzrost regionalnego potencjału turystycznego poprzez ochronę obiektów zabytkowych;
- poprawa dostępności do zasobów kultury poprzez ich rozwój i efektywne wykorzystanie.

Działanie 6.1. Infrastruktura ochrony zdrowia (Pi 9a):

- inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb na poziomie kraju jak i regionu,

Działanie 6.2 Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych (PI 9b):

- rozwój infrastruktury technicznej na obszarach rewitalizowanych w celu ich aktywizacji społecznej i gospodarczej.
- odnowa tkanki mieszkaniowej, w zakresie części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych, jako element szerszego działania rewitalizacyjnego.

Działanie 9.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (PI 9i).

- integracja osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowana na aktywizację społeczno-zawodową, w tym:
- integracja społeczna i aktywizacja zawodowa osób oddalonych od rynku pracy w ramach współpracy międzysektorowej,
- aktywna integracja dla włączenia społecznego realizowana przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej (PCPR, OPS),
- integracja społeczna i aktywizacja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ze szczególnym uwzględnieniem osób z niepełnosprawnościami.
- wsparcie rodzin wielodzietnych, ubogich rodzin z dziećmi, rodzin z osobami starszymi, rodzin z osobami z niepełnosprawnościami oraz rodzin z innymi osobami zależnymi i rodziców samotnie wychowujących dzieci.

Działanie 9.2 Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej(PI 9iv).

- rozwój dziennych form wsparcia, usług środowiskowych, usług społecznych dla osób zależnych, w tym;
- rozwój środowiskowych usług społecznych na rzecz aktywnej integracji, szczególnie na rzecz osób zależnych,
- programy deinstytucjonalizacji usług społecznych świadczonych przez instytucje pomocy i aktywnej integracji,
- pomoc dla dzieci i rodzin zagrożonych dysfunkcją, obejmująca wsparcie systemu pieczy zastępczej, w tym;
- rozwój usług społecznych w celu integracji dzieci i młodzieży z grup szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne,

- programy deinstytucjonalizacji usług na rzecz dzieci i młodzieży.

Działanie 9.3 Rozwój ekonomii społecznej (PI 9v)

- tworzenie miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- świadczenie usług wspierających rozwój ekonomii społecznej;
- koordynowanie rozwoju sektora ekonomii społecznej.

W przypadku projektów realizowanych w ramach działania 6.2

Działaniem w całości skoncentrowanym na wsparcie obszarów rewitalizacyjnych jest działanie 6.2 *Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych*. Interwencje w ramach tego działania jest komplementarna z innymi, w tym w szczególności działaniami 3.1 (PI 3a), 4.2 (PI 4c), 5.3 (6c), 9.1 (9i), 9.2 (PI 9iv). W jej ramach możliwe jest także częściowe pokrywanie się zakresem projektów w obszarze gospodarki, termomodernizacji, mieszkalnictwa, kultury oraz dróg i terenów wiejskich. Poniżej znajduje się opis poszczególnych dziedzin w ramach projektów rewitalizacyjnych:

Gospodarka: rewitalizacja gospodarcza ukierunkowana powinna być na działania w obszarze wsparcia przedsiębiorczości i samozatrudnienia, a także wspierania gospodarki społecznej. Ponadto w ramach opisanego powyżej PI 3a/działaniu 3.1 *Poprawa MŚP na Mazowszu* promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości wsparcie uzyskują projekty mające na celu przygotowanie terenów inwestycyjnych realizowanych na obszarach wymagających rewitalizacji.

Termomodernizacja: działania związane z termomodernizacją budynków, realizowane będą w ramach PI 4c/działanie 4.2 efektywność energetyczna dotyczy wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej i w sektorze mieszkaniowym. W działaniu 6.2 preferowane będą projekty zintegrowane, systemowe i komplementarne, w zakresie których jednym z elementów jest poprawa efektywności energetycznej, w tym termomodernizacja. W działaniach rewitalizacyjnych obejmujących termomodernizację, jest możliwe wyjście poza części wspólne budynków mieszkalnych, jeśli audyt energetyczny to uzasadnia. Inwestycja w termomodernizację w ramach tego działania nie powinna przekraczać 50% kosztów kwalifikowalnych projektu.

Mieszkalnictwo: wieloletnie zaniedbania – zwłaszcza dotyczące substancji mieszkaniowej i infrastrukturalnej – powodują, że bez uruchomienia środków finansowych na te cele, zadania rewitalizacji nie zostaną osiągnięte. W związku z powyższym w ramach działania 6.2. wsparciem zostanie objęta tkanka mieszkaniowa w zakresie części wspólnych budynków wielorodzinnych.

Kultura: inwestycje w zakresie kultury w działaniu 6.2., będą mogły być realizowane w ramach programów i projektów rewitalizacyjnych, a ich celem powinna być poprawa spójności społecznej dzięki umożliwieniu lepszego dostępu do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych. Wysokość wsparcia projektów w zakresie kultury w ramach działań rewitalizacyjnych nie może przekraczać 2 mln euro kosztów kwalifikowalnych projektu.

Element projektu - drogi lokalne: w działaniu 6.2 istnieje możliwość realizacji inwestycji w drogi lokalne (*gminne i powiatowe*) w przypadku gdy przyczynią się one do fizycznej, gospodarczej i społecznej rewitalizacji i regeneracji obszarów miejskich lub wiejskich

obszarów funkcjonalnych, stanowią mniejszą część projektu i są integralnym elementem programu rewitalizacji. Inwestycja w drogi lokalne w ramach tego działania będzie możliwa jedynie w uzasadnionych przypadkach i nie powinna przekraczać 40% kosztów kwalifikowanych projektu.

Tereny powojkowe, po kolejowe, popegeerowskie, poprzemysłowe: rewitalizacja w ramach działania 6.2 na terenach wiejskich będzie skoncentrowana na zdegradowanych terenach poprzemysłowych, pokolejowych, powojkowych oraz popegeerowskich, wyznaczonych na podstawie wskaźników obrazujących ich wymagającą interwencji sytuację społeczno-gospodarczą lub też stanowiących uzupełnienie dla wskazanych terenów rewitalizacyjnych. W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść obszary występowania problemów przestrzennych, takich jak tereny poprzemysłowe, popegeerowskie, powojkowe lub pokolejowe, wyłącznie w przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

Partnerstwo: W ramach projektów rewitalizacyjnych premiowane będą partnerstwa kilku podmiotów zawierane, aby zrealizować wspólny cel. Jeżeli projekt jest realizowany przez kilku partnerów, konieczne jest zawarcie pomiędzy nimi umowy partnerstwa. Interwencja skierowana na obszary rewitalizacji w ramach innych działań zostanie opisana w SZOOP oraz w ramach konkursów.

- **Strategia rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze**

(przyjęta Uchwałą nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r.)

Zakres potrzeb inwestycyjnych i stosownych działań do realizacji w województwie przedstawiony został w ujęciu sektorowym w podziale na sześć wyróżnionych w Strategii obszarów tematycznych.

Gospodarka: w obszarze działań poświęconym Gospodarce określono kierunek działań pn. Restrukturyzacja miast w celu wzmocnienia ich funkcji społeczno – gospodarczych w ramach, którego zakładane są Kompleksowe i zintegrowane działania rewitalizacyjne w miastach. Realizacja kompleksowych programów i mechanizmów rewitalizacyjnych również w formule PPP ma na celu tworzenie atrakcyjnych warunków do pracy i życia społecznego.

- **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego**

(przyjęty Uchwałą Nr 180/14 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 7 lipca 2014r.)

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa będąc aktem planowania, określa zasady organizacji przestrzennej województwa oraz podstawowe elementy układu przestrzennego, ich zróżnicowanie i wzajemne relacje. Stanowiąc elementem regionalnego planowania strategicznego stanowi transpozycję ustaleń Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego na układ przestrzenny. W sformułowanej polityce przestrzennej określonej, jako: Zintegrowana polityka opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej, ustalenia Planu odnoszą się do zachowania ciągłości dziedzictwa kulturowego regionu poprzez:

- ochronę regionalnego krajobrazu architektonicznego: ochronę najcenniejszych obiektów „in situ”, rozwój skansenów;

- rewitalizację i zabezpieczenie obiektów, zespołów budowlanych i układów urbanistycznych

- **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami**

Opracowanie dokumentu stanowi wypełnienie obowiązku wynikającego art. 87, ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003r. Nr 162, poz. 1568, z późniejszymi zmianami.) dokument zawiera główne obszary opieki nad zabytkami, część programową (wizję, cele kierunki działań oraz działania) a także zasady monitorowania i uwarunkowania realizacyjne.

Jedną z kategorii interwencji zawartych w dokumencie jest poprawa stanu i zachowania obiektów i obszarów zabytkowych poprzez m.in. wspieranie rewitalizacji zdegradowanych obszarów zabytkowych, ochronę i kształtowanie krajobrazów kulturowych zachowujących tożsamość kulturową i walory krajobrazowe. W ramach celu 1 ochrona i zachowanie materialnego i nie materialnego dziedzictwa regionu ważną kwestią jest kierunek działań dotyczący Rewitalizacji historycznych ośrodków życia kulturalnego poprzez:

- wspieranie i promocja wydarzeń realizowanych w zabytkowych obiektach (*dworach, pałacach parkach, klasztorach, plebaniach, w zespołach przemysłowych itp.*)

Dokumenty krajowe

- **Krajowa Polityka Miejska**

Rewitalizacja jest jednym z głównych wątków tematycznych Krajowej Polityki Miejskiej. Celem strategicznym KPM jest *wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców*. Wprost rewitalizacja znajduje się w celu szczegółowym KPM określonym, jako: Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich. Jest to cel podporządkowany wymiarowi spójności (miasto spójne).

Cel polityki miejskiej dotyczący rewitalizacji obszarów zdegradowanych wynika z pilnej potrzeby skoordynowanej odpowiedzi na wyzwanie, którym jest degradacja fizyczna, społeczna i gospodarcza wielu fragmentów polskich miast, zarówno małych, jak i największych. Celem działań w zakresie rewitalizacji jest zmiana strukturalna danego obszaru – nie tylko poprawa jakości życia i walorów estetycznych, ale przede wszystkim przywrócenie na nim aktywności gospodarczej i społecznej.

Cel związany z odbudową zdolności miast i ich zdegradowanych dzielnic do rozwoju ukierunkowany jest na to, by wyprowadzać ze stanów kryzysowych dzielnice miast, miasteczka i inne obszary zdegradowane (np. wymagające rekultywacji i remediacji) w sposób skoncentrowany i efektywny. Cel ten wskazuje, że odnowa najbardziej problemowych obszarów powinna stanowić element całościowej polityki rozwoju miasta i powinna być prowadzona w oparciu o powszechnie wypracowaną wizję stanu docelowego oraz dobór właściwych działań. Celem polityki miejskiej w zakresie rewitalizacji jest wypracowanie skutecznych mechanizmów koordynowania i integrowania zadań i działań różnych podmiotów w przygotowaniu i prowadzeniu kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. W związku z tym, celem polityki miejskiej jest wsparcie merytoryczne samorządów miejskich oraz analiza i wskazanie koniecznych modyfikacji prawa dla umożliwienia skutecznego prowadzenia zintegrowanych działań rewitalizacyjnych. Ważnym elementem tego celu jest wypracowanie mechanizmów powszechnego angażowania podmiotów i kapitału prywatnego w realizację działań związanych z odnową miast.

Dział tematyczny: Rewitalizacja.

Prawie każde miasto ma liczne problemy w sferze społecznej, sferze przestrzeni, gospodarki i środowiska, dlatego też konieczne są przekształcenia zarówno w tkance miasta, jak i w dziedzinie społeczno-gospodarczej. Działania dla odnowy każdego z miast powinny mieć jednakże indywidualnie określoną formułę, charakter i zakres.

Działania rewitalizacyjne powinny być prowadzone w miastach, które niezależnie od wielkości, funkcji i położenia, borykają się z wewnętrznymi problemami, przy czym nadanie nowych funkcji, odnowa lub modernizacja techniczna obszarów i fragmentów przestrzeni publicznych jest środkiem, a nie celem rewitalizacji. Celami rewitalizacji są odnowa społeczna, gospodarcza, przestrzenna oraz środowiskowa.

Rewitalizacja jest zatem ważną częścią myślenia o rozwoju miasta – powinna stać się kluczowym programem społecznym i gospodarczym miasta w odniesieniu do jego obszarów problemowych. Powinna mieć charakter złożony i interdyscyplinarny, dlatego kluczowe jest prowadzenie zintegrowanych, czyli równoległych i wzajemnie uzupełniających się działań w wielu sferach.

Każde złożone działanie rewitalizacyjne, powinno być planowane i programowane w oparciu o trzy elementy, które prowadzone powinny być równolegle:

- określenie wizji i koncepcji wyprowadzenia obszaru ze stanu kryzysowego
- szczegółowa analiza i wybór działań rewitalizacyjnych oraz określenie sposobów i warunków ich realizacji
- określenie źródeł finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych

• **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030**

W ramach KPZK rewitalizacja pojawia się w dwóch celach w dokumencie i zawiera się 3 kierunkach działania:

Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.

- Kierunek działania 1.1. Wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych największych miast (w tym: *rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów na cele kulturowe*)
- Kierunek działania 1.3. Integracja obszarów funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich (w tym: *rewitalizacja obszarów zdegradowanych, rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast*)

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

- Kierunek działania 2.3. Wspomaganie spójności w specyficznych obszarach problemowych (w tym: *restrukturyzacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych i miast*)

- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie**

Wśród najważniejszych wyzwań polityki regionalnej do 2020 roku to rewitalizacja wymieniona zostaje, jako jedno z działań mających zapewnić spójność wewnętrzną kraju poprzez niedopuszczenie do nadmiernych zróżnicowań przestrzennych, przeciwdziałanie zagrożeniu utraty dotychczasowych funkcji społeczno-gospodarczych niektórych obszarów miejskich i innych obszarów (w tym: wspomaganie kompleksowej rewitalizacji i restrukturyzacji społeczno-gospodarczej)

Wyraża się to w celu polityki regionalnej, jakim jest budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych, jako restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze i obejmuje działania:

- nakierowane na wsparcie jakości kapitału ludzkiego;
- skierowane na modernizację struktury gospodarczej;
- wspierające nadrobienie zaległości w zakresie infrastruktury technicznej;
- wspierające modernizację i rozwój obiektów użyteczności publicznej;
- wspierające kompleksowe programy rewitalizacyjne.

IV. Zasięgi przestrzenne obszaru/obszaru zdegradowanego

Pierwsze prace związane z przygotowywaniem programu rewitalizacji w Żyrardowie rozpoczęliśmy w roku 2003 przygotowując Założenia do programu rewitalizacji. W kolejnych latach zgodnie z okresami programowania – dostosowując program rewitalizacji do zmieniających się wytycznych – aktualizowaliśmy za każdym razem ten planistyczny dokument. W obecnym okresie programowania UE 2014-2020 również rozpoczęliśmy prace dostosowujące program rewitalizacji do obowiązujących przepisów prawnych.

Proces ten rozpoczęliśmy od aktualizacji najważniejszego dokumentu planistycznego gminy, tj. Strategii Zrównoważonego Rozwoju Żyrardowa do roku 2025. Dokument został zatwierdzony na posiedzeniu Rady Miasta Żyrardowa w dniu 28 stycznia 2016 r. Uchwałą Nr XIX/136/16. Dokument ten został dowartościowany i zamierzamy go wykorzystywać jako jedno z kluczowych narzędzi w prowadzeniu rewitalizacyjnej polityki gminy. To właśnie strategię rozwoju mają potencjał do łączenia bardzo różnych aktywności rozwojowych.

Zgodnie z powyższym ujęciem program rewitalizacji Żyrardowa będzie dokumentem operacyjnym, podrzędnymi w stosunku do strategii rozwoju Żyrardowa.

Diagnoza wskazana w programie rewitalizacji jest tożsama z diagnozą umieszczoną w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Żyrardowa do roku 2025, została jednak w obszarach kryzysowych poszerzona o dokładniejszą analizę.

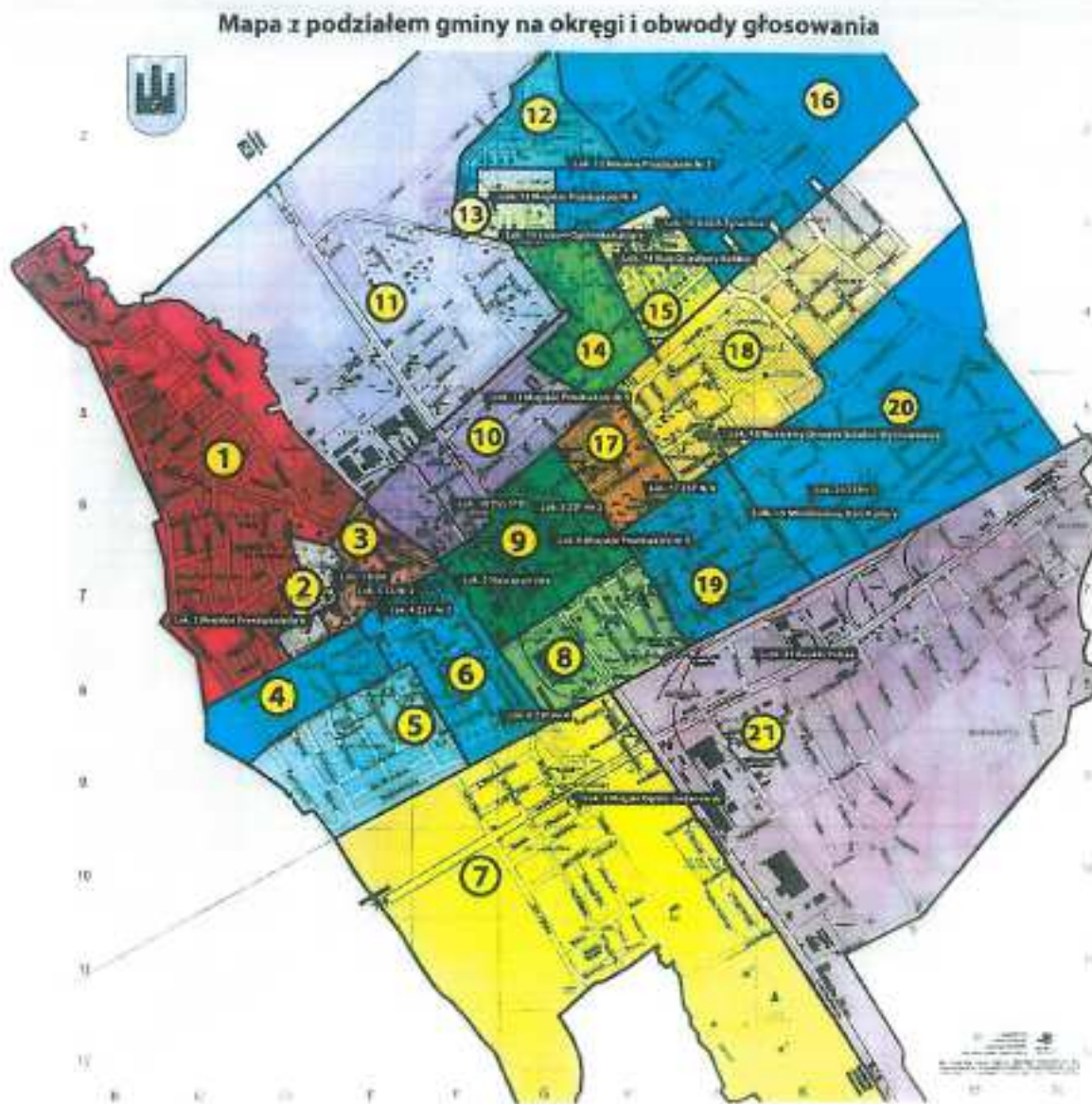
Aby móc porównywać dane na terenie miasta niezbędne było wskazanie podobnych do siebie jednostek przestrzennych, powstałych np. przy wykorzystaniu istniejącego podziału administracyjnego gminy. Obszary te:

- stanowią pewne całości pod względem funkcjonalnym;
- charakteryzują się pewną spójnością społeczną i przestrzenną.

Ze względu, iż miasto Żyrardów nie ma podziału administracyjnego na dzielnice, najodpowiedniejszym podziałem wykorzystywanym w mieście są kwartały/okręgi wyborcze. Spełniają one podstawowe zalety:

- możliwość dosyć jednoznacznego pomiaru cech,
- określona struktura wewnętrzna, podkreślająca całościowy charakter.

Jednostki te ujęte są w uchwale nr XXX/222/12 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 27 grudnia 2012 r. w sprawie stałych obwodów do głosowania, załącznik nr 2 do uzasadnienia tej uchwały wskazuje podział na jednostki w ujęciu graficznym (*mapa poniżej*).

Mapa 6. załącznik graficzny do uzasadnienia uchwały nr XXX/222/12 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 27 grudnia 2012 r. w sprawie stałych obwodów do głosowania - podział na obwody.

Po dokonanej diagnozie wskazano obszar kryzysowy tj. obszar zdegradowany, który cechuje się największą koncentracją zjawisk wymagających interwencji w ramach programu rewitalizacji. Na tym obszarze najczęściej występowały następujące problemy:

Strefa społeczna:

- Wysoka stopa bezrobocia;
- Wysoki poziom ubóstwa;

- Wysoka przestępczość;
- Niski poziom edukacji;
- Niska frekwencja w wyborach.

Strefa przestrzenno – funkcjonalna:

- niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną;
- niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru;
- niski poziom obsługi komunikacyjnej;
- ochrona konserwatorska obiektów zabytkowych oraz ochrona obszaru związanego z Pomnikiem Historii Polski;
- deficyt lub niskiej jakości tereny publiczne.

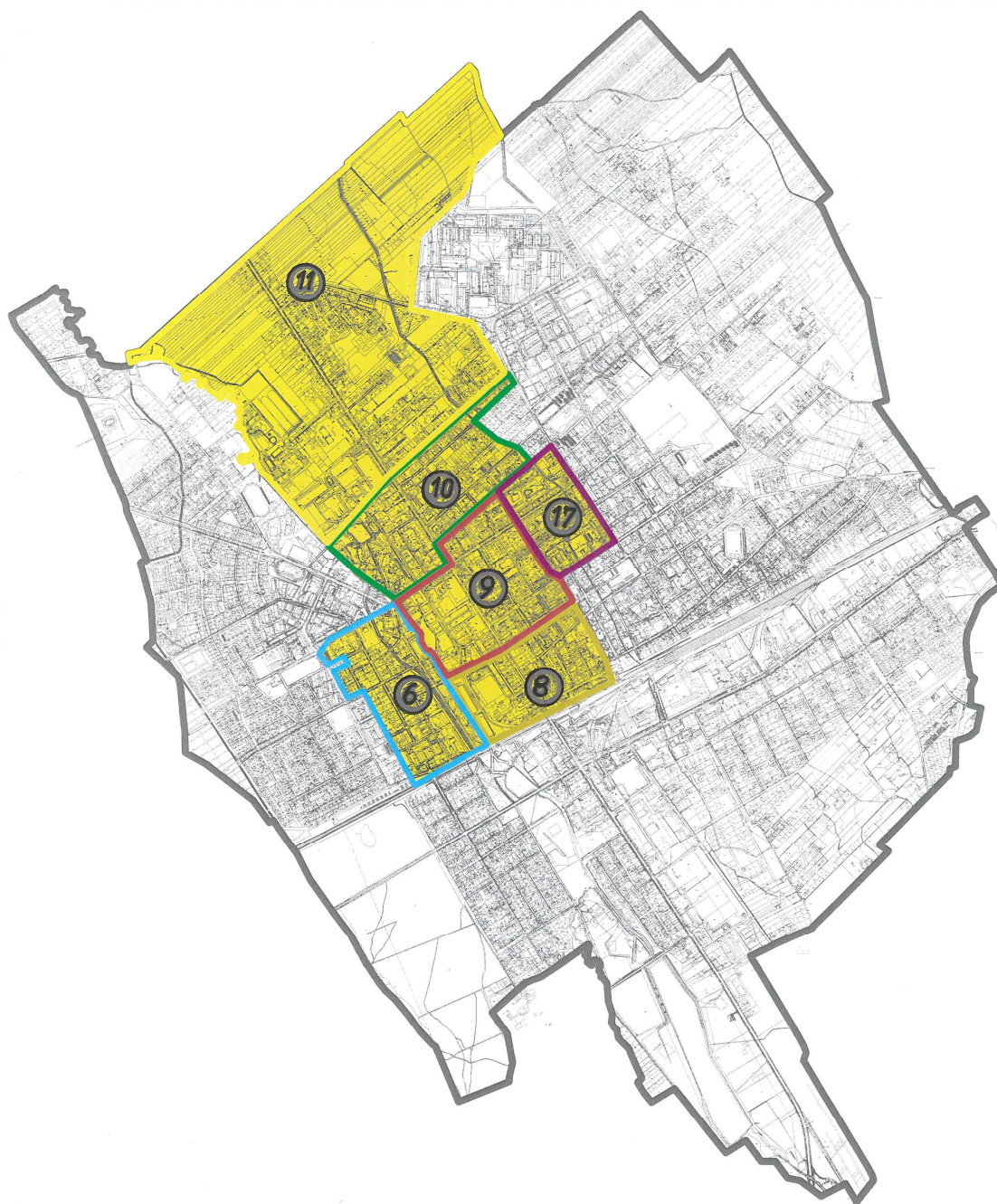
Strefa środowiskowa:

- przekroczenie standardów jakości środowiska.

Zgodnie z diagnozą opisaną w rozdziale II i na podstawie poszczególnych map zidentyfikowano destrukcyjne procesy społeczne, przestrzenno-funkcjonalne, gospodarcze oraz środowiskowe, które doprowadziły do jego trwałej degradacji.

Granice tego obszaru zostały określone na podstawie zasięgu stwierdzonych zjawisk kryzysowych. Skalę negatywnych zjawisk zostały wskazane za pomocą wskaźników rozwoju w poszczególnych sferach wskazanych w diagnozie obszaru. Wskazują on niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całej gminy.

MAPA Z OBSZAREM ZDEGRADOWANYM

Mapa 7. Obszar zdegradowany w mieście Żyrardów.

W przypadku Żyrardowa, w kolejnym etapie przeanalizowano dokładnie tereny poszczególnych okręgów i w trakcie spotkania zespołu zajmującego się przygotowaniem aktualizacji programu obszar wskazany do rewitalizacji obejmuje tylko część obszaru zdegradowanego. Obecnie Miasto Żyrardów wyznaczyło obszar zdegradowany głównie na podstawie danych ilościowych. W ramach prac związanych z realizacją projektu dotyczącego Modelowej Rewitalizacji Miast planujemy przygotowanie analiz jakościowych, które w połączeniu z danymi ilościowymi będą podstawą do przygotowania Gminnego Programu Rewitalizacji zgodnie z ustawą o rewitalizacji.

Po przeanalizowaniu dostępnych danych dla poszczególnych okręgów, zdecydowano o ograniczeniu terenu rewitalizacji w ramach okręgu 11, który jest w większości niezamieszkały (te tereny zostały zgodnie z ustawą o rewitalizacji wyłączone). Również po szczegółowej analizie problemów społecznych poszczególnych okręgów okazało się, że największa koncentracja zjawisk kryzysowych znajduje się na terenie okręgów nr 6, 8, 9, 10, 17 i częściowo okręgu nr 11 (teren zabytkowego obszaru objętego ochroną Pomnika Historii RP). Koncentracja działań pozwoli zwiększyć prawdopodobieństwo osiągnięcia pełnego założonego efektu. Koncentracja ma na celu także zagwarantowanie możliwości sfinansowania przez inwestora planowanych działań rewitalizacyjnych w zakresie gwarantującym uzyskanie zakładanego efektu.

Przy wyznaczaniu obszaru rewitalizacji wzięliśmy pod uwagę:

- szczególną koncentrację negatywnych zjawisk, a więc poziom wskaźnika syntetycznego oraz liczby kryzysowych wskaźników uzupełniających;
- istotne znaczenia dla rozwoju lokalnego – subiektywna ocena na podstawie potrzeb.

Obszar rewitalizacji obejmuje łącznie 10,24% powierzchni gminy oraz zamieszkały jest przez 26,42 % mieszkańców gminy.

Są to wartości niższe niż wartości progowe wymienione w Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego wersja z 8 grudnia 2015 r. – obszar rewitalizacji nie może jednak obejmować łącznie terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.

MAPA - OBSZAR REWITALIZACJI

Mapa 8. Obszar rewitalizacji miasta Żyrardowa.

Nr okręgu	Obszar rewitalizacji miasta Żyrardowa ⁸
6	11 Listopada strona nieparzysta od nr 21 do nr 25 i strona parzysta od nr 36 do nr 48, Aleja Niepodległości, Bolesława Limanowskiego strona nieparzysta od nr 51 do nr 57, Ciasna, Franklina Roosevelta strona parzysta od nr 2 do nr 4, Fryderyka Chopina, Gen. Józefa Zajączka, Gen. Józefa Sowińskiego, Ks. Stanisława Brzóska, Legionów Polskich strona nieparzysta od nr 11 do nr 61 i strona parzysta od nr 14 do nr 56, Mostowa strona nieparzysta od nr 1 do nr 7 i strona parzysta od nr 2 do nr 16, Radziwiłłowska strona parzysta od nr 8 do nr 32, Stanisława Wyspiańskiego, Stefana Batorego, Stefana Okrzei strona parzysta od nr 56 do końca i strona nieparzysta od nr 55 do końca, Wierzbowa, Żabia.
8	16 Stycznia, 1 Maja strona parzysta od nr 2 do nr 34 i strona nieparzysta od nr 1 do nr 27, Aleje Partyzantów strona nieparzysta od nr 1 do nr 9d, Bankowa, Borucha Szulmana strona parzysta od nr 2 do nr 12 i strona nieparzysta od nr 1 do nr 13, Cicha, Gabriela Narutowicza strona nieparzysta od nr 1 do nr 13 i strona parzysta od nr 2 do nr 8, Henryka Sienkiewicza, Jana Dekerta, Plac Marszałka Józefa Piłsudskiego, Polskiej Organizacji Wojskowej, Radziwiłłowska strona nieparzysta od nr 1 do nr 5 i strona parzysta od nr 2 do nr 6, Romualda Mielczarskiego, Stefana Okrzei strona parzysta od nr 8 do nr 54b i strona nieparzysta od nr 5 do nr 53d, Waleriana Łukasińskiego strona parzysta od nr 2 do nr 14 i strona nieparzysta od nr 1 do nr 5.
9	1 Maja strona parzysta od nr 36 do nr 68 i strona nieparzysta od nr 29 do nr 43b, Aleje Partyzantów strona nieparzysta od nr 11 do nr 15, Bolesława Limanowskiego strona parzysta od nr 28 do nr 40c i strona nieparzysta od nr 31 do nr 49b, Borucha Szulmana strona parzysta od nr 14 do nr 24 i strona nieparzysta od nr 15 do nr 23, Gabriela Narutowicza strona parzysta od nr 10 do końca i strona nieparzysta od nr 15 do końca, Józefa Mireckiego strona parzysta od nr 62a do nr 72b i strona nieparzysta od nr 81 do nr 103, Karola Hiellego, Kościelna strona nieparzysta od nr 1 do nr 15, Ks. Piotra Ściegiennego, Ks. Prym Stefana Wyszyńskiego, Ks. Stanisława Staszica, Lniarska, Ludwika Waryńskiego strona nieparzysta od nr 11 do nr 27, Mały Rynek, Nowy Świat, Plac Jana Pawła II, Strażacka, Tadeusz Kościuszki strona parzysta od nr 34 do nr 38 i strona nieparzysta od nr 45 do nr 49, Waleriana Łukasińskiego strona parzysta od nr 16 do nr 24 i strona nieparzysta od nr 9 do nr 25.
10	1 Maja strona parzysta od nr 70 do nr 96 i strona nieparzysta od nr 45 do nr 63a, Armii Krajowej, Bolesława Limanowskiego strona parzysta od nr 42 do nr 46, Braci Piekarskich numery nieparzyste, Jana Kilińskiego strona parzysta od nr 20 do nr 50 i strona nieparzysta od nr 17 do nr 41, Jasna, Karola Dittricha, Leszno strona parzysta od nr 18 do nr 54 i strona nieparzysta od nr 3 do nr 27, Ludwika Waryńskiego strona parzysta od nr 12 do końca, Polna, Stanisława Sławińskiego, Szpitalna, Wiejska, Zielony Zaulek.
11	Lniany Zaulek, Żakardowa, K. Dittricha, Drukarska, Bielnikowa, Przemysłowa, 1 Maja 63b.
17	Bolesława Limanowskiego strona parzysta od nr 12 do nr 26 i strona nieparzysta od nr 15 do nr 29, Józefa Mireckiego strona parzysta od nr 52 do nr 60/9, Kościelna strona parzysta od nr 2 do nr 14, Ludwika Waryńskiego strona nieparzysta od nr 1 do nr 9, Michała Ossowskiego strona nieparzysta od nr 5 do nr 35, Przedszkolna, Tadeusza Kościuszki strona parzysta od nr 16e do nr 32 i strona nieparzysta od nr 29 do nr 43b.

⁸ Na podstawie uchwały nr XXX/222/12 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 27 grudnia 2012 r. w sprawie stałych obwodów do głosowania

V. Identyfikacja potrzeb rewitalizacyjnych

Potrzeby rewitalizacyjne zostaną opisane podobnie, jak diagnoza w następującym podziale:

- Strefa społeczna;
- Strefa gospodarcza;
- Strefa - bezpieczeństwo publiczne;
- Strefa - infrastruktura techniczna;
- Strefa - gospodarka mieszkaniowa;
- Strefa - środowisko i zagospodarowanie przestrzenne.

Po dokonanej diagnozie wskazano obszar kryzysowy tj. obszar zdegradowany, który cechuje się największą koncentracją zjawisk wymagających interwencji w ramach programu rewitalizacji. Na tym obszarze najczęściej występowały następujące problemy:

Strefa społeczna:

- Wysoka stopa bezrobocia;
- Wysoki poziom ubóstwa;
- Wysoka przestępczość;
- Niski poziom edukacji;
- Niska frekwencja w wyborach.

Aby przeciwdziałać dalszej intensyfikacji i zmniejszać występowanie ww. zjawisk planuje się podejmowanie działań o wielopłaszczyznowym charakterze.

Potrzeby rewitalizacyjne w tej sferze obejmują działania aktywizujące społeczność lokalną polegające na wysyłaniu impulsów, które zmobilizują mieszkańców terenu zdegradowanego do samoorganizacji, co jest konieczne dla kompleksowej odnowy społeczno – ekonomicznej. Szereg inicjatyw, które planujemy podjąć będzie poprzedzone szczegółowymi badaniami. Będą one prowadzone w ramach projektu „Modelowa Rewitalizacja Miast”. Pozwolą nam one bardziej szczegółowo zdiagnozować przyczyny wykluczenia społecznego i wskazać sposoby budowania silnej sieci powiązań społecznych. Planowane, w tym zakresie jest prowadzenie szeregu działań „miękkich” dla różnych grup społecznych i wiekowych, w tym szkolenia, warsztaty, doradztwo, praca z edukatorami i psychologami, wypracowywanie instrumentów ekonomii społecznej właściwych dla naszego miasta.

Reintegracja społeczna i zawodowa obejmować powinna trzy poziomy społeczności, z którą pracujemy. Podstawą jest praca z rodziną, w szczególności z osobami w trudnej sytuacji i jej bliskimi. Ciężar tego zadania leży po stronie MOPS. Kolejnym elementem skutecznej reintegracji jest praca z grupą często związana z miejscem zamieszkania, takim jak budynek czy kwartał. Następnie warto pracować ze społecznością. Wymaga to zastosowania odpowiednich narzędzi skłaniających ludzi zamieszkujących zdegradowany obszar do aktywności grupowej w oparciu o ich zdolności i potencjały lokalne. Rewitalizacja ma mobilizować społeczność do przekształcania rzeczywistości własnymi siłami.

Należy zwrócić szczególną uwagę na zagadnienia związane z edukacją. Ważką kwestią jest rola szkoły usytuowanej na obszarze problemowym, jako miejsca integracji społecznej. Stworzenie w niej przestrzeni i projektów dedykowanych nie tylko dzieciom, ale także rodzicom i pozostałym mieszkańcom okolicznego terenu. Etos szkoły w naszej miejscowości nadal stanowi ważny element tożsamości lokalnej społeczności. Chcemy w tym miejscu tworzyć przestrzeń do różnorodnej aktywizacji w oparciu o inicjatywy lokalne i indywidualne talenty, przy pomocy wykwalifikowanych animatorów. W tym kontekście

ważne jest podjęcie również działań inwestycyjnych w celu przygotowania szkół do pełnienia nowej funkcji – lokalnych centów rewitalizacji.

Ponadto planujemy rozwój innych instytucji, w szczególności nakierowanych na dzieci i osoby nie pracujące, w tym świetlice środowiskowej oraz podjęcie szeregu działań aktywizujących wraz z sektorem NGO.

Planowane narzędzia ww. działań to zawiązywanie lokalnych partnerstw, wolontariat, praca z grupami sformalizowanymi i nieformalnymi

Problemy związane z bezrobociem, które kumulują się na obszarze zdegradowanym wymagają zastosowania narzędzi ekonomii społecznej oraz działań aktywizujących i wspierających lokalną przedsiębiorczość. W tej kwestii wsparciem jest budowanie tożsamości, rozwój wiedzy i umiejętności w oparciu o lokalne potencjały.

Zagadnienie związane z brakiem poczucia bezpieczeństwa znajduje się na styku kilku ważnych kwestii analizowanych w trakcie przygotowań i realizacji procesów rewitalizacyjnych. Z jednej strony mamy obiektywny wskaźnik przestępczości, z drugiej subiektywne odczucia społeczne związane ze stanem infrastruktury na danym obszarze. Potrzeby rewitalizacyjne w tym zakresie obejmują działania prowadzące do poprawy w sferze funkcjonalno-przestrzennej, ale również wspieranie rozwoju społeczności, troski mieszkańców o otaczającą ich przestrzeń oraz edukację.

Potrzeby rewitalizacyjne w tej sferze to budowanie silnych społeczności w oparciu o jednostki, które nie będą biernie poddawały się przeciwnościom losu, będą znały wagę edukacji, jednocześnie wykazując większą kreatywność i elastyczność na rynku pracy. Osób inwestujących czas w rozwój swoich talentów i zainteresowań. By mieszkańcy byli wsparciem dla siebie nawzajem i podejmowali wspólne działania w swoim otoczeniu. Stworzenie społeczności aktywnie uczestniczącej w życiu społecznym, politycznym i kulturalnym. Aby je zrealizować musimy podjąć trud wypracowania metod skutecznej partycypacji społecznej w procesach rewitalizacyjnych oraz inicjowania różnorodnych partnerstw.

STREFA SPOŁECZNA,

Cel operacyjny 1: poprawa warunków dla rozwoju edukacji, nauki i kultury;

Cel operacyjny 2: aktywna społeczność, silna jednostka

Strefa - środowisko i zagospodarowanie przestrzenne (przestrzenno – funkcjonalna):

- niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną;
- niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru;
- niski poziom obsługi komunikacyjnej;
- ochrona konserwatorska obiektów zabytkowych oraz ochrona obszaru związanego z Pomnikiem Historii Polski;
- deficyt lub niskiej jakości tereny publiczne.

Braki funkcjonalno przestrzenne są jednym podstawowych czynników wykluczenia społecznego. Jeżeli w budynku toalety znajdują się na poddaszu bądź półpiętrze, nie ma centralnego ogrzewania ani ciepłej wody, często mieszkańcy wstydzą się miejsc, w których mieszkają, nie utrzymują relacji sąsiedzkich czy koleżeńskich, skupiają się na bieżącej egzystencji. Sytuacja szczególnie trudna jest w przypadku obiektów zabytkowych, w których realizacja jakichkolwiek działań o charakterze remontowo – budowlanym związana jest ze skomplikowaną procedurą i wymaga dodatkowych nakładów pieniężnych.

Ponadto brak infrastruktury społecznej, w tym miejsc przeznaczonych do podejmowanie wspólnych działań czy inicjatyw, prowadzi do zamykania się ludzi i wycofywania z aktywności społecznej.

Kompleksowe rozwiązanie kwestii urbanistycznych wymaga przygotowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Szczęśliwie większość terenu rewitalizowanego posiada te dokumenty prawa miejscowego. Jednakże częstokroć konieczne są dodatkowe projekty dot. zagospodarowania przestrzennego w mniejszym zakresie. Aby opracowywać je i wdrażać na tym terenie, konieczne jest przejęcie formuły partycypacyjnej i dostosowanie sposobu przekazu informacji dot. kwestii urbanistycznych, zieleni czy komunikacji do możliwości odbiorców. W tym celu stosuje się różnorodne metody warsztatowe. Wymagają one wprowadzenia społeczności lokalnej w problematykę i wcześniejszego zastosowania działań aktywizujących i integrujących mieszkańców.

Potrzebą rewitalizacyjną w tej dziedzinie jest modernizacja infrastruktury technicznej jak i kształtowanie bezpiecznej, przyjaznej i estetycznej przestrzeni. Aby ją zrealizować konieczne jest wykonanie analizy funkcjonalno –przestrzennej i wprowadzenie zmian poprawiających komunikację i wykorzystanie przestrzeni na terenie zdegradowanym. Wszystkie działania należy prowadzić w formule partycypacyjnej, która pozwala poznać i zanalizować potrzeby mieszkańców, aktywizuje ich i czyni współodpowiedzialnymi za przestrzeń, która ich otacza.

Jedną z potrzeb rewitalizacyjnych związanych z tą kwestią jest kształtowanie polityki mieszkaniowej w służbie rewitalizacji. W szczególności w aspektach związanych z polityką lokalową miasta, takich jak pomoc w dostosowaniu warunków mieszkaniowych do polityki rodzinnej, zadłużenia, realizacja obowiązków wynikających z wyroków sądowych, bonifikaty przy najmie i sprzedaży lokali mieszkalnych i użytkowych. Należy dążyć do równoważenia struktury mieszkańców w obszarach rewitalizacji.

STREFA: GOSPODARKA MIESZKANIOWA,

Cel operacyjny: dom, podwórko, dzielnica - moje miejsce na ziemi

Strefa środowiskowa:

- przekroczenie standardów jakości środowiska.

Zanieczyszczenie środowiska stanowi problem, z którym boryka się wiele miast Polski. W Żyrardowie stwierdzono tzw. niską emisję - wysokie stężenia szkodliwych pyłów. Na terenie zdegradowanym znajduje się jeszcze wiele mieszkań i domów, w których ciepło uzyskuje się z palenia w piecach o bardzo niskich parametrach technicznych, często opalanych paliwem niskiej jakości. Aby przeciwdziałać zanieczyszczeniu powietrza planujemy koncentrację działań związanych z rozbudową sieci centralnego ogrzewania w dzielnicach objętych programem i podłączanie kolejnych posesji do miejskiej sieci ciepłowniczej. Wskazane jest także przeprowadzanie spotkań- szkoleń w zakresie bezpiecznego i możliwe ekologicznego korzystania z istniejących instalacji, w tym z profilaktyki w kwestii zatrucia tlenkiem węgla. Kolejnym aspektem składającym się na przekroczenie standardów środowiska jest występowanie pokryć dachowych z eternitu, również na obiektach zabytkowych. Miasto pozyskało dofinansowanie na likwidację tej szkodliwej substancji. Mieszkańcy terenu zdegradowanego będą informowani i zachęceni do uczestnictwa w tym programie. Ważną kwestią są tereny zielone, w tym zieleń zaprojektowana występująca na obszarze zdegradowanym. Stan ich zachowania wykazuje na duże zaniedbania. Ten aspekt wymaga największej aktywności mieszkańców i może być

narzędziem reintegracji. Dotyczy to w szczególności zagospodarowania i utrzymania wnętrza podwórek, przy których powinni pracować ludzie korzystających z tego terenu.

Kwestie związane z ochroną i kształtowaniem środowiska naturalnego wymagają wielu działań edukacyjnych. Są bezpośrednio związane z problemami przestrzennymi i technicznymi i powinny być wspólnie z nimi poruszane i rozwiązywane. W tym aspekcie szczególnie ważny jest wzrost świadomości społecznej oraz zaangażowania lokalnych mieszkańców.

W tej sferze podstawową potrzebą rewitalizacyjną jest zwiększenie świadomości ekologicznej i aktywności mieszkańców oraz poprawa infrastruktury.

STREFA: ŚRODOWISKO I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE,

Cel operacyjny1: poprawa jakości środowiska naturalnego;

Cel operacyjny 2-zdrowe życie w czystym środowisku

Potencjały obszaru zdegradowanego, które będą fundamentem dla prowadzenia działań rewitalizacyjnych.

Najważniejszym i pierwszym potencjałem, który planujemy uaktywnić i wykorzystać w ramach realizacji PR są umiejętności, wiedza i zaangażowanie mieszkańców, przede wszystkim terenu zdegradowanego, ale również ludzi dobrej woli, którzy będą chcieli zaangażować się w realizację różnorodnych działań rewitalizacyjnych.

Pośród potencjałów odnoszących się do sfery przestrzennej i kulturowej warto wspomnieć o atrakcyjnych terenach i zabytkowych budynkach możliwych do zagospodarowania na cele: mieszkalno-usługowe, przemysły kreatywne, centra designu, pracownie artystyczne, wystawiennicze, instytucje badawczo-rozwojowe, infrastrukturę turystyczną i gastronomiczną, działalność społeczna i kulturalna.

Ponadto warto wskazać unikatowy krajobraz kulturowy (zabytkowy układ urbanistyczny i zespół budowlany z zaprojektowaną zielenią – obszar uznany przez Prezydenta RP za Pomnik Historii; szlak europejskiego dziedzictwa przemysłowego; muzea; imprezy kulturalne) sprzyjający rozwojowi turystyki. Wielopłaszczyznowy rozwój i edukacja dot. ww. kwestii będzie prowadziła do budowania świadomości społecznej, a nawet dumy ze swojej „małej ojczyzny”, ale również pozwoli na tworzenie nowych miejsc pracy w sektorze turystyki.

Kolejną mocną stroną terenu przewidzianego dla działań rewitalizacyjnych i całego miasta Żyrardowa są tereny zielone sprzyjające kreacji nowej oferty spędzania czasu wolnego np. bulwary nadrzeczne, zielone podwórza.

W sferze związanej z historią i tradycją miasta również możemy wskazać szereg potencjałów endogennych. Pierwszym jest lokalna tożsamość i odrębność kulturowa (m.in. specyficzny język, który był używany w tutejszej fabryce, wyjątkowe umiejętności związane z fabryką - obsługa, regulacja i naprawa starych maszyn; lokalne legendy związane z funkcjonowaniem i historią miasta i regionu). Tradycje włókiennicze oraz prywatne zakłady produkujące wyroby lniane. Ponadto lokalny koloryt tworzą funkcjonujące zakłady rzemieślnicze o bogatej ofercie proponujące różnorodne usługi (szewstwo, krawiectwo, fryzjerstwo, małe piekarnie i cukiernie, browary rzemieślnicze, zakłady fotograficzne, sklepy bławatne i pasmanteryjne);

Aktywne i kreatywne środowisko artystyczne. Bogata oferta kulturalna, sportowo-rekreacyjna umożliwiająca wszechstronny rozwój. Spośród instytucji kultury, których działania mogą stać się impulsem dla rewitalizacji warto wspomnieć działalność Muzeum Mazowsza Zachodniego i Muzeum Lniarstwa;

Kolejna grupa potencjałów odnosi się do uwarunkowań geograficznych i ekonomicznych, są nimi: atrakcyjne położenie miasta i dobre połączenie komunikacyjne z dużymi aglomeracjami miejskimi: Łodzią i Warszawą, umożliwiające korzystanie z różnorodnej oferty tych aglomeracji oraz atrakcyjne ceny nieruchomości..

STREFA SPOŁECZNA

Cel operacyjny 1: poprawa warunków dla rozwoju edukacji, nauki i kultury;

Oraz

STREFA: INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Cel operacyjny: poprawa infrastruktury na terenie rewitalizowanym.

W celu realizacji kompleksowego procesu rewitalizacji służącego wyprowadzaniu ze stanu kryzysowego obszaru (w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy) w ramach projektu zostanie opracowany Gminny Program Rewitalizacji. Pozwoli on na bardziej szczegółowe zanalizowanie problemów występujących na terenie zdegradowanym i precyzyjne dobranie narzędzi, których zastosowanie będzie prowadziło do wyprowadzenia tego obszaru z sytuacji kryzysowej.

Podsumowując, ograniczenie obszaru rewitalizacji i ilości osób objętych działaniami ma na celu koncentrację działań, co będzie prowadziło do zwiększenia ich skuteczności. Aktywności planowane w sferach: gospodarka, bezpieczeństwo publiczne, infrastruktura techniczna, gospodarka mieszkaniowa, środowisko i zagospodarowanie przestrzenne mają na celu wyeliminowanie zewnętrznych czynników wykluczenia społecznego i stworzyć bazę techniczną i przestrzenną dla reintegracji społecznej prowadzącej do ukształtowania się dojrzałej społeczności. Działania te dopełniają działania wskazane w pierwszej części tego rozdziału dot. sfery społecznej. Komplementarność naszego programu ujawnia się w powiązaniu każdego z działań przestrzennych i infrastrukturalnych z konkretnymi, zdiagnozowanymi problemami społecznymi.

VI. Cele oraz kierunki działań mające na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk.

Przy tak złożonym, wielowątkowym procesie jakim jest proces rewitalizacji, konieczne jest „uporządkowanie” wszystkich działań. Służą temu m.in. cele operacyjne, które sformułowano w odniesieniu zarówno do zagadnień o charakterze administracyjnym jak i przestrzenno-funkcjonalnym, gospodarczym, społecznym czy środowiskowym, pozostając na pewnym – zamierzonym – poziomie ogólności. Suma celów operacyjnych tworzy zdefiniowany nadrzędny cel strategiczny dla obszaru wsparcia.

Cele operacyjne określono na podstawie przeprowadzonych analiz, w oparciu o doświadczenie i wiedzę specjalistyczną, a także kierując się wynikami konsultacji społecznych.

STREFA SPOŁECZNA

Cel operacyjny 1: poprawa warunków dla rozwoju edukacji, nauki i kultury;

Cel operacyjny 2: aktywna społeczność, silna jednostka.

STREFA: BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Cel operacyjny: poprawa bezpieczeństwa na terenie rewitalizowanym.

STREFA: GOSPODARKA MIESZKANIOWA

Cel operacyjny: dom, podwórko, dzielnica - moje miejsce na ziemi.

STREFA: ŚRODOWISKO I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

Cel operacyjny1: poprawa jakości środowiska naturalnego;

Cel operacyjny2: zdrowe życie w czystym środowisku.

STREFA: INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Cel operacyjny: poprawa infrastruktury na terenie rewitalizowanym.

VII. Wykaz dopełniających się wzajemnie najważniejszych przedsięwzięć i głównych projektów rewitalizacyjnych

W programie, zgodnie z zasadą koncentracji, chcielibyśmy zaplanować taką liczbę projektów, która będzie realna i możliwa do zrealizowania z budżetu Miasta zarówno przy udziale środków zewnętrznych lub/i środków własnych partnerów programu.

Doświadczenia z poprzednich okresów realizacji programów rewitalizacji pokazuje, że Wnioskodawca zrealizował szereg działań z zakresu rewitalizacji bez udziału środków unijnych. Potencjał, w szczególności wiedza pracowników UM, daje gwarancję właściwego zaprogramowania i wdrożenia kompleksowego procesu rewitalizacji.

Projekty główne:

I. STREFA SPOŁECZNA:

Zadanie 1. Modelowa Rewitalizacja Miasta, tytuł Rewitalizacja Miasta Żyrardowa motorem przemian społeczno-gospodarczych (PO PT 201-2020)

- Inwestor: Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:

a) przygotowanie 7 analiz jakościowych dotyczących: możliwości finansowania rewitalizacji, analiza funkcjonalno-przestrzenna obszaru rewitalizacji wraz z koncepcją zmian w zagospodarowaniu, obejmująca także zieleni, analiza potencjału gospodarczego obszaru zdegradowanego, szczegółowa diagnoza i analiza społeczna obszaru zdegradowanego poparta badaniami jakościowymi, diagnoza stanu ekonomii społecznej na terenie miasta Żyrardowa wraz z określeniem kluczowych potrzeb w tym zakresie oraz sposobów finansowania działań, potencjał lokalnych NGO i innych podmiotów, analiza stanu technicznego budynków wraz z analizą zabytkową oraz analiza finansowania przykładowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych;

b) opracowane 3 projektów budowlanych;

c) upowszechnianie wiedzy – działania edukacyjne, wizyty studyjne – 5 szt.;

d) punkt konsultacyjny (min. 10 konsultacji w terenie);

e) opracowanie i druk podręcznika: Finansowanie rewitalizacji.

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Skala problemów społecznych i technicznych występujących na obszarze rewitalizacji jest ogromna i znacząco wykracza poza możliwości finansowe budżetu miasta Żyrardowa. Finansowanie działań rewitalizacyjnych staje się głównym problemem wymagającym opracowania modelowych mechanizmów finansowania rewitalizacji, a ich wdrożenie warunkuje wyprowadzenie obszaru ze stanu kryzysowego.

Powiązane podtematy: polityka społeczna i rynek pracy, partycypacja społeczna, mieszkalnictwo, kształtowanie przestrzeni miejskiej, ochrona środowiska, ożywienie gospodarcze i zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej oraz ochrona i wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Planujemy:

- badania i działania społ. dot. całości obszaru rewitalizacji oraz konieczne analizy dla wypracowania schematu finansowania rewitalizacji;
- punktowe działania pilotażowe obejmujące wypracowanie finansowania oraz niezbędnych procedur (ekspertyz, analiz, projektów, programów) w procesach rewitalizacyjnych na konkretnych przykładach we współpracy z społecznością z obszaru, dot. budynku

mieszkalnego, podwórka, ulicy – możliwych do replikowania przez nasze miasto oraz inne podobne ośrodki;

- wypracowanie skutecznego systemu zarządzania rewitalizacją.

- Lokalizacja – cały obszar rewitalizacji
- Szacowana wartość projektu: 1 815 700 zł.
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: w trakcie spotkań zespołu ds. rewitalizacji omawiany będzie na bieżąco postęp prac związany z realizacją projektu. Ostatecznie projekt zostanie zrealizowany po wydaniu podręcznika pn. Finansowanie rewitalizacji oraz zostanie rozpoczęta procedura związana z przygotowywaniem Gminnego Programu Rewitalizacji zgodnie z ustawą o rewitalizacji.

Zadanie 2. Zagospodarowania terenu trzech podwórek na obszarze zabytkowej osady fabrycznej w Żyrardowie –projekt planowany do złożenia w ramach działania 5.3 RPO WM

- Inwestor: Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:

Liczba obiektów zabytkowych objętych wsparciem – 1 szt.

Liczba kulturowych obszarów / miejsc / instytucji kulturalnych udostępnianych dla niepełnosprawnych – 1 szt.

Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne – 2.000 osób

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Realizacja tego projektu ma za zdanie stworzenie miejsca atrakcyjnego turystycznie i społecznie oraz utrwalić historyczne i artystyczne walory XIX w. osady fabrycznej, pozwalając na zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Projekt ma na celu powstanie nowej przestrzeni wykorzystywanej na cele kulturalne (możliwość organizowania mini festynów, wystaw, plenerów), a jednocześnie teren podwórek ma być miejscem wypoczynku, spotkań sąsiedzkich, towarzyskich, kulturalnych i edukacyjnych. Jednym z założeń projektu jest odtworzenie pierwotnego zabytkowego układu urbanistycznego poprzez rekonstrukcję tzw. komórek, w miejscach wskazanych w MPZP, z nadaniem im nowej funkcji, przy zachowaniu gabarytów i wyglądu zewnętrznego nawiązujących do historycznego wyglądu obiektu.

Projekt polega na zaprojektowaniu układu funkcjonalno-przestrzennego, zagospodarowaniu terenu, jego ukształtowania i rozplanowania nawierzchni, miejsc do parkowania, ciągów komunikacyjnych: chodniki, dojazdy, dojścia, oświetlenia, lokalizacji elementów małej architektury, w tym wiat śmietnikowych, miejsc rekreacji, a także zieleni w tym poszanowanie zieleni istniejącej na podwórkach, w szczególności starodrzewu, ewentualnie ogrodzenia.

Jest to część projektu realizowanego w ramach Modelowej Rewitalizacji Miast (kompleksowość).

- Lokalizacja – kwartały są zlokalizowane w Żyrardowie na terenie zabytkowej osady fabrycznej na terenie jednostki planistycznej nr 26 MU, 10MU, 3MU z Planem Zagospodarowania Przestrzennego miasta Żyrardowa (*numery działek: 4040/4; 4038/1; 4037/3; 4033/1; 4034/1; 4035/1; 4036/2; 4029/2; 4028/1; 4024/1; 4025/1; 4026/3; 4027/1; 4030/1; 2580/1; 2579/1; 2576/1; 2577/4; 2582/2; 2581/1*). Na obszarze rewitalizacji okręg nr 9.
- Szacowana wartość projektu: 4.200.000 zł

- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: w trakcie spotkań zespołu ds. rewitalizacji omawiany będzie na bieżąco postęp prac związany z realizacją projektu. Informacja na temat osiągnięcia efektów przedsięwzięcia będą zawierały protokoły odbioru inwestycji oraz sprawozdania z realizacji projektu.

Zadanie 3. Termomodernizacja zabytkowego budynku Zespołu Szkół Publicznych nr 2 w Żyrardowie - projekt planowany do złożenia w ramach Działania 4.2. RPO WM na lata 2014 – 2020

- Inwestor: Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:
Głównym celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej obiektu użyteczności publicznej oraz zwiększenie skali wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:
Inwestycja polega na głębokiej termomodernizacji obiektu użyteczności publicznej - Zespołu Szkół Publicznych nr 2 w mieście Żyrardów, z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii w postaci paneli fotowoltaicznych. Głównym problemem jest niska efektywność energetyczna obiektu funkcjonującego w systemie edukacji publicznej oraz niewykorzystywany potencjał produkcji energii z OZE na potrzeby funkcjonowania budynku. Budynek wymaga głębokiej termomodernizacji. Zapewnienie uczniom i nauczycielom komfortu cieplnego podczas zajęć edukacyjnych wymaga nieustannego wytwarzania bardzo dużej ilości energii cieplnej, co powoduje nadmierną emisję do atmosfery gazów cieplarnianych. Dofinansowanie inwestycji jest niezbędne, ponieważ dalsza eksploatacja przestarzałych rozwiązań grzewczych degraduje środowisko naturalne. Z uwagi na funkcję budynku, jako placówki oświatowej, komfort cieplny w pomieszczeniach musi być utrzymywany, co wymaga spalania olbrzymich ilości paliw i powoduje emisję do atmosfery setek ton gazów cieplarnianych rocznie.
- Lokalizacja: okręg nr 9.
- Szacowana wartość projektu: 1 400 000 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru, audyt energetyczny, audyt ex post

Zadanie 4. Przebudowa boiska wielofunkcyjnego 28x44 m przy ZSP Nr 2 w Żyrardowie –projekt złożony w ramach Programu rozwoju szkolnej infrastruktury sportowej 2016 Ministerstwa Sportu oraz Programu rozwoju bazy sportowej województwa mazowieckiego.

- Inwestor: Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:

W ramach inwestycji powstanie wielofunkcyjne boisko o wymiarach 28.0x44.0 m (do gry w piłkę ręczną, koszykówkę, siatkówkę), z ogrodzeniem, piłkochwyty, furtkami, bramkami oraz zagospodarowanie terenu ciągami komunikacyjnymi (chodniki, podjazd z kostki betonowej, miejsce składowania odpadów), kosze na śmieci, stojaki na rowery, wiaty na rowery.

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Obecnie na terenie znajduje się budynek hali sportowej ZSP nr 2 wraz z boiskiem asfaltowym, wyposażonym w bramki i kosze do koszykówki. Istniejący stan zachowania jest średni - uszkodzona nawierzchnia asfaltowa boiska sportowego. W ramach zadania nastąpi rozbiórka istniejącego boiska wraz z infrastrukturą.

- Lokalizacja: okręg nr 9.

- Szacowana wartość projektu: 645 500 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru i sprawozdanie końcowe.

Zadanie 5. Projekty edukacyjne Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego

a) Szkoła bliżej nauki - stworzenie w 7 gminach Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego warunków dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu poprzez zwiększenie umiejętności i kompetencji nauczycielek i nauczycieli w zakresie pracy metodą eksperymentu, wyposażenie szkół w zestawy edukacyjne i narzędzia do nauczania przedmiotów przyrodniczych oraz rozwój kompetencji uczniów i uczennic w zakresie przedmiotów przyrodniczych m.in. poprzez realizację projektów edukacyjno-badawczych – projekt planowany do realizacji w ramach działania 10.1.2 RPO WM

- Inwestor: Centrum Nauki Kopernik/ partner Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:

Wskaźniki rezultatu (dla całego projektu):

- liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu – **1.520** (745K/775M)
- liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu – **132** (118K/14M)
- liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych – **38**

Wskaźniki produktu (dla całego projektu):

- liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie – **1.900** (931K/969M)
- liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie – **164** (147K/17M)
- liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie – **38**
- liczba zestawów edukacyjnych "WODA" przygotowanych i przekazanych do szkół objętych wsparciem w ramach projektu – **390**
- liczba zestawów informatycznych przygotowanych i przekazanych do szkół objętych wsparciem w ramach projektu – **260**
- liczba narzędzi edukacyjnych opracowanych i udostępnionych w ramach projektu – **38**
- liczba projektów edukacyjno-badawczych zrealizowanych w ramach projektu – **38**
- liczba godzin zajęć matematyczno-przyrodniczych realizowanych metodą eksperymentu z wykorzystaniem narzędzi, pomocy i wyposażenia zakupionego i opracowanego w ramach projektu – **1.512**
- liczba godzin dodatkowych zajęć edukacyjnych związanych z realizacją projektów edukacyjno-badawczych – **1.824**
- liczba godzin dodatkowych zajęć informatycznych przeprowadzonych z wykorzystaniem zestawów informatycznych zakupionych w ramach projektu - **152**
- liczba godzin dodatkowych zajęć terenowych przeprowadzonych z wykorzystaniem zestawu edukacyjnego "WODA" – **602**
- liczba międzyszkolnych pracowni przedmiotowych zapewniających warunki do nauczania opartego na metodzie eksperymentu i udostępnionych dla innych szkół prowadzonych przez ten sam organ - **2**

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Projekt realizowany będzie na obszarze 7 gmin należących do ZIT WOF (Warszawa, Grodzisk Mazowiecki, Otwock, Żyrardów, Kobylka, Lesznowola, Stare Babice). Wsparcie zostanie skier. do 1900 ucz./uczennc (969M/931K) oraz 164 nauczycielek/li (147K/17M) z 38 szkół (20 szkół podst. i 18 gimnazjów) zlokalizowanych na w/w obszarze. W gronie szkół biorących udział w projekcie są szkoły integracyjne, zespoły szkół i szkoły z terenów wiejskich. Realizacja projektu przyczyni się do rozwoju kompetencji kluczowych i kształtowania właściwych postaw i umiejętności ucz./uczennc oraz umożliwi stworzenie warunków dla nauczania metodą eksperymentu poprzez wyposażenie 38 szkół w narzędzia do nauczania przedmiotów przyrodniczych (wyposażenie szkolnych pracowni przyrody, zestawy edukacyjne "WODA", zestawy informatyczne) i realizację 38 projektów edukacyjno-badawczych. Głównym celem projektu jest zwiększenie kompetencji ucz./uczennc w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych i informatyki oraz kształtowanie postaw kreatywności i umiejętności pracy zespołowej. Zostanie przeprowadzony cykl zajęć dla ucz./uczennc z wykorzystaniem przestrzeni CNK (laboratoria, wystawy stałe i czasowe). Ucz./uczennc wezmą udział w zajęciach dodatkowych z wykorzystaniem nowych narzędzi edukacyjnych i informatycznych. Wezmą również udział w zajęciach terenowych i zrealizują projekty edukacyjno-badawcze. Dzięki udziałowi w programie ucz./uczennc poznają nowe metody pracy, uczą się rozwiązywać problemy z wykorzystaniem metody badawczej, samodzielnie wykonają eksperymenty oraz zaplanują i przeprowadzą projekty naukowe. Integralną częścią projektu jest kompleksowy program warsztatów dla nauczycieli przyrody, geografii, fizyki, chemii, biologii, matematyki i informatyki. Obejmuje on cykl zajęć, dotyczących m.in. roli nauki w edukacji, sposobów wykorzystania technik i narzędzi wspierających uczenie się, organizacji czasu i przestrzeni edukacyjnych. Dzięki warsztatom nauczyciele/lki będą potrafili wspierać ucz./uczennc w twórczym rozwiązywaniu problemów i tworzyć warunki sprzyjające rozwojowi ich kreatywności.

- Lokalizacja: w ramach projektu są zgłoszone szkoły Szkoła Podstawowa nr 2 (okręg nr 9) oraz Gimnazjum Publiczne nr 1 (okręg nr 10).
- Szacowana wartość projektu: 4 999 822 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru i sprawozdanie końcowe.

b) DOBRA EDUKACJA – wzmacnianie kompetencji uczniów i nauczycieli - projekt planowany do realizacji w ramach działania 10.1.2 RPO WM

- Inwestor: Instytut Badań Edukacyjnych/partner w projekcie Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:

Podnoszenie kompetencji uczniów poprzez wzmacnianie i rozwój pracy nauczyciela.

Wzrost kompetencji i współpracy nauczycieli

Doposażenie szkół w potrzebne sprzęty (laboratoria, komputery, materiały edukacyjne – np. gry edukacyjne)

Prace bezpośrednie z nauczycielami w kontekście realnych problemów szkolnych

Bieżące wsparcie psychologów

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Rozwój kompetencji kluczowych, postaw i umiejętności uczniów w zakresie kreatywności, samodzielnego myślenia, komunikacji oraz pracy zespołowej i projektowej, poprzez ścisłą współpracę nauczycielami w procesie dydaktycznym i wychowawczym.

- Lokalizacja: Publiczne Gimnazjum nr 2 (okręg nr 9), Szkoła Podstawowa nr 1 (okręg nr 10).
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokoły odbioru i sprawozdanie końcowe.

c) Szansa na lepszy start dzieci niepełnosprawnych z Miejskiego Integracyjnego Przedszkola nr 10 w Żyrardowie - projekt planowany do realizacji w ramach działania 10.1.4 RPO WM

- Inwestor: Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty: Dzięki realizacji powyższych zadań zostaną zrealizowane następujące wskaźniki

a) produktu: - liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej – 15 osób

b) rezultatu: - Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu – 10 osób.

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Głównym celem projektu jest wszechstronne wspomaganie rozwoju niepełnosprawnego dziecka uczęszczającego do Miejskiego Integracyjnego Przedszkola nr 10 w Żyrardowie w roku szkolnym 2016/2017. Aby go zrealizować w ramach projektu zamierzamy wykonać 3 zadania: 1. Rekrutacja uczestników. 2. Dodatkowa oferta edukacyjna i specjalistyczna dla dzieci z niepełnosprawnością. 3. Doskonalenie zawodowe nauczycieli: kursy i szkolenia specjalistyczne.

Grupą docelową projektu jest 15 dzieci niepełnosprawnych z Żyrardowa (woj. mazowieckie) w wieku od 3 do 6 lat wymagających specjalnej organizacji zajęć i realizacji zaleceń Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej; dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego oraz dzieci z opiniami oraz 10 nauczycieli pracujących w MIP 10. Wspomaganie rozwoju dziecka niepełnosprawnego poprzez zwiększenie liczby godzin zajęć specjalistycznych o charakterze socjoterapeutycznym oraz dodatkowych kompetencji nauczycieli realnie będzie miało wpływ na wzrost jakości edukacji, a co jest z tym związane do powstania SPÓJNEGO, NOWOCZESNEGO SYSTEMU EDUKACJI W PRZEDSZKOLU. Projekt będzie realizowany na obszarze gminy, której poziom upowszechniania edukacji przedszkolnej (63,4%) znajduje się poniżej średniego poziomu określonego dla województwa mazowieckiego.

- Lokalizacja: okręg nr 9.
- Szacowana wartość projektu: 333 194 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru i sprawozdanie końcowe.

Zadanie 6. Rewitalizacja zabytkowego budynku Kantoru z adaptacją na Centrum Obsługi Mieszkańców i bibliotekę publiczną – działania są planowane do realizacji przez spółkę powołaną z Funduszem Inwestycyjnym Banku Gospodarstwa Krajowego.

- Zadanie realizuje: Centrum Obsługi Mieszkańców Kantor „Żyrardów” sp. z o.o
- Prognozowane rezultaty:

Poprawa jakości obsługi mieszkańców miasta oraz poprawa warunków pracy pracowników samorządowych oraz dostęp do nowoczesnej multimedialnej biblioteki Badanie stopnia zadowolenia klientów Urzędu Miasta oraz biblioteki.

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Rewitalizacja zabytkowego XIX wiecznego budynku biura głównego dawnych Zakładów Lniarskich poprzez odrestaurowanie zabytkowej materii z wprowadzeniem współczesnych rozwiązań technicznych umożliwiających użytkowanie budynku w standardach XXI w. zwłaszcza w zakresie instalacji: elektrycznych, sieci informatycznych, monitoringu, centralnego ogrzewania, wentylacyjno – klimatyzacyjnych oraz zastosowania stolarki okiennej zapewniającej utrzymanie w budynku odpowiednich warunków temperatury

i wilgotności powietrza przy minimalizacji kosztów. Wyposażenie budynku w dźwig osobowy oraz pochylnie przy wejściach udostępni budynek dla osób niepełnosprawnych i z dziećmi w wózkach.

- Lokalizacja: okręg nr 9.
- Szacowana wartość projektu: 18 500 000 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru i sprawozdanie końcowe.

Zadanie 7 Rewaloryzacja zabytkowego obiektu Przedszkola nr 9 w Żyrardowie – projekt planowany do złożenia w ramach działania 5.3 RPO WM.

- Zadanie realizuje: Miasto Żyrardów
- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Ochronka fabryczna w Żyrardowie należy do jednych z najstarszych obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie osady fabrycznej. Powstała w 1875 r., jako jedna z pierwszych tego typu placówek w Królestwie Polskim. Budynek jest założony na planie krzyża symetryczny. Budynek główny piętrowy wykonano na rzucie prostokąta. Od strony frontowej budynek zdobiony jest trzysiosowym ryzalitem z wieżyczką nakrytą hełmem. Od strony południowej znajduje się hall łączący budynek główny z pawilonem mieszczącym salę balową. Z dwóch stron wspomnianego hallu odchodzą korytarze prowadzące poprzez łączniki do dwukondygnacyjnych skrzydeł bocznych. Budynek główny i boczne skrzydła są nakryte dachami czterospadowymi, łączniki i korytarz dwuspadowymi. Sala balowa posiada najbogatszy wystrój architektoniczny (kolumnada, pilastry, gzymsy, profilowane nadproża) ponadto jest zwieńczona belwederkiem.

Elewacja budynku wykonana jest z cegły ceramicznej czerwonej. Zdobiona jest gzymsami i obramieniami okiennymi. Budynek był częściowo przebudowany w okresie międzywojennym. Bezpośrednio po drugiej wojnie światowej wielokrotnie prowadzono, o różnej skali, prace remontowe i malarskie szczególnie we wnętrzach.

Obecnie zarówno elewacja jak i wystrój architektoniczny wnętrz budynku ze względu na zniszczenia wymagają wykonania remontu generalnego i prac konserwatorskich. Dodatkowo wymianie będzie ulegać stolarka okienna i drzwiowa oraz roboty dachowe.

Dawna ochronka fabryczna, spełnia dziś swą pierwotną funkcję i mieści się w niej Miejskie Przedszkole nr 9.

Budynek ochronki znajduje się przy głównym placu Jana Pawła II w Żyrardowie, dawnym rynku, przy którym wybudowane zostały najbardziej reprezentacyjne budynki osady fabrycznej – neogotycki kościół, szkoła, dom kultury, magistrat oraz zabudowania fabryki wyrobów lnianych.

Rewaloryzacja obiektu będzie prowadziła do poprawy stanu zachowania zabytkowego budynku, pozwoli na dalsze użytkowanie zgodnie z jego pierwotną funkcją.

- Lokalizacja: okręg nr 9.
- Szacowana wartość projektu: 8 000 000 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru i sprawozdanie końcowe

Zadanie 8. Termomodernizacja budynku Centrum Kultury w Żyrardowie – projekt planowany do złożenia w ramach działania 5.3 RPO WM.

- Zadanie realizuje: Centrum Kultury w Żyrardowie
- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

W ramach planowanej termomodernizacji zabytkowego budynku Centrum Kultury w Żyrardowie planuje się poprawę energetyczną budynku poprzez ocieplenie elewacji, wymianę stolarki okiennej jak również wymianę oświetlenia na energooszczędne.

- Lokalizacja: okręg nr 9.
- Szacowana wartość projektu: 3 600 000 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru i sprawozdanie końcowe

Zadanie 9. Rewaloryzacja sali widowiskowej Centrum Kultury w Żyrardowie – projekt planowany do złożenia w ramach działania 5.3 RPO WM.

- Zadanie realizuje: Centrum Kultury w Żyrardowie
- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Instytucja planuje rewaloryzację zabytkowej sali widowiskowej centrum kultury w Żyrardowie poprzez wymianę systemu widowni, przywrócenie walorów akustycznych (obniżenie nachylenia widowni i wprowadzenie systemu ruchomych siedzisk widowni), wygłuszenie sceny głównej oraz adaptację tyłu sceny na potrzeby warsztatów teatralnych i recytatorskich. Na scenie głównej zostanie również wymieniona podłoga.

- Lokalizacja: okręg nr 9.
- Szacowana wartość projektu: 3 600 000 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru i sprawozdanie końcowe

Zadanie 10. Adaptacja piwnic w budynku Centrum Kultury na cele edukacyjno-kulturalne – projekt planowany do złożenia w ramach działania 5.3 RPO WM..

- Zadanie realizuje: Centrum Kultury w Żyrardowie
- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

W budynku Centrum Kultury w Żyrardowie znajdują się piwnice, w których znajdują się maszyny po nieużywanym systemie wentylacji zasilanych parą i zamiarem instytucji jest zaadaptowanie ich na cele edukacyjno-kulturalne. W piwnicach mogłyby powstać nowe studio nagrań oraz pracownia fotograficzna. Dodatkowo przestrzenie mogłyby być wykorzystywane do innych celów edukacyjnych.

- Lokalizacja: okręg nr 9.
- Szacowana wartość projektu: 3 600 000 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru i sprawozdanie końcowe

Zadanie nr 11. Poprawa dostępności i jakości infrastruktury edukacyjnej poprzez budowę przedszkola przy ul. Brzóska w Żyrardowie.

- Inwestor: Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:

Wybudowany 1 obiekt

Powierzchnia użytkowa obiektu: 1300 m²

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Zadanie będzie polegać na budowie przedszkola wraz z zagospodarowaniem terenu obejmującym place zabaw, które stanowić będzie kontynuację funkcji poprzedniej zabudowy przedszkolnej tego terenu. Zasadniczym założeniem inwestycji jest udostępnienie miejsca, które oprócz funkcji podstawowych polegających na opiece nad dziećmi, pozwoli także na wszechstronny rozwój intelektualny dziecka, a także umożliwi kształtowanie jego wrażliwości na różnorodne formy estetyczne. Potrzeba realizacji tego projektu wynika z diagnozy, która wskazała, że brak jest obecnie miejsc w przedszkolach, jak również stan techniczny istniejących przedszkoli wymaga prac remontowych.

Zaplanowane rozwiązania będą umożliwiać skorzystanie z obiektu osobom niepełnosprawnym – przy wejściu będzie wybudowany odpowiedni podjazd, ponadto dostosowane zostaną sanitariaty. Należy także zaznaczyć, iż obiekt będzie parterowy, co nie będzie przysparzać barier architektonicznych uniemożliwiających skorzystanie z niego osobom niepełnosprawnym.

- Lokalizacja: okręg nr 6.
- Szacowana wartość projektu: 4 600 000 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru, audyt energetyczny, audyt ex post

II. STREFA: BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Zadanie 1. Doposażenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Żyrardowie – wniosek złożony w ramach Samorządowego Programu dotyczącego pomocy finansowej dla gmin/miast w ramach zakupu nowych średnich samochodów ratowniczo-gaśniczych ze sprzętem ratowniczo-gaśniczym zamontowanym na stałe oraz zakupu sprzętu ratowniczo-gaśniczego dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych „OSP-2016”, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie oraz działanie 5.1.RPO WM.

- Zadanie realizuje: Miasto Żyrardów (we współpracy z OSP Żyrardów)
- Prognozowane rezultaty:

Średni samochód ratowniczo – gaśniczy ze sprzętem ratowniczo – gaśniczym zamontowanym na stałe – 1 szt.

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

W ramach Samorządowego Programu dotyczącego pomocy finansowej dla gmin/miast zakupiony zostanie nowy średni samochód ratowniczo-gaśniczych ze sprzętem ratowniczo-gaśniczym zamontowanym na stałe na rzecz Ochotniczej Straży Pożarnej w Żyrardowie. Planowany zakup będzie miał korzystny wpływ na skuteczność prowadzonych akcji ratowniczych oraz na poprawę bezpieczeństwa publicznego na terenie województwa mazowieckiego, a co w dalszej konsekwencji doprowadzi do zagęszczania sieci jednostek OSP w KSRG będących w stałej gotowości do podejmowania działań ratowniczo – gaśniczych na terenie województwa mazowieckiego

Prawidłowa realizacja zadań z zakresu bezpieczeństwa, a więc bardzo często ratowanie życia poszkodowanym, nie jest możliwe bez odpowiedniego wyposażenia OSP Żyrardów w sprzęt specjalistyczny oraz samochody.

- Lokalizacja: cały obszar rewitalizacji.
- Szacowana wartość projektu: 800 000 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru i sprawozdanie końcowe

III. STREFA: GOSPODARKA MIESZKANIOWA

Zadanie 1. Budowa budynku wielofunkcyjno – mieszkalnego przy ul. Waryńskiego

- Zadanie realizuje: Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:

Wybudowanie obiektu wielofunkcyjno – mieszkalnego- 1 szt.

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

W ramach projektu powstanie budynek wielorodzinny przy ul. Waryńskiego o zabudowie pierzejowej nawiązujący stylistyką do istniejącej zabudowy. Będzie to budynek mieszkalny wielorodzinny, komunalny, czterokondygnacyjny (piwnice, parter + II piętra) całkowicie podpiwniczone o liczbie mieszkań ok. 50. Na parterze budynku będą znajdowały się

pomieszczenia wykorzystywane przez podmioty „ekonomii społecznej” w celu aktywizacji mieszkańców najbliższej okolicy, jak i całego obszaru zdegradowanego.

Na I i II piętrze mieszkania będą w składzie: pokój z kuchnią oraz 2 pokoje z kuchnią (z przewagą mieszkań dwupokojowych). W jednej klatce na parterze w budynku 3 mieszkania zostaną przystosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zagospodarowany zostanie również teren przy budynku w niezbędną infrastrukturę budowlaną i techniczną, zapewniającą użytkowanie obiektu zgodnie z jego przeznaczeniem, w tym przebudowę i rozbudowę istniejących sieci, budowę przyłączy i urządzeń instalacyjnych, przejazdów, parkingów, placów, ciągów komunikacji pieszej.

- Lokalizacja: okręg 10.
- Szacowana wartość projektu: 3 500 000 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru i sprawozdanie końcowe

IV. STREFA: ŚRODOWISKO I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

Zadanie 1. Zmniejszenie negatywnego wpływu transportu publicznego na środowisko naturalne - Rozwój sieci dróg rowerowych

- Inwestor: Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:
 - Korzyści społeczne:
 - o bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców,
 - o spójna i rozsądnie zaplanowana sieć ścieżek rowerowych ma realny wpływ na poprawę bezpieczeństwa na drogach,
 - o trasy rowerowe w miastach powinny tworzyć sieć miejską i podmiejską, która to pokrywać się będzie z fragmentami sieci turystycznej wyznaczonej na terenie Miasta.
- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:
Na terenie miasta Żyrardowa planuje się rozwój sieci dróg rowerowych – budowa 11 km ścieżek rowerowych wraz z parkingami dla rowerów
- Szacowana wartość projektu: 11 000 000 zł.
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokoły odbioru

Zadanie 2. Zmniejszenie negatywnego wpływu transportu publicznego na środowisko naturalne - Systemy Park&Ride

- Inwestor: Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:
Centrum miasta może stać się przestrzenią dla ludzi, osób pieszych, a nie dla pędzących samochodów. Spowolnienie ruchu w mieście doprowadzi do ożywienia tkanki miejskiej i przekazania przestrzeni publicznej mieszkańcom.
Zmniejszenie ruchu samochodowego w centrum Miasta, zmniejszenie emisji toksycznych gazów do atmosfery w efekcie mniejsze zanieczyszczenie powietrza w centralnych dzielnicach.
- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:
Na terenie miasta Żyrardowa, w okolicach dworca kolejowego, planuje się rozwój systemu parkingów Park&Ride – budowa/przebudowa 4 parkingów samochodowych wraz z parkingami dla rowerów.
- Szacowana wartość projektu: 5 000 000 zł.
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokoły odbioru

V. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Zadanie 1. Inicjatywy Lokalne

Uchwała nr XIX/123/16 Rady Miasta Żyrardowa z dnia 28 stycznia 2016 r. w sprawie uchwalenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej umożliwia współpracę Miasta Żyrardowa z jego mieszkańcami w celu wspólnego realizowania zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej Miasta Żyrardowa. Celem podejmowanej inicjatywy jest realizacja przedsięwzięć polepszających warunki życia mieszkańców. W ramach inicjatywy lokalnej mogą być realizowane zadania publiczne wymienione w art. 19b ustawy w zakresie należącym do zadań gminy. W roku 2016 w budżecie Miasta Żyrardowa na realizację powyższej uchwały zabezpieczono kwotę 500 000 zł.

Zadanie 2. Budowa ulicy Nowy Świat na odc. od ul. B. Limanowskiego do istn. utwardzenia z wykonaniem kanalizacji deszczowej i oświetlenia ulicznego – działanie Działanie 6.2 RPO WM.

- Zadanie realizuje: Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:

Udostępnienie „serca” - centrali dawnych Zakładów Lniarskich dla ruchu pieszego i samochodowego (z wyłączeniem pojazdów ciężkich) oraz zagospodarowanie terenu w sposób gwarantujący zachowanie walorów zabytkowych z elementami współczesnymi (oświetlenie uliczne, elementy małej architektury, zieleń) co wprowadzi życie do tego rejonu miasta. Wzrost zainteresowania inwestorów tym rejonem.

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Budowa ulicy o nawierzchni utwardzonej wraz z chodnikami i miejscami parkingowymi. Odwodnienie terenu poprzez budowę kanalizacji deszczowej. Wyposażenie powstałej ulicy w obustronne oświetlenie uliczne w formie stylizowanych latarni ulicznych. Wprowadzenie stylizowanych elementów małej architektury tj. ławki, kosze na śmieci itp.

- Lokalizacja: okręg nr 9.
- Szacowana wartość projektu: 6 000 000 zł
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokół odbioru i sprawozdanie końcowe

Zadanie 3. Termomodernizacji budynku A wraz z zagospodarowaniem terenu Centrum Zdrowia Mazowska Zachodniego.

- Inwestor: Centrum Zdrowia Mazowska Zachodniego.
- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Zgodnie z pismem CZMZ/ZN/06/2016 z dnia 9 marca 2016 r. Centrum Zdrowia Mazowska Zachodniego planuje realizację inwestycji dotyczącą termomodernizacji budynku A wraz z zagospodarowaniem terenu. Została już opracowana dokumentacja techniczno – kosztorysowa przebudowy sieci rozdzielnych ciepłowniczych związanych z tym budynkiem oraz opracowane zostały audyty energetyczne budynku A.

- Lokalizacja: okręg nr 9.

Zadanie 4. Budowa budynku mieszkalnego z usługami i garażem podziemnym w Żyrardowie (ul. Nowy Świat 11)

- Inwestor: Zbor – Bud sp. z o.o.
- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Zgodnie z pismem z dnia 17 stycznia 2016 r. planowana jest inwestycja dotycząca budowy budynku mieszkalnego z usługami wraz z zagospodarowaniem przestrzeni przy ul. Nowy Świat 11.

- Lokalizacja: okręg nr 9.

Zadanie 5. Prace remontowo – konserwatorskie kościoła pw. Matki Bożej Pocieszenia wraz z zagospodarowaniem terenu w Żyrardowie

- Inwestor: Rzymskokatolicka Parafia Matki Bożej Pocieszenia w Żyrardowie
- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

W wyniku kontroli stanu zachowania zabytkowego budynku kościoła Miejski Konserwator Zabytków w Żyrardowie zalecił bezzwłocznie wykonać kompleksowy remont mający na celu poprawę stanu zachowania obiektu oraz przeprowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich. Kościół to nie tylko obiekt sakralny. Jest miejscem, gdzie odbywają się liczne koncerty muzyki poważnej i organowej. W ramach zadania planowane jest również przygotowanie ekspozycji zabytków ruchomych stanowiących wyposażenie kościoła.

- Lokalizacja: okręg nr 9.

Zadanie 6. Zagospodarowanie terenu Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. Ignacego Jana Paderewskiego w Żyrardowie

- Inwestor: Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. Ignacego Jana Paderewskiego w Żyrardowie
- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Część prac termomodernizacyjnych budynku szkoły została wykonana w ramach projektu systemowego, którego beneficjentem był MKiDN w ramach działania 9.3 „Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej”, Priorytet IX „Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna” Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko 2007-2013”.

Obecnie szkoła planuje jako uzupełnienie tej inwestycji prace związane z zagospodarowaniem terenu.

- Lokalizacja: okręg nr 9.

VII. Ogólny opis innych, uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Strefa społeczna:

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat Żyrardów znacząco zmienił swój charakter. Na gruncie typowego miasta przemysłowego powstał ciekawy ośrodek turystyki industrialnej. Potwierdzeniem zachodzących w Żyrardowie zmian jest przyznany przez Polską Organizację Turystyczną certyfikat **Najlepszy produkt turystyczny 2010 roku**, czy główna nagroda w ogłoszonym przez Komisję Europejską konkursie na **Najlepsze Europejskie Destynacje Turystyczne EDEN** (rok 2011). Od roku 2013 roku Żyrardów jest także członkiem Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego – ERIH, międzynarodowego stowarzyszenia skupiającego najistotniejsze i najciekawsze turystycznie miejsca europejskiej historii przemysłu.

Odejście od przemysłowego charakteru miasta, wymuszone niejako zakończeniem działalności Żyrardowskich Zakładów Przemysłu Lniarskiego, sprawiło, że to właśnie unikalne w swym charakterze bogactwo XIX-wiecznych zabytków postindustrialnych stało się jednym z najważniejszych czynników stymulujących obecny rozwój miasta. Zmiana charakteru miasta z ośrodka przemysłowego na turystyczny sprawiła, że jednym z priorytetów Żyrardowa stała się rewitalizacja, jako narzędzie do rozwijania potencjału turystycznego i gospodarczego miasta, a także jako ważny element budowania tożsamości lokalnej i wspierania procesu integracji społecznej. W 2008 roku w Żyrardowie oznaczona została pierwsza miejskie trasa turystyczna, przybliżająca turystom, ale też mieszkańcom, najważniejsze i najcenniejsze spośród żyrardowskich zabytków. Niezwykle przychylny odbiór tego projektu pokazuje, że warto byłoby w najbliższej przyszłości pokusić się o realizację kilku kolejnych miejskich ścieżek turystyczno-edukacyjnych prezentujących np. historię miasta, czy też zapomniany dziś już proces obróbki lnu. Z pewnością niezwykle ważnym zadaniem jest też poszerzenie oferty Centrum Informacji Turystycznej, które docelowo, poza informacją na temat Miasta dla gości z zewnątrz, powinno także oferować działania edukacyjne adresowane do dzieci i młodzieży, ukierunkowane na poszerzanie ich wiedzy o Żyrardowie i wspierające proces identyfikacji z rodzinnym miastem.

Trwający obecnie proces rewitalizacji osady fabrycznej przyciąga uwagę kolejnych inwestorów, zafascynowanych potencjałem gospodarczym i turystycznym miasta. Moda na adaptację obiektów pofabrycznych na cele usługowo-mieszkaniowe sprawiła, że przesiąknięte historią mury dawnej żyrardowskiej fabryki otrzymują dziś zupełnie nowe funkcje, odzyskując przy tym, dzięki starannie prowadzonej rewitalizacji, pierwotny, imponujący wygląd.

Strefa gospodarka mieszkaniowa:

Zasób Mieszkaniowy Gminy Miasta Żyrardów stanowią 3285 mieszkania w 120 budynkach gminnych i 154 budynkach wspólnot mieszkaniowych.

Większość nieruchomości na tym terenie wzniesiona była przed II wojną światową. Niedoinwestowanie tego zasobu – brak remontów kapitałnych i modernizacji skutkuje obecnie kosztownymi planami inwestycji. Aby zasób objęty ochroną konserwatorską tętnił życiem, aby ograniczyć rozbiórki budynków co uszczupli zasób gminy i zmniejszy możliwość w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkaniowych najuboższych rodzin należy przeprowadzić szereg inwestycji z zakresu poprawy stanu technicznego nieruchomości. Projekt wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Żyrardów na lata 2016-2020 zawiera prognozę dotyczącą wielkości oraz stanu technicznego zasobu mieszkaniowego gminy Żyrardów, analizę potrzeb a także plany remontów, modernizacji i zasady polityki czynszowej w tym sprzedaż lokali. Ogólna analiza potrzeb remontów

i modernizacji budynków i lokali zasobu Gminy sporządzona została na podstawie dokonywanych w ostatnich latach przeglądów technicznych, ekspertyz, nakazów instytucji zewnętrznych oraz wyników systematycznej kontroli budynków i wykazuje konieczność wykonania poniższych prac remontowo-budowlanych:

1. Roboty dekarско-błacharskie,
2. Wymian instalacji elektrycznej i gazowej, roboty zduńskie,
3. Remonty przewodów kominowych i wentylacyjnych,
4. Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej,
5. Roboty termo - modernizacyjne budynków,
6. Wymiana elementów budynków zawierających azbest,
7. Osuszanie budynków,
8. Wymiana instalacji wodno-kanalizacyjnej,
9. Wymiana instalacji centralnego ogrzewania.

Szczegółowy zakres planowanych remontów i modernizacji w latach 2016-2020 może ulec zmianie w przypadku braku zgody wspólnot mieszkaniowych, braku środków na jego realizację lub zmiany priorytetów.

Podstawowymi źródłami finansowania gospodarki mieszkaniowej w latach 2016 – 2020 będą:

- budżet Miasta Żyrardowa,
- wpływy z czynszów za lokale mieszkalne,
- wpływy z czynszów za lokale użytkowe i inne pomieszczenia niemieszkalne.

Dodatkowymi źródłami finansowania gospodarki mieszkaniowej mogą być:

- Fundusze Unii Europejskiej.
- Środki z budżetu państwa.
- Fundusz dopłat.
- Kredyty komercyjne.
- Inne źródła finansowania.

Strefa środowisko:

W Żyrardowie wiele zmian zachodzi również w dziedzinie zmian w środowisku naturalnym. Zgodnie z „Planem Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Żyrardowa” na najbliższy czas zaplanowanych jest kilka inwestycji, przykładowe z nich to:

1. Program termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej na terenie Miasta Żyrardów

- Inwestor: Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:

Termomodernizacja obiektów publicznych to podstawowy element planu działań w zakresie ograniczania emisji gazów cieplarnianych. redukcja zużycia energii w obiektach przewidzianych do termomodernizacji wskutek realizacji zadania zostanie ograniczona o 20%.

Korzyści społeczne:

- ✓ zwiększenie komfortu cieplnego w budynkach użyteczności publicznej,
- ✓ polepszenie jakości usług danych jednostek administracji publicznej,

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

Termomodernizacja 10 budynków użyteczności publicznej

- Lokalizacja – cały obszar rewitalizacji

- Szacowana wartość projektu: 2 000 000 zł.
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokoły odbioru, audyty energetyczne

2. Inwentaryzacja i modernizacja oświetlenia ulicznego i wewnątrzzakładowego

- Inwestor: Miasto Żyrardów/ PGK Żyrardów Sp. z o.o.
- Prognozowane rezultaty:

Redukcja zużycia energii wskutek modernizacji oświetlenia (50%) – 1 631,73 MWh

Redukcja mocy systemu oświetleniowego 405,50 kW

Korzyści społeczne:

- o zwiększenie komfortu wykorzystania przestrzeni publicznej,
- o oświetlenie uliczne odgrywa istotną rolę w zachowaniu bezpieczeństwa ruchu publicznego. Zapewnia dobrą widoczność w zmroku czy w złych warunkach pogodowych, wiąże się z ponoszeniem znacznych kosztów na energię elektryczną. W gminie gdzie funkcjonują starsze, nieefektywne systemy oświetlenia ulic, koszty oświetlenia są bardzo wysokie, dlatego modernizacja oświetlenia ulicznego niesie za sobą ogromny potencjał oszczędnościowy, który może sięgnąć do 60%,
- o zwiększenie efektywności energetycznej wraz z zmniejszeniem zużycia energii na cele oświetleniowe,
- o inteligentne sterowanie oświetleniem,
- o wysoka trwałość oświetlenia (ok. 50 000- 70 000 godzin),
- o brak promieniowania UV i podczerwieni,
- o niewielkie wymagania eksploatacyjne.
- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

W działaniu przewiduje się możliwość wymiany opraw (na oprawy typu LED).

- Lokalizacja – cały obszar rewitalizacji
- Szacowana wartość projektu: 4 055 000 zł.
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokoły odbioru

3. Montaż odnawialnych źródeł energii na obiektach użyteczności publicznej

- Inwestor: Miasto Żyrardów
- Prognozowane rezultaty:

Redukcja emisji CO₂

Niskie koszty eksploatacji

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

W ramach tego działania, proponuje się montaż na 10 wybranych obiektach publicznych instalacji fotowoltaicznych o mocy 10 kW każda.

- Lokalizacja – cały obszar rewitalizacji
- Szacowana wartość projektu: 1 400 000 zł.
- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokoły odbioru

4. Termomodernizacja budynków mieszkalnych i komunalnych na terenie Miasta wraz z audytem energetycznym

- Inwestor: Mieszkańcy, Administratorzy Budynków, Deweloperzy
- Prognozowane rezultaty:

Szacunkowym efektem realizacji zadania jest obniżenie zużycia energii w zmodernizowanych obiektach o 20%.

- Syntetyczny opis planowanych do podjęcia zadań i działań:

W ramach działania w zakresie termomodernizacji obiektów mieszkalnych zakłada się termomodernizację 100 lokali mieszkalnych znajdujących się na terenie Miasta.

Lokalizacja – cały obszar rewitalizacji

Szacowana wartość projektu: 800 000 zł.

- Sposób oceny (zmierzenia) efektów realizacji przedsięwzięć w odniesieniu do celów programu: protokoły odbioru.

VIII. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji

Planowane w zakresie Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa działania nawiązują do zapisów dokumentów zarówno krajowych, regionalnych, jak ponadnarodowych (UE). Kompleksowość programu rewitalizacji będzie realizowana zgodnie z poniższymi zasadami.

Program rewitalizacji ujmuje działania w sposób kompleksowy (z uwzględnieniem projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków unijnych oraz innych publicznych lub prywatnych) tak, aby nie pomijać aspektu społecznego oraz gospodarczego lub przestrzenno-funkcjonalnego lub technicznego lub środowiskowego związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem. Koncentracja programu rewitalizacji. Co do zasady projekty rewitalizacyjne realizowane są na obszarach rewitalizacji. Do objęcia wsparciem można jednak dopuszczać także projekty rewitalizacyjne zlokalizowane poza tym obszarem, jeśli służą one realizacji celów wynikających z programu rewitalizacji.

Komplementarność projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest wymogiem koniecznym dla wspierania projektów (a także szerzej: przedsięwzięć) rewitalizacyjnych i jest zapewnieniem ich komplementarności w różnych wymiarach. W szczególności dotyczy to komplementarności: przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania. W przypadku Żyrardowa wszystkie projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne będą realizowane zgodnie z tymi zasadami, które są szczegółowo opisane poniżej:

1. Komplementarność przestrzenna – w ramach Programu rewitalizacji Miasta Żyrardowa wdzieliśmy pod uwagę podczas tworzenia i realizacji programu wzajemne powiązania pomiędzy projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi zarówno realizowanych na obszarze rewitalizacji, jak i znajdujących się poza nim, ale oddziałujących na obszar rewitalizacji. Zapewnienie komplementarności przestrzennej projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych ma służyć temu, by program rewitalizacji efektywnie oddziaływał na cały dotknięty kryzysem obszar (a nie punktowo, w pojedynczych miejscach), poszczególne projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne wzajemnie się dopełniały przestrzennie oraz by zachodził między nimi efekt synergii. Celem zapewnienia komplementarności przestrzennej interwencji jest także to, by prowadzone działania nie skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary lub nie prowadziły do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Komplementarność przestrzenna skutkuje ciągłą analizą następstw decyzji przestrzennych w skali całej gminy i jej otoczenia (np. przeznaczanie nowych terenów pod zabudowę) dla skuteczności programu rewitalizacji.

2. Komplementarność problemowa - w ramach Programu rewitalizacji Miasta Żyrardowa wdzieliśmy pod uwagę podczas tworzenia i realizacji programu konieczność realizacji takich projektów/przedsięwzięć, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym, środowiskowym). Zapewnienie komplementarności problemowej ma przeciwdziałać fragmentacji działań (np. tzw. „rewitalizacji technicznej”, „rewitalizacji społecznej” – określeń błędnie stosowanych, ponieważ rewitalizacja jest zawsze kompleksowa) koncentrując uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru.

W komplementarności problemowej konieczne jest określenie pożądanego stanu, do jakiego mają doprowadzić dany obszar projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne, oraz jego parametryzacja. Tak postawione zadanie ułatwi później wybór odpowiednich mierników/wskaźników osiągania celów programu rewitalizacji. Skuteczna komplementarność problemowa oznacza konieczność powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy na innych polach, co skutkuje lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań administracji. Dla uzyskania lepszych efektów komplementarności problemowej będziemy przygotowywać w ramach projektu Modelowej rewitalizacji miast nowe mechanizmy. Analiza ta powinna obejmować m.in. sytuację społeczną, gospodarczą i przestrzenną oraz obserwowane zjawiska i trendy demograficzne.

3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna – tworząc system zarządzania programem rewitalizacji, zwracaliśmy uwagę głównie na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu zarządzania programem rewitalizacji w przyjętym przez daną gminę systemie zarządzania w ogóle.

4. Komplementarność międzyokresowa - oznacza konieczność dokonania rozeznania, analizy i krytycznej oceny oraz sformułowania wniosków na temat dotychczasowego (w kontekście zaangażowania środków wspólnotowych, szczególnie w ramach polityki spójności 2007-2013) sposobu wspierania procesów rewitalizacji, jego skuteczności, osiągnięć i problemów wdrażania projektów i programów rewitalizacji. W oparciu o dokonane analizy zasadne jest zadbanie o uzupełnianie (dopełnianie) przedsięwzięć już zrealizowanych w ramach polityki spójności 2007-2013 (np. o charakterze infrastrukturalnym) projektami komplementarnymi (np. o charakterze społecznym) realizowanymi w ramach polityki spójności 2014-2020. Zachowanie ciągłości programowej (polegającej na kontynuacji lub rozwijaniu wsparcia z polityki spójności 2007-2013) ma w procesach rewitalizacji kluczowe znaczenie. Przykładem tego typu działań są projekty edukacyjne w szkołach, które w okresie programowania 2004-2006 zostały zrealizowane z ZPORR, a w okresie programowania 2007-2013 i 2014-2020 wykorzystującą infrastrukturę realizowane są projekty tzw. miękkie (EFS).

5. Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020, oznacza, że projekty rewitalizacyjne, wynikające z programu rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. W przypadku Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa widzimy silną koordynację i synergię projektów rewitalizacyjnych finansowanych szczególnie w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju dla uzyskania korzystnych efektów dla obszarów rewitalizacji. Komplementarność finansowa oznacza także zdolność łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania (partnerów rewitalizacji), przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądaných zmian.

IX. Indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć

Źródłami finansowania zadań będą:

- fundusze strukturalne Unii Europejskiej;
- budżet miasta;
- budżety wspólnot mieszkaniowych;
- budżety właścicieli nieruchomości;
- budżety Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Fundusze strukturalne, których środki mogą być wykorzystane na zadania z zakresu rewitalizacji:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR);
- Europejski Fundusz Społeczny (EFS).

Programy operacyjne, które zawierają zapisy dotyczące bezpośrednio lub pośrednio rewitalizacji w okresie programowania 2014 – 2020 są to:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2014-2020;
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja i Rozwój 2014-2020;
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020;

okręg	Nazwa zadania	Lata realizacji*	Wysokość kosztów całkowitych w zł.
I. STREFA SPOŁECZNA			
6,8,9,10,11,17	1. Modelowa Rewitalizacja Miasta, tytuł Rewitalizacja Miasta Żyrardowa motorem przemian społeczno-gospodarczych.	2016-2018	1 815 700
9	2. Zagospodarowania terenu trzech podwórek na obszarze zabytkowej osady fabrycznej w Żyrardowie.	2016-2018	4 200 000
9	3. Termomodernizacja zabytkowego budynku Zespołu Szkół Publicznych nr 2 w Żyrardowie	2016-2018	1 400 000
9	4. Przebudowa boiska wielofunkcyjnego 28x44 m przy ZSP Nr 2 w Żyrardowie	2016	645 500
9,10	5a) Szkoła bliżej nauki	2016-2018	projekt realizowany bez wkładu własnego Miasta Żyrardów (wartość projektu 4 999 822 zł.)
9,10	5b) DOBRA EDUKACJA – wzmacnianie kompetencji uczniów i nauczycieli	2016-2018	projekt realizowany bez wkładu własnego Miasta Żyrardów
9	5c) Szansa na lepszy start dzieci niepełnosprawnych z Miejskiego Integracyjnego Przedszkola nr 10 w Żyrardowie	2016-2017	333 194

10	6. Rewitalizacja zabytkowego budynku Kantoru z adaptacją na Centrum Obsługi Mieszkańców i bibliotekę publiczną	2016-2018	18 500 000
9	7. Rewaloryzacja zabytkowego obiektu Przedszkola nr 9 w Żyrardowie	2017-2018	8 000 000
9	8. Termomodernizacja budynku Centrum Kultury w Żyrardowie	2017-2018	3 600 000
9	9. Rewaloryzacja sali widowiskowej Centrum Kultury w Żyrardowie	2017-2018	3 600 000
9	10. Adaptacja piwnic w budynku Centrum Kultury na cele edukacyjno-kulturalne	2019	1 000 000
6	11. Poprawa dostępności i jakości infrastruktury edukacyjnej poprzez budowę przedszkola przy ul. Brzóska w Żyrardowie	2017-2019	4 600 000
II. STREFA: BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE			
6,8,9,10,11,17	1. Dopuszaenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Żyrardowie	2016	800 000
III. STREFA: GOSPODARKA MIESZKANIOWA			
10	1. Budowa budynku wielofunkcyjno – mieszkalnego przy ul. Waryńskiego	2017-2018	3 500 000
IV. STREFA: ŚRODOWISKO I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE			
6,8,9,10,11,17	1. Zmniejszenie negatywnego wpływu transportu publicznego na środowisko naturalne - Rozwój sieci dróg rowerowych	2016-2018	11 000 000
6,8,9,10,11,17	2. Zmniejszenie negatywnego wpływu transportu publicznego na środowisko naturalne - Systemy Park&Ride	2016-2018	5 000 000
V. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA			
6,8,9,10,11,17	Inicjatywy lokalne – uchwała XIX/123/16 z dnia 28.01.2016	2016 – do wykorzystania alokacji	500 000
9	Budowa ulicy Nowy Świat na odc. od ul. B. Limanowskiego do istn. utwardzenia z wykonaniem kanalizacji deszczowej i oświetlenia ulicznego	2017-2018	6 000 000

* data początkowa realizacji oznacza rozpoczęcie prac projektowych projektu

X. Partycypacja społeczna - mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji

Partycypacja społeczna jest wpisana w proces rewitalizacji jako fundament działań na każdym etapie tego procesu (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie). To połączone wysiłki różnych podmiotów na rzecz obszaru rewitalizacji jest ważnym warunkiem sukcesu.

Zasadniczym celem komunikacji społecznej jest uzyskanie partycypacji społeczności lokalnej w procesie rewitalizacji, jej aktywnego udziału w programowaniu, decyzjach oraz odpowiedzialności i finansowaniu.

Komunikacja społeczna ma zapewnić partnerom programu:

- dostęp do informacji na temat celów i problemów rewitalizacji;
- pobudzić ich do wyrażania własnych opinii;
- nawiązać porozumienie pomiędzy partnerami procesu rewitalizacji a zespołem ds. rewitalizacji.

Podstawą partycypacji jest informacja, wymieniana pomiędzy partnerami a zespołem ds. rewitalizacji w procesie komunikacji społecznej, zorganizowanej w sprawny system. Zespół ten zgodnie z zapisami wniosku modelowa rewitalizacja miast będzie znajdował się w strukturze organizacyjnej Urzędu Miasta Żyrardowa (Referat ds. rewitalizacji) i zgodnie z wnioskiem będzie w nim zatrudnione 2 osoby. Dodatkowo na podstawie zarządzenia Prezydenta Miasta Żyrardowa po zatwierdzeniu Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa do roku 2020 zostaną powołani inni członkowie zespołu ds. rewitalizacji w szczególności osoby reprezentujące partnerów rewitalizacji. Pracownicy Urzędu Miasta będą mieli za zadanie stworzenie regulaminu prac zespołu ds. rewitalizacji i późniejszą obsługę tego zespołu.

Informowanie w procesie komunikacji społecznej ma wyjaśnić mieszkańcom korzyści płynące z procesu rewitalizacji, w zamian za tymczasowe zakłócenie normalnego rytmu życia i określony wysiłek, także finansowy.

Zintegrowana, wielowątkowa rewitalizacja opiera się na partnerstwie. Nie jest to jedynie partnerstwo w celu pozyskania środków unijnych, ale przede wszystkim zaangażowanie sektora prywatnego oraz mieszkańców, aby móc podjąć równoczesne działania w wielu sferach, m.in.:

- społecznej,
- gospodarczej,
- urbanistycznej, środowiskowej.

Taka decentralizacja pozwala na lepsze wykorzystanie zasobów i owocuje lepszym wykorzystaniem środków finansowych, a co za tym idzie – większą efektywnością interwencji rewitalizacyjnej. Podejmowanie działań międzysektorowych staje się łatwiejsze, a dzięki partycypacji społecznej uzyskane rozwiązania są przez mieszkańców akceptowane i przez to trwalsze.

Partnerem w rewitalizacji może być każdy podmiot, związany z obszarem wskazanym do rewitalizacji, np.:

- społeczność lokalna;
- organizacje pozarządowe;

- partnerzy sektora prywatnego;
- właściciele nieruchomości (w tym wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie);
- władze powiatowe i podległe im instytucje (np. urząd pracy, szkoły średnie i in.);
- władze wojewódzkie (urząd marszałkowski i urząd wojewódzki i podległe im instytucje);
- eksperci, naukowcy, firmy consultingowe.

Narzędzia komunikacji

Planujemy zastosowanie różnych narzędzi upowszechniania, dostosowanych do grup docelowych.

1. Mieszkańcy Żyrardowa, w szczególności z terenu zdegradowanego

Planowane są spacer studyjne oraz dotarcie z informacjami dot. rewitalizacji poprzez media tradycyjne i elektroniczne (strona internetowa UM oraz informacje w rubryce „Wieści z ratusza”, profil Miasta na facebooku), warsztaty, mikro festyny, punkty informacyjne.

2. Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe oraz prywatni inwestorzy i osoby prowadzące działalność gospodarczą w szczególności z terenu zdegradowanego.
3. Pracownicy UM Żyrardowa oraz instytucji publicznych z terenu Miasta.

W celu podnoszenia kwalifikacji i wiedzy w zakresie rewitalizacji planuje się zacieśnienie współpracy z uczelniami wyższymi oraz z Urzędem Miasta Łodzi (Centrum Wiedzy o Rewitalizacji). Organizację dla pracowników Urzędu Miasta Żyrardowa wizyt studyjnych dot. wybranych zagadnień w celu poznania przyjętych rozwiązań z zakresu rewitalizacji.

4. NGO z terenu miasta oraz województwa m.in. Stowarzyszenie Forum Rewitalizacji i Ład na Mazowszu
5. Studenci uczelni wyższych, z którymi miasto Żyrardów współpracuje w zakresie rewitalizacji: UŁ, UKSW, SGGW oraz inne zainteresowane tym tematem szkoły.
6. Pracownicy urzędów miast odpowiedzialni za rewitalizację oraz zainteresowanych tą tematyką, gmin warszawskiego obszaru funkcjonalnego i województwa mazowieckiego, a także wymiana doświadczeń w ramach bipolarnego obszaru Łódź-Warszawa (w szczególności małe i średnie miasta).

W celu poinformowania mieszkańców i innych interesariuszy rewitalizacji, w przystępnej formie, o celach rewitalizacji i jej planowanym przebiegu, w ich bezpośrednim otoczeniu, a także w celu zasięgnięcia ich opinii, planuje się następujące narzędzia partycypacji/konsultacji:

a) **otwarte spotkania z mieszkańcami** w celu wyrażenia opinii i składania propozycji (spotkania mogą przybrać formę warsztatową np. „warsztaty przyszłościowe” wraz z ogólnym planem działań lub formę debaty).

Adresowane do szerokiego grona zainteresowanych i służyć mają m.in. wymianie poglądów między mieszkańcami oraz uzyskaniu przez mieszkańców „poczucia bycia wysłuchanym”. Zorganizowane zostaną w „neutralnym” pomieszczeniu poza urzędem.

b) **spacery badawcze**, jako interaktywna, terenowa metoda pytania mieszkańców o ich opinie.

Ta forma komunikacji pozwoli zaangażować mieszkańców/interesariuszy, umożliwi interakcje z nimi w przyjaznej atmosferze. Służą one poznaniu opinii mieszkańców nt. m.in. przestrzeni, bezpieczeństwa, problemów w ich otoczeniu, planowanych działań.

c) mobilne punkty konsultacyjne oraz stały punkt konsultacyjny;

Miejsca, w którym mieszkańcy będą mogli zdobyć szczegółowe informacje dot. rewitalizacji, ale także uzyskać różnorodną pomoc w załatwieniu trudnych spraw, złożyć swoje opinie i uwagi, przedyskutować interesujące ich kwestie czy wypełnić ankietę. Mieszkańcy kontaktując się z punktem konsultacyjnym mogą wyrazić swoje zdanie bez konieczności przychodzenia na bardziej „oficjalne” spotkania. Mobilne punkty będą zlokalizowane w miejscu ogólnodostępnym, (m.in. kwartały mieszkalne – podwórka).

d) elektroniczne formularze konsultacyjne.

Elektroniczne formularze konsultacyjne narzędzie stworzone będzie głównie z myślą o osobach, które pracują poza Żyrardowem i przeważnie ze względów czasowych nie będą mogły skorzystać z powyższych narzędzi, a także przeznaczone dla osób młodych, które chętnie korzystają z narzędzi informatycznych.

Działania aktywizacyjne nastawione są na motywowanie mieszkańców do czynnego udziału w procesie rewitalizacji, w tym do aktywnego uczestnictwa w konsultacjach społecznych oraz pozostałych działaniach oraz w celu zbudowania szerokiej świadomości społecznej co do roli mieszkańców w tym procesie. Proponowane działania:

- weekendowe spacer z przewodnikiem,
- gry miejskie,
- mikro-festyny: sąsiedzkie organizowane na podwórkach (ewentualne w parkach), w szczególności oparte o historyczne pierwowzory m.in. „majówki”, „bumlerki” oraz na terenach objętych pilotażem: ulica.

System komunikacji społecznej może wykorzystywać:

- dokumentację (uchwały rady, zarządzenia i decyzje prezydenta, ustalenia zespołu koordynacyjnego);
- wywiad (bieżące informacje o sytuacji);
- badania sondażowe (określenie grupy badawczej, jej liczebności i struktury; wybranie osób do przeprowadzenia badania; wybranie metody badania; samo poinformowanie mieszkańców o zamiarze badania, aby znali potrzebę i celowość badania);
 - wywiad kwestionariuszowy,
 - wywiad telefoniczny,
 - ankieta wypełniana przez respondenta.

Sprawność i efektywność działania systemu komunikacji społecznej zależy z jednej strony od zaangażowania, umiejętności, sposobu pozyskiwania, analizowania i oceny informacji od mieszkańców, a z drugiej strony od umiejętności doboru form i środków przekazywania informacji.

Zaproponowane narzędzia wydają się być najbardziej skuteczne w celu informowania, konsultowania i współdecydowania mieszkańców w planowanym procesie rewitalizacji. Za realizację sposobu komunikacji społecznej odpowiedzialny będzie zespół ds. rewitalizacji.

Dotychczas na etapie programowania Programu rewitalizacji Miasta Żyrardowa do roku 2020 podjęto działania związane z partycypacją społeczną. Zgodnie z zaplanowanym systemem wykorzystywano następujące narzędzia komunikacji:

1. Mieszkańcy Żyrardowa⁹ – informacje na temat prowadzonych prac w zakresie rewitalizacji - strona internetowa UM oraz informacje w rubryce „Wieści z ratusza”, profil Miasta na facebooku. Spotkanie informacyjno - konsultacyjne dotyczące wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w dniu 28.01.2016. Spotkania z Samorządami Mieszkańców informujące na temat działań rewitalizacyjnych.
2. Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe oraz prywatni inwestorzy i osoby prowadzące działalność gospodarczą – spotkanie informacyjno - konsultacyjne dotyczące wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w dniu 28.01.2016.
3. Pracownicy UM Żyrardowa oraz instytucji publicznych z terenu Miasta – szkolenia i warsztaty w ramach Modelowej Rewitalizacji Miast. Rozpoczęto rozmowy związane z podpisaniem umowy o współpracy z Uniwersytetem Łódzkim.
4. NGO z terenu miasta oraz województwa - Spotkanie informacyjno - konsultacyjne dotyczące wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w dniu 28.01.2016. W spotkaniu wzięli udział reprezentacji NGO, m.in. Forum rewitalizacji, Towarzystwo Przyjaciół Miasta Żyrardowa, PTTK Żyrardów.
5. Studenci uczelni wyższych, z którymi miasto Żyrardów współpracuje w zakresie rewitalizacji: wizyty studyjne studentów Uniwersytetu Łódzkiego.
6. Pracownicy urzędów miast odpowiedzialni za rewitalizację oraz zainteresowanych tą tematyką, gmin warszawskiego obszaru funkcjonalnego i województwa mazowieckiego, a także wymiana doświadczeń w ramach bipolarnego obszaru Łódź-Warszawa (w szczególności małe i średnie miasta) – spotkania w ramach Modelowej Rewitalizacji Miast.

⁹ W trakcie spotkania nie zgłoszono uwag dotyczących obszaru zdegradowanego, czy obszaru rewitalizacji. Uwagi dotyczyły głównie inwestycji planowanych do realizacji.

XI. System realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji

Miasto Żyrardów przygotowało i realizuje we współpracy z Ministerstwem Rozwoju projekt pt. Modelowa rewitalizacja miast o temacie przewodnim finansowanie działań rewitalizacyjnych.

W ramach powyższego projektu będą wypracowywane rozwiązania modelowe, uniwersalne, które pozwolą na przeniesienie i zastosowanie podobnych działań w innych miastach.

Modelowe rozwiązania będą mogły służyć za „wzór” możliwy do replikowania. Wypracowany model będzie także propozycją schematu rozwiązań, który będzie pomocny w przygotowywaniu programów i realizacji rewitalizacji, swoistą uniwersalną „mapą”, która przyspieszy realizację procesów rewitalizacji w polskich miastach oraz zwiększą ich skalę.

Powstałe w ramach projektu modelowe rozwiązania będą wykorzystywane przez Miasto Żyrardów do realizacji kolejnych przedsięwzięć.

System realizacji programu rewitalizacji również będzie wypracowywany w ramach tego projektu. Proponuje się, aby Zarządzeniem Prezydenta Miasta Żyrardowa został powołany Zespół ds. rewitalizacji będący jednocześnie zespołem projektowym. Będzie pracował na podstawie regulaminu, a w jego skład będzie co najmniej następujący:

- Kierownik (w randze wiceprezydenta),
- zastępca kierownika,
- członkowie – reprezentujący poszczególne wydziały UM i jednostki, niezbędne do prawidłowej realizacji projektu,
- partnerzy w rewitalizacji.

W skład zespołu będą wchodzić osoby posiadające doświadczenie w realizacji projektów dofinansowanych z UE, w tym projektów infrastrukturalnych i społecznych realizowanych przez miasto Żyrardów z zakresu m.in. rewitalizacji, działające w sferze problemowych zagadnień występujących na terenie rewitalizacji oraz pracujących w ramach Modelowej Rewitalizacji Miast.

Spotkania zespołu (*przynajmniej raz w tygodniu*) zwoływane i prowadzone będą przez Kierownika w celu omówienia postępu realizacji poszczególnych zadań, omówienia występujących problemów, a także wyznaczenia kolejnych kroków w projekcie Modelowej Rewitalizacji Miast. Stanowiska zespołu będą podejmowane zwykłą większością głosów w głosowaniu jawnym. Kierownik w miarę potrzeby będzie zapraszał na posiedzenia zespołu osoby spoza jego składu.

Nowym elementem zarządzania procesem rewitalizacji będzie w przyszłości powołanie referatu ds. rewitalizacji w strukturze Urzędu Miasta. Doświadczenia w zarządzaniu poprzednimi Programami Rewitalizacji wykazały potrzebę zmiany sposobu zarządzania procesem rewitalizacji. Referat będzie samodzielną jednostką, podlegającą Zastępcy Prezydenta. Będzie integrował działania rewitalizacyjne.

XII. System monitoringu skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu

Program rewitalizacji stanowi dokument otwarty. Poddawany będzie systematycznej, okresowej analizie i ocenie oraz będzie w razie potrzeby aktualizowany w zakresie dostosowania do zmieniających się uwarunkowań. Analiza, ocena i aktualizacja programu odbywać się będzie w oparciu o zasadę współpracy z zainteresowanymi partnerami.

Do monitorowania, oceny realizacji programu i jego aktualizacji służyć będzie system współpracy pomiędzy podmiotami programu oraz osiągane wskaźniki produktów, rezultatów i oddziaływania.

System wskaźników oceny realizacji poszczególnych projektów został ustalony w rozdziale VII. Wykaz dopełniających się wzajemnie najważniejszych przedsięwzięć i głównych projektów rewitalizacyjnych wraz ze sposobem oceny ich realizacji.

Wybór wskaźników monitoringu działań Programu Rewitalizacji zostanie dopracowany na etapie koncepcyjnym w trakcie realizacji projektu Modelowa Rewitalizacji Miast i zostanie wprowadzony do programu w trakcie przygotowywania i uchwalania Gminnego Programu rewitalizacji.

Na system okresowej analizy, monitorowania i aktualizacji składają się:

1) zespół ds. rewitalizacji

2) partnerzy:

- partnerzy indywidualni i zbiorowi (ludność): mieszkańcy rewaloryzowanych i modernizowanych budynków, wspólnoty mieszkaniowe, najemcy mieszkań komunalnych, właściciele nieruchomości.
- mieszkańcy dzielnicy (samorządy dzielnicowe)
- mieszkańcy miasta (ogół)
- przedsiębiorcy
- partnerzy (organizacje) społeczno-gospodarczy: Żyrardowskie Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości, Towarzystwo Przyjaciół Żyrardowa.
- partnerzy (podmioty) instytucjonalni: spółdzielnie mieszkaniowe, Starostwo Powiatowe, Powiatowy Urząd Pracy, Powiatowa Komenda Policji.

3) określone informacje:

- przebieg i kolejność realizacji poszczególnych zadań w określonym przedziale czasu

4) określony sposób

- analiza osiągniętych w danym okresie wskaźników, podczas: spotkań zespołu ds. rewitalizacji.

W ramach ewaluacji on going raz do roku (listopad) przez zespół ds. rewitalizacji będą przeprowadzane oceny realizacji zapisów programu i w przypadku potrzeby jego aktualizacji zostanie podjęta decyzja o zmianach zapisów dokumentu.

W roku 2020 zostanie dokonana ewaluacja ex-post programu rewitalizacji przez zespół ds. rewitalizacji.

Wskaźniki opisane w tabeli poniżej są tożsame ze wskaźnikami opisanymi w części związanej z identyfikacją głównych projektów rozdział VII. Wykaz dopełniających się wzajemnie najważniejszych przedsięwzięć i głównych projektów rewitalizacyjnych. Należy przyjąć iż wartości bazowe (rok 2016) wskaźników są równe zero.

Nazwa zadania	wskaźniki
I. STREFA SPOŁECZNA	
1. Modelowa Rewitalizacja Miasta, tytuł Rewitalizacja Miasta Żyrardowa motorem przemian społeczno-gospodarczych.	a) przygotowanie 7 analiz jakościowych dotyczących: możliwości finansowania rewitalizacji, analiza funkcjonalno-przestrzenna obszaru rewitalizacji wraz z koncepcją zmian w zagospodarowaniu, obejmująca także zieleni, analiza potencjału gospodarczego obszaru zdegradowanego, szczegółowa diagnoza i analiza społeczna obszaru zdegradowanego poparta badaniami jakościowymi, diagnoza stanu ekonomii społecznej na terenie miasta Żyrardowa wraz z określeniem kluczowych potrzeb w tym zakresie oraz sposobów finansowania działań, potencjał lokalnych NGO i innych podmiotów, analiza stanu technicznego budynków wraz z analizą zabytkoznawczą oraz analiza finansowania przykładowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych; b) opracowane 3 projektów budowlanych; c) upowszechnianie wiedzy – działania edukacyjne, wizyty studyjne – 5 szt.; d) punkt konsultacyjny (min. 10 konsultacji w terenie); e) opracowanie i druk podręcznika: Finansowanie rewitalizacji Częstotliwość oceny: ex ante, ex post, on-going
2. Zagospodarowania terenu trzech podwórek na obszarze zabytkowej osady fabrycznej w Żyrardowie.	Liczba obiektów zabytkowych objętych wsparciem – 1 szt. Liczba kulturowych obszarów / miejsc / instytucji kulturalnych udostępnianych dla niepełnosprawnych – 1 szt. Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne – 2.000 osób Częstotliwość oceny: ex ante, ex post, on-going

3. Termomodernizacja zabytkowego budynku Zespołu Szkół Publicznych nr 2 w Żyrardowie	Liczba zmodernizowanych obiektów – 1 szt. Częstotliwość oceny: ex ante, ex post, ongoing
4. Przebudowa boiska wielofunkcyjnego 28x44 m przy ZSP Nr 2 w Żyrardowie	Przebudowane obiekty znajdujące się na terenie rewitalizacji: 1 szt. Częstotliwość oceny: ex ante, ex post, ongoing
5a) Szkoła bliżej nauki	Wskaźniki monitoringu strona 89
5b) DOBRA EDUKACJA – wzmacnianie kompetencji uczniów i nauczycieli	Częstotliwość oceny: ex ante, ex post, ongoing
5c) Szansa na lepszy start dzieci niepełnosprawnych z Miejskiego Integracyjnego Przedszkola nr 10 w Żyrardowie	liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej – 15 osób Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu – 10 osób Częstotliwość oceny: ex ante, ex post, ongoing
6. Budowa ulicy Nowy Świat na odc. od ul. B. Limanowskiego do istn. utwardzenia z wykonaniem kanalizacji deszczowej i oświetlenia ulicznego	Przebudowane obiekty znajdujące się na terenie rewitalizacji: 1 szt. Częstotliwość oceny: ex ante, ex post, ongoing
II. STREFA: BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	
1. Dopuszaenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Żyrardowie	Średni samochód ratowniczo – gaśniczy ze sprzętem ratowniczo – gaśniczym zamontowanym na stałe – 1 szt. Częstotliwość oceny: ex ante, ex post, ongoing
III. STREFA: GOSPODARKA MIESZKANIOWA	
1. Budowa budynku wielofunkcyjno – mieszkalnego przy ul. Waryńskiego	Budowa obiektu na terenie rewitalizacji – 1 szt. Częstotliwość oceny: ex ante, ex post, ongoing
2. Rewitalizacja zabytkowego budynku Kantoru z adaptacją na Urząd Miasta i bibliotekę publiczną	Przebudowane obiekty znajdujące się na terenie rewitalizacji: 1 szt. Częstotliwość oceny: ex ante, ex post, ongoing

IV. STREFA: ŚRODOWISKO I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	
1. Zmniejszenie negatywnego wpływu transportu publicznego na środowisko naturalne - Rozwój sieci dróg rowerowych	budowa ścieżek rowerowych wraz z parkingami dla rowerów - 11 km Częstotliwość oceny: ex ante, ex post, on-going
2. Zmniejszenie negatywnego wpływu transportu publicznego na środowisko naturalne - Systemy Park&Ride	budowa/przebudowa parkingów samochodowych wraz z parkingami dla rowerów – 4 szt. Częstotliwość oceny: ex ante, ex post, on-going